

ภาคงานแปล

บทนำภาคงานแปล

ในการทำบทแปลเรื่อง “อยากไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น: ช่วงเวลาสำคัญในประวัติศาสตร์ 20 ช่วงโดยนักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ 20 ท่าน” ผู้แปลได้ศึกษาแนวคิดของนักทฤษฎีการแปลหลายท่านเพื่อนำมาใช้ในการแปล โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

นิยามของการแปล

ไนดา (1964, อ้างถึงใน สัจจวี สายบัว, 2550, น. 1-2) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการแปลชาวอเมริกันกล่าวว่า การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย (meaning) และการถ่ายทอดรูปแบบของการเสนอความหมาย (form) ของข้อความในภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไนดาไม่คิดว่าการแปลนั้นไม่ใช่เรื่องของการเสนอความหมายเท่านั้น แต่รวมไปถึงรูปแบบของการเสนอความหมาย ซึ่งหมายถึงการใช้เสียง คำ วลีหรือประโยค และข้อความที่ประกอบด้วยประโยคหลาย ๆ ประโยคด้วย ดังนั้นการเลือกคำการเรียงคำให้เป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้นในระดับวลี และแม้แต่การจัดวางวลีใดก่อนหลังจึงมีส่วนสำคัญที่ผู้แปลจะต้องพิจารณาและถ่ายทอดจากต้นฉบับมาเป็นฉบับแปลด้วย

นิวมาร์ค (1981, อ้างถึงใน สุพรรณณี ปิ่นมณี, 2546, น. 6) นักทฤษฎีการแปลชาวอังกฤษผู้ยิ่งใหญ่ เคยให้คำนิยามว่าการแปลคือ “a craft consisting in the attempt to replace a written message and/or statement in one language by the same message and/or statement in another language.” หรืองานอันละเอียดประณีตในการแทนที่สารหรือข้อความในภาษาหนึ่งด้วยสารหรือข้อความในอีกภาษาหนึ่ง หลายปีต่อมา นิวมาร์ค (1995) ให้นิยามของคำว่า การแปล ว่า คือการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งให้ตรงตามความหมายของผู้เขียน

แคทฟอร์ด (1965, อ้างถึงใน สุพรรณณี ปิ่นมณี, 2546, น. 6) ให้คำนิยามที่คล้ายคลึงกับคำนิยามแรกของนิวมาร์คที่ว่า “Translation may be defined as follows: the replacement of textual material in one language (SL) by equivalent textual material in another language (TL).”

บาร์นเวลล์ (1978, อ้างถึงใน ปรียา อุนรัตน์, 2548, น. 7) กล่าวว่า “การแปล คือการเล่าเรื่องในภาษาใหม่ให้มีความหมายเหมือนเดิมทุกประการ โดยใช้ไวยากรณ์ และศัพท์สำนวน ซึ่งเป็นธรรมชาติในภาษาใหม่”

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะสังเกตได้ว่าการแปลในทฤษฎีของนักทฤษฎีที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ คือการถ่ายทอดข้อความจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญไปที่การรักษาความหมายเดิมเอาไว้ ประเด็นเพิ่มเติมที่ผู้แปลต้องคำนึงถึงก็คือรูปแบบของการเสนอความหมาย ไม่ว่าจะอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค หรือวาทกรรม

ประเภทของการแปล

บาร์นเวลล์ (Barnwell, 1980, p. 18) แบ่งการแปลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. Literal translation เป็นการแปลแบบคำต่อคำ (word-for-word) โดยรักษารูปแบบของภาษาต้นฉบับไว้ให้ได้มากที่สุด
2. Modified literal translation เป็นการแปลที่รักษารูปแบบของภาษาต้นฉบับเอาไว้เท่าที่พอทำได้ โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบเท่าที่จำเป็น เพื่อหลีกเลี่ยงรูปแบบซึ่งผิดไวยากรณ์ของภาษาฉบับแปล

นิวมาร์ค (1995, อ้างถึงใน สุพรรณณี ปิ่นมณี, 2546, น. 8-10) ได้จัดแบ่งประเภทของการแปลออกเป็น 2 ชนิด โดยจับหลักที่การแบ่งแยกระหว่างภาษาต้นฉบับ (source language) และภาษาแปล หรือ ภาษารับสาร (target language) ดังนี้

1. การแปลแบบเน้นที่การรักษาภาษาต้นฉบับ (SL emphasis)
  2. การแปลแบบเน้นที่ความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปล (TL emphasis)
- และได้จัดระดับเรียงตั้งแต่การแปลแบบเน้นที่การรักษาภาษาต้นฉบับมากที่สุด ลดหลั่นไปตามลำดับจนไปถึงแบบเน้นที่ความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปลมากที่สุด เป็นรูปตัว V ดังนี้

SL emphasis	TL emphasis
word-for-word translation	adaptation
literal translation	free translation
faithful translation	idiomatic translation
semantic translation	communicative translation

ด้านที่เป็น SL emphasis เป็นด้านที่เน้นการรักษาภาษาต้นฉบับจากระดับเน้นมากที่สุดคือ word-for-word translation ไปหาเน้นน้อยที่สุด semantic translation ซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทิศทางที่เกือบจะเป็น communicative translation ในทางตรงกันข้าม ด้านที่เป็น TL

emphasis นั้นเน้นที่ความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปล มุ่งเอาเฉพาะใจความ ไม่รักษาโครงสร้างภาษาหรือไม่พยายามเก็บคำ

นิวมาร์คอธิบายว่า word-for-word translation เป็นการแปลคำต่อคำจากภาษาต้นฉบับ รักษาลำดับคำ แปลคำโดยไม่คำนึงถึงบริบท ประโยชน์ของการแปลแบบนี้ ก็เพื่อดูกลไกของภาษาต้นฉบับ ถือว่าเป็นกระบวนการก่อนการแปล มีใช้การแปลโดยตรง ส่วนในการแปลแบบ literal translation นั้น โครงสร้างภาษาต้นฉบับ จะถูกเปลี่ยนเป็นโครงสร้างภาษาแปลที่เทียบเท่ากัน แต่ยังคงแปลคำตรงตัวอยู่ และคำนั้น ๆ ก็ไม่ขึ้นกับบริบทใด ๆ ด้วย เป็นความหมายเบื้องต้นเท่านั้น สำหรับการแปลแบบ faithful translation นั้น คือการถ่ายทอดความหมายให้ตรงกันเท่าที่โครงสร้างภาษาแปลจะพึงทำได้ จะชื่อตรงต่อวัตถุประสงค์และความคิดของผู้เขียนภาษาต้นฉบับมากที่สุด และแบบสุดท้ายในกลุ่มการแปลเน้นภาษาต้นฉบับคือ semantic translation ซึ่งเป็นการแปลแบบเดียวกับ faithful translation ต่างแต่ semantic translation จะมีความยืดหยุ่นมากกว่า นอกเหนือจากความหมายต้องตรงกันแล้ว ยังต้องรวมเอาด้านความสุนทรีย์ ความเป็นศิลปะเข้าไว้ด้วยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ส่วนในด้านที่เป็น TL emphasis นั้น คือ ด้านที่เน้นการแปลเพื่อความเข้าใจของผู้อ่านในภาษาแปล จากระดับเน้นภาษาแปลมากที่สุด คือ adaptation ไปหาเน้นภาษาแปลน้อยที่สุด คือ communicative translation ซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทิศทางที่เกือบจะเป็น semantic translation ในด้านที่เน้นภาษาต้นฉบับเลยทีเดียว

ระดับที่เน้นภาษาแปลมากที่สุด หรือที่เรียกว่า adaptation เป็นรูปแบบการแปลที่อิสระที่สุด โดยทั่วไปใช้กับการแปลบทละครและบทกวีนิพนธ์ ผู้แปลมักจะรักษาไว้เฉพาะเนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง และจะไม่นำพากับรูปแบบและวิธีการเขียน ในภาษาต้นฉบับในการแปลชนิดนี้ บางครั้งจะมีการอธิบายขยายความให้เนื้อหาชัดเจนไปด้วย ซึ่งมักจะทำให้บทแปลยาวกว่าเดิม เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า intralingual translation ส่วน idiomatic translation นั้น จะถ่ายทอดเอา "सार" จากต้นฉบับมาทั้งหมด แต่เปลี่ยนแปลงระดับความหมายอยู่บ้าง โดยบางครั้งอาจมีการนำเอาศัพท์สำนวนเฉพาะของภาษาแปลมาใช้ โดยที่ภาษาต้นฉบับไม่มีสำนวนเช่นนั้น และประเภทสุดท้ายคือ communicative translation เป็นการแปลที่ให้ความหมายตรงกันตามบริบทในภาษาต้นฉบับ เนื้อหาและภาษาต้องตรงกัน เป็นที่ยอมรับ และเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่านในภาษาแปลโดยทั่วไป

รูปแบบการแปลที่ควรเป็นเป้าหมายของผู้แปลตามความเห็นของนิวมาร์ค คือ semantic translation และ communicative translation

กระบวนการแปล

สัญญาวิ สายบัว (2550, บทที่ 3) กล่าวว่า งานแปลเป็นสื่อที่เชื่อมโยงผู้เขียนต้นฉบับไปสู่ผู้รับสารซึ่งใช้เครื่องมือสื่อความหมายที่ต่างออกไป ตัวผู้แปลเองทำหน้าที่รับสาร (message) จากผู้เขียนต้นฉบับและส่งสารไปยังผู้อ่านฉบับแปล ถ้าเราจะพิจารณากระบวนการแปลโดยเริ่มจากผู้แปล จะเห็นว่ากระบวนการแปลประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้แปลต้องทำเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาดั้งฉบับ

จุดมุ่งหมายคือการจับสารทั้งหมดที่ผู้เขียนแสดงไว้ในต้นฉบับ “สาร” นี้หมายรวมถึงเนื้อหา ความคิด ความหมายแฝงอื่น ๆ จุดมุ่งหมายของผู้เขียน บรรยากาศของตัวบท และรสชาติ

ขั้นที่ 2 การรับทอดความหมายจากต้นฉบับ

“สาร” หรือความหมายทั้งปวงควรจะมาเป็นของผู้แปลเพื่อที่จะถ่ายทอดต่อไปยังบุคคลที่ 3 คือผู้อ่านงานแปล ฉะนั้น ผู้แปลต้องระวังไม่ให้ความหมายคลาดเคลื่อนไปได้

ขั้นที่ 3 การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล

กิจกรรมของผู้แปลในขั้นนี้แบ่งได้เป็น 4 ขั้นเรียงลำดับก่อนหลังดังต่อไปนี้

1. กำหนดความมุ่งหมายของงานแปล และตัดสินใจว่าจะให้งานแปลมีลักษณะการแปลตรงตัวหรือแปลเอาความ
2. ถ่ายทอดประโยคพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ที่ตัวบทต้นฉบับเป็นภาษาฉบับแปล
3. เรียบเรียงประโยคพื้นฐานที่ถ่ายทอดมาแล้วเพื่อครอบคลุมไปถึงความหมายในด้านที่เป็นธรรมชาติ และบรรยากาศของต้นฉบับ และเพื่อให้เป็นภาษาที่สละสลวยเป็นธรรมชาติ
4. ตรวจสอบงานแปลเพื่อดูว่างานแปลนั้นก่อให้เกิดผลตอบสนองในตัวผู้อ่านได้เทียบเคียงกับต้นฉบับ

ขั้นที่ 4 การทดสอบงานแปล

สิ่งที่จะต้องทดสอบในฉบับแปลมีดังต่อไปนี้ ความถูกต้องในด้านความหมาย ความยากง่ายของระดับภาษา และทำนองการเขียน

บทความที่ผู้แปลสนใจเลือกมาแปลในสารนิพนธ์ฉบับนี้มี 2 เรื่อง ได้แก่ Rebel Leader Confronts King at Smithfield in 1381 เขียนโดย Barbara A. Hanawalt และ Frederick the Great and the Propagation of Potatoes เขียนโดย William H. McNeill

เรื่องย่อ

ด้วยเหตุที่หนังสือเรื่อง *I Wish I'd Been There: Twenty Great Moments in History by Twenty Great Historians* เป็นการเรียบเรียงงานเขียนจำนวน 20 ชิ้น จึงไม่สามารถเขียนเรื่องย่อโดยรวมของหนังสือทั้งหมดได้ ดังนั้น ผู้แปลจะขอกล่าวถึงบทความแต่ละเรื่องอย่างคร่าว ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าแต่ละเรื่องเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ตอนไหน

1. At the Deathbed of Alexander the Great เล่าเรื่องราวในช่วงวาระสุดท้ายของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ผู้พิชิตที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์

2. Hannibal Crosses the Alps เล่าเรื่องราวของฮันนิบาล แม่ทัพใหญ่แห่งคาร์เทจ พร้อมด้วยทหาร 60,000 นาย และช้าง 37 เชือก ขณะเริ่มเดินทางข้ามเทือกเขาแอลป์ในปี 218 ก่อนคริสตกาล

3. Christmas Day in the Year 800 เล่าเรื่องราวของวันคริสต์มาสประจำปีค.ศ.800 ในวันนั้น พระเจ้าชาร์เลอมาญทรงได้รับการแต่งตั้งจากพระสันตะปาปาลีโอที่ 3 ขึ้นเป็นจักรพรรดิชาวโรมัน

4. Venice, July 24, 1177 เล่าเรื่องราวของช่วงเวลาที่เกิดสัญญาณสันติภาพแห่งเวนิส โดยใจความสำคัญคือจักรพรรดิเฟรเดริกที่ 1 บาร์บารอซซา แห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ทรงยอมรับอเล็กซานเดอร์ที่ 3 ว่าเป็นพระสันตะปาปา

5. Magna Carta and the King's Men เล่าเรื่องราวของการตรากฎบัตร ซึ่งถือเป็นเอกสารสำคัญของประวัติศาสตร์โลกตะวันตก และนำมาสู่กฎหมายรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน

6. Rebel Leader Confronts King at Smithfield in 1381 เล่าเรื่องราวของการเผชิญหน้าซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ระหว่างกลุ่มกบฏชาวนากับพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 กษัตริย์อังกฤษ

7. Ten Thousand Brutes in Renaissance Florence เล่าเรื่องราวของช่วงเวลาที่แม้แต่เหตุการณ์อันตรายในเมืองฟลอเรนซ์ระหว่างยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา เนื่องจากพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 8 แห่งฝรั่งเศสทรงนำทหารหมื่นนายบุกเข้าเมืองเพื่อทำสงคราม

8. August 9, 1588: The Spanish Armada (almost) Surrenders เล่าเรื่องราวของการประทุมหารีบอนเรือธงประจำกองทัพเรืออาร์มาดา หลังจากที่ฝ่ายสเปนได้รับความพ่ายแพ้อย่างราบคาบในยุทธนาวีเมื่อวันก่อนหน้า

9. The Globe Theatre, February 7, 1601 เล่าเรื่องราวของการแสดงบทละครเรื่องริชาร์ดที่ 2 กษัตริย์แห่งอังกฤษ ซึ่งเป็นบทประพันธ์โดยวิลเลียม เชกสเปียร์

10. With the Prince of Wales in Madrid, 1623 เล่าเรื่องราวของเจ้าชายแห่งเวลส์ มกุฎราชกุมาร ขณะเสด็จไปยังกรุงมาดริด โดยมีการเจาะจดกลองเรื่องงานอภิเษกสมรสระหว่างราชวงศ์อังกฤษกับสเปน

11. By Fits and Starts: The Making of Isaac Newton's Principia เล่าเรื่องราวของการเดินทางไปเยี่ยมเยียนมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ณ ประเทศอังกฤษในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 เพื่อไปร่วมวงสัมมนาของเซอร์ไอแซก นิวตัน ศาสตราจารย์สาขาคณิตศาสตร์

12. Handel Is Fired เล่าเรื่องราวอันน่าสนใจด้านหน้าที่การงานของจอร์จ เฟรเดอริค แฮนเดล นักประพันธ์ดนตรีผู้โด่งดังในประวัติศาสตร์

13. Frederick the Great and the Propagation of Potatoes เล่าเรื่องราวของเจ้าชายเฟรเดอริคแห่งปรัสเซียในช่วงค.ศ.1734 เมื่อพระองค์ทรงนำกองทหารไปออกทัพ แต่เรื่องหนึ่งที่พระองค์ได้ทรงเรียนรู้ก็คือประโยชน์และคุณค่าของมันฝรั่งต่ออาณาจักรปรัสเซีย

14. The Battle of the Nile เล่าเรื่องราวของเหตุการณ์บนชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในประเทศอียิปต์ ซึ่งก็คือยุทธภูมิแม่น้ำไนล์ โดยเล่าผ่านมุมมองของชาวประมงคนหนึ่ง

15. The "Uncouth Riddle" of Édouard Manet: Le Déjeuner sur l'herbe at the 1863 Salon des Refusés เล่าเรื่องราวของการเปิดตัวงานแสดงศิลปะเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ.1863 ณ กรุงปารีส งานศิลปะที่นำมาแสดงนั้นล้วนเคยถูกปฏิเสธมาก่อน

16. Nicholas 2 Signs the October Manifesto เล่าเรื่องราวของพระเจ้านิโคลัสที่ 2 แห่งจักรวรรดิรัสเซีย และการลงนามออกประกาศเดือนตุลาคมในค.ศ.1905

17. Tunnels, Territory, and Broken Promises: France Betrayed by the Anglo-Saxons? เล่าเรื่องราวของการประชุม 2 ครั้งในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1918 และเดือนมีนาคม ค.ศ.1919 ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อผลการประชุมสันติภาพที่กรุงปารีส

18. Backstage at the Ballets Russes with Picasso เล่าเรื่องราวของปาโบล ปิกัสโซ จิตรกรชื่อดัง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1917 ณ กรุงปารีส เขาเป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายและฉากสำหรับการแสดงบัลเลต์

19. Exorcising Aristotle's Ghost เล่าเรื่องราวของการล้มล้างทฤษฎีความเข้าใจเรื่องจักรวาลที่อริสโตเติลคิดไว้ อ้างอิงจากผลงานการสำรวจท้องฟ้าของกาลิเลโอ และฟิรตซ์ ฮวิกกี

20. The Germans Surrender to Montgomery at Lüneburg Heath, May 1945 เล่าเรื่องราวของเบอร์นาร์ด ลอว์ มอนต์โกเมอรี ผู้บัญชาการกองทัพบก ขณะประจำที่ลือเนอบวร์ค ฮีธ ประเทศเยอรมนีตอนเหนือ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1945 และด้านที่แตกต่างสุดขั้วของเขา

เรื่องย่อของบทความที่นำมาแปล

Rebel Leader Confronts King at Smithfield in 1381

บทความนี้เล่าถึงการเผชิญหน้าระหว่างกษัตริย์อังกฤษ คือ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ผู้มีพระชนมพรรษาเพียง 14 พรรษา กับกลุ่มกบฏชาวนาและทาสติดที่ดิน นำโดยวัต ไทเลอร์ เหตุการณ์นี้รู้จักกันว่าเป็น “การปฏิวัติชาวนา” สาเหตุของการก่อกบฏมาจากความไม่พอใจในระบบทาสและการขูดรีดเก็บภาษี กลุ่มกบฏจึงยกขบวนเข้ากรุงลอนดอน ทำลายทรัพย์สินและบ้านเรือน รวมถึงฆ่าบุคคลที่มีส่วนร่วมในการเก็บภาษี จนในที่สุด พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงเสนอให้กลุ่มกบฏมาเข้าเฝ้า ณ ฟุงสมิธฟีลด์เพื่อรับฟังคำร้องเรียนของพวกเขา แต่การเผชิญหน้ากลับทวีความรุนแรงขึ้น ส่งผลให้วัต ไทเลอร์ถูกฆ่าตาย เมื่อผู้นำกบฏเสียชีวิตไป คนที่เหลือยินยอมที่จะแยกย้ายกันไป หากได้รับพระราชทานอภัยโทษ และเป็นอิสระจากระบบทาส พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงให้สัตยาบันซึ่งได้กลับกลายเป็นคำลวง เพราะพระองค์ทรงให้ดำเนินการกวาดล้างกลุ่มกบฏทันที

Frederick the Great and the Propagation of Potatoes

บทความนี้เกี่ยวกับบทบาทของพระเจ้าเฟรเดอริคมหาราชแห่งปรัสเซียด้านการเชิญชวนให้ปลูกมันฝรั่งในอาณาจักรของพระองค์ เนื่องจากมันฝรั่งเป็นพืชที่ให้พลังงานสูงและมีประโยชน์ ถึงแม้รูปลักษณะภายนอกจะดูน่ารังเกียจก็ตาม สาเหตุที่มันฝรั่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องมาจากว่าในรัชสมัยของพระองค์ ประเทศและแคว้นต่าง ๆ ได้กระทำความตกลงเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ในทวีปยุโรป จึงต้องอาศัยกำลังพลทหารเป็นจำนวนมากในการออกรบ ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้กองทัพของปรัสเซียสามารถดำรงอยู่ได้ ก็เพราะมีมันฝรั่งเป็นเสบียงอาหารนั่นเอง ผู้เขียนบทความเล่าย้อนไปในช่วงที่พระองค์ทรงเป็นเจ้าชายเฟรเดอริค และทรงได้รับบทลงโทษจากพระราชชนกให้ไปศึกษาเรื่องการบริหาร และเกษตรกรรมในเขตชนบท เป็นไปได้ว่าพระองค์ทรงเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของมันฝรั่งในช่วงเวลาดังกล่าว

ต้นฉบับ

I Wish I'd Been There: Twenty Great Moments in History by Twenty Great Historians

BARBARA A. HANAWALT

Rebel Leader Confronts King at Smithfield in 1381

Barbara A. Hanawalt is the King George III Professor of British History at Ohio State University. She earned her PhD at the University of Michigan, and she has published *Crime and Conflict in English Communities, 1300-1348*, *The Ties That Bound: Medieval English Peasant Families*, *Growing Up in Medieval London: The Experience of Childhood in History*, and *"Of Good and Ill Repute": Gender and Social Control in Medieval England*. Her latest book is *The Wealth of Wives: Women, Law, and Economy in Late Medieval London*. In addition, Professor Hanawalt has published a number of articles on medieval English social history and edited a number of collections of essays on the intersection of medieval history and literature. Her writings include pedagogical works as well, including six chapters in the college textbook *The Western Experience* and two books for adolescent readers.

Her subject in this essay is an unprecedented confrontation between subject and king that was a harbinger of the vast changes in political and social life that followed the end of the Middle Ages.

Rebel Leader Confronts King at Smithfield in 1381

Events happened very rapidly in London in June 1381. "The Peasant Revolt," or "the Great Revolt," as historians have called the popular rising against the royal government, became a confrontation outside London's walls on June 15 between the leader of the

rebels, Wat Tyler, and the fourteen-year-old king Richard II. Each side had its supporters, and the peasants and townsmen were drawn up behind Wat Tyler. The rebels, a mixture of peasants from Kent and Essex, laborers from London, veterans and deserters of military campaigns in France, and others who joined the ranks, descended on London on the Wednesday before Corpus Christi Day, or June 13, 1381, and held the city through June 15. Their argument was not against the king. Like many peasant revolutionaries, they did not think that the king was at fault, but that his evil advisers had misled him. Their initial plea was for an abolition of serfdom; that is, they wanted to be free from obligatory labor and free to move from manors. As one of their leaders, a priest named John Ball, is said to have preached: "When Adam delved and Eve span, where then were all the gentlemen." The ideology was of one simple equality.

Discontent among laborers, peasants, artisans, and small employers of laborers arose from a number of causes that accumulated in the late thirteenth century and became more overwhelming after the outbreak of the Black Death in 1348-49. Population had increased substantially by the beginning of the fourteenth century, but heavy rainfall ruined crops in successive years and the famine killed a number of the poor. According to the chroniclers of the time, the poor died in lanes and streets. Even the better off suffered deprivations. The population recovered quickly in the second quarter of the century because those who survived had sufficient land, good harvests, and could marry and raise children. It was, therefore, a prosperous and robust population that became victims of a disease that did not spare nobility, clerics, peasants, or poor. While famine killed the poor, the plague spared no one.

The bubonic plague or Black Death came to England in 1348-49. The symptoms were swellings of the lymph nodes (*bubos*) and bleeding under the skin, which caused black blotches, giving the name "black death" to the disease. When the symptoms appeared, the victims lived only three days. Other varieties were swifter and killed within a day; the pneumonic version was carried on the breath of the infected person. London lost, by modern estimates, at least half of its population, and England as a whole lost a third to a half of its inhabitants. So many people died in some places that

the few survivors could not bury the dead. The plague revisited every generation, or about every twenty years. Other diseases entered Europe as well, so that in the late fourteenth and fifteenth centuries the population of England remained lower than it had been in 1300.

Survivors of the trauma realized that the economic situation had changed. Although we now refer to Adam Smith for "the law of supply and demand," the peasants and their lords knew exactly what this meant in real terms in 1349. Peasants and town artisans had died in substantial numbers, but the survivors quickly understood that those who remained could require wages far in excess of those they had received in 1346-47. They also realized that they could move from place to place because lords needed to have their crops planted and harvested and would pay the higher wages. Lords could not keep their serfs on the manors and could not rely on the forced labor as they had once done. Many peasants abandoned manors in search of higher wages. Lords also suffered from the dearth of consumers for crops, as the population remained small. The two sides of the equation reached the same conclusion quickly. The king and his council of nobles reacted with the Ordinance of Laborers in 1349, which required peasants and artisans to work for the same wages and sell their goods at the same prices as in 1346-47, before the great depopulation from plague. In 1351 the Statute of Laborers, passed by the House of Lords and the House of Commons, ratified the control of prices and wages at the preplague level. The statute was hard to enforce, however, and when royal officials managed to do so, their efforts met with resistance from peasants, laborers, artisans, and even those few with landholdings who had to hire labor. Dissatisfaction was brewing in the land. To those in power and those with large estates, it seemed as if the world had been turned upside down and the underclass was gaining at the expense of the established order. Parliament kept reissuing the Statute of Laborers and the government kept trying to enforce it, but this move only increased the peasants' resentment as their economic expectations rose. As Adam Smith pointed out, legislating against the law of supply and demand could not be successful.

War was another factor in the outbreak of rebellion. The French and English kings had been engaged in a conflict that historians call the Hundred Years' War from the first naval battle in 1340. The English had won some pitched battles, but could not occupy France. Fighting continued and the government was forced to conscript unwilling peasant and urban recruits to the army. Many of the soldiers learned to live by plunder in France and returned to England with no intention of doing honest labor. They formed robber gangs that preyed on the local population but, since some were protected and employed by lords to subdue rebellious peasants, they were hard to control. The coastal men in the southeast, particularly in Kent, had been organized into a militia for defense against French raids, so that when these "peasants" marched on London, they were not simply armed with pitchforks, scythes, knives, and staffs. The war had spread military knowledge and discipline into the population, and these experienced militiamen knew how to follow commands and keep together in an organized attack.

The war was expensive. The crown requisitioned supplies from the English countryside including grain, horses, bows, arrows, and a number of other goods. The peasants and artisans were never paid for these goods and resented the imposition. London merchants, along with others, complained that they suffered from French piracy, and often the merchants themselves were held for ransom. The disruption to shipping was so desperate in southeast England that ports silted up and went out of use.

To cover the cost of war, the government had to impose more drastic taxation. The English had been accustomed to taxation, but it had been a tax on movable goods, and only those who possessed over ten shillings' worth were taxed, so that it was a type of graduated tax. In 1377 the Parliament, perhaps following the instruction of John of Gaunt, Duke of Lancaster, suggested a per capita tax. The duke was Edward III's son and uncle to Richard II. The new tax, which one of the chroniclers called "a hitherto unheard-of tax," proposed to collect a groat (four pence) from each person, male and female, over the age of fourteen. While past taxes had been based on the ability to pay, only beggars were omitted from this taxation. Clergy had a separate

tax. Edward III died in 1377 and the Duke of Lancaster became regent to young Richard II, Edward III's grandson. The boy was only eleven and very much under the control of his mother, uncle, and his advisers. In 1379, as the French threatened to invade England and John of Gaunt failed in his campaign against them, another poll (or head) tax was imposed. Corruption had diminished the income from taxes in 1379, and a further, more punishing, tax was imposed in 1380. The Archbishop of Canterbury, Simon Sudbury, became chancellor and required a tax of one shilling (twelve pence) of all people over the age of fifteen. As revenues fell, it was apparent that evasion was widespread. In one town the tax records show that the servants ran to the back of the town as the collectors approached, and then ran around the town to the front of it when the collectors had passed through. One of the king's serjeant-at-arms suggested commissions to ensure collection. The commissioners were effective and the crown was able to collect four-fifths of the taxes assessed, but success came at a high price. The counties that experienced the special commissions were the ones to revolt first.

Commissioners appointed in May 1381 to collect the 1380 tax ran into armed resistance in June in an Essex village. The peasants refused to pay, and when the commissioners threatened them with violence, the peasants collected the men of neighboring communities and drove the commissioners and their clerks out. When the crown sent a judicial commission to indict and arrest the perpetrators, the rebels gathered together, drove out the chief justice, and beheaded the jurors who were bringing the indictments against them. The nobility and people of money in the area either fled to London or to other counties. After spending a frightening night in the woods without food, the rebels went to an estate of Sir Robert Hales, royal treasurer and grand master of the Hospital of Saint John of Clerkenwell, broke into his well-stocked manor house, drank three casks of good wine, ate all the food, and pulled down the house.

Word of the revolt in Essex quickly spread to other parts of the kingdom. Jack Straw became the leader of the Essex men and directed them to London. In Kent a group of rebels gathered and made rudimentary plans. They agreed among themselves

that the coast should be defended from possible French incursions and that those militia defending the coast should stay at their posts. In Maidstone, Kent, they broke into a jail and released the prisoners, a pattern they would follow throughout the revolt. They then selected Wat Tyler from that town as their leader. They also had with them the priest, John Ball. They marched on Canterbury and told the monks to elect a new archbishop, since they planned to kill Archbishop Sudbury. In five days they had done so. Marching through Kent, they gathered followers and converged on London on June 12, eve of the Corpus Christi celebrations. Throughout their march the Kentish rebels had demanded oaths of loyalty to Richard II, while they also required a condemnation of Archbishop Sudbury, Sir Robert Hales, and the Duke of Lancaster. They halted on the south shore of the Thames, where they requested a meeting with the king. Richard II moved to the Tower of London with the intention of doing so and took a barge down the river toward Greenwich for a meeting, even though Sudbury and Hales along with others told him it was too dangerous. Perhaps a meeting would not have been fatal for the king, but the advisers had reason to fear for their own lives.

The weather was warm and the days long as midsummer approached. Corpus Christi Day was an important holiday in the Catholic calendar (England was still adherent to the Pope at the time) and included processions through the streets following the communion wafer carried in a crystal box, plays, and an excuse for drink and feasting. Denied an interview with the king on the eve of the feast, the Kentish rebels advanced along the south side of the Thames. They attacked the archbishop's palace at Lambeth and destroyed records there, finally ruining it. They also attacked and destroyed the hated Marshalsea Prison, where political prisoners, felons, and debtors were held. On Thursday, the day of the feast, they crossed London Bridge, probably with the complicity of the reveling commoners of London and Southwark. Meanwhile, the rebels from Essex, under the leadership of Jack Straw, advanced and destroyed another manor belonging to Sir Robert Hales. The rebels now had a sizable force in London including those from Kent, Essex, London, and others who joined in. They broke into Fleet prison and released all the prisoners. They burned the houses of those who

had collaborated with the justices in arresting people and burned all the houses belonging to Hales. The number of rebels is impossible to estimate, but the damage they did is well recorded, and all chroniclers agree on the main events of the revolt in London.

One of the first targets was the palace of the Duke of Lancaster, the Savoy. Lancaster was not there. Accounts vary on whether the men of London, Essex, or Kent were the leaders in the attack, but all the chroniclers agree that on Thursday, June 13, the rebels made their way up Fleet Street to Temple Church, the main church of the Knights of Saint John, and burned all the records there. They then went on to the Savoy where they broke down the gates, gathered all the torches they could find, and set fire to the fine bedding, clothing, and hangings in the house.

The palace contained many objects of gold and silver as well as precious gems, and, as the story unfolded in the various accounts, a further ideology of the revolt appeared. The rebels did not want to be labeled as looters, and it would have been fascinating to hear their discussions on how to prevent thefts. One account said that they ground the gems into powder and another says that they threw into the flames two men who were caught with stolen objects in their possession. The event became even more dramatic when some of the rebels threw kegs of gunpowder into the burning hall. Other rebels, it was said, found the wine cellar and stayed there drinking until the stones fell around them and trapped them. Death rewarded their gluttony.

On their way back to London, the rebels burned the hospital of Clerkenwell, belonging to the Knights of Saint John, and joined other rebels before the Tower, where Richard, Hales, Sudbury, the queen mother, and other nobles had taken refuge. From a window in the Tower the king could see the Savoy and Clerkenwell, along with other houses, burning. He could also see the rebels swarming through the London streets looking for targets for their violence. The king, accounts tell us, was very afraid, as were his advisers. It would have been revealing to see him decide to placate the mob by agreeing to hear their petitions. He thanked his commons for their faith in him and had a document read stating that he would pardon everyone for the felonies they had

committed up until that hour. He then asked that they send their complaints in writing to him, and said that he and his council would determine each case. He put his signet to the document and had it read by a man standing on an old chair in front of the rebels. But Richard II and his council underestimated the intelligence of the commons, just as they had when they passed the Statute of Laborers. The rebels knew that putting their names to a written document would mean that they would fall prey to the judicial machinery and be hanged. They called Richard's reply a mockery and immediately ordered that all lawyers, or anyone who could write or who worked for the court system, should be beheaded. And many were, that day and thereafter. The rebels burned the house of the infamous man who had suggested that inquisitions be used to discover tax evaders. Throughout England documents were destroyed, and justices, lawyers, and jurors were killed. The king's appeal to people who had suffered so much from the ability of various courts to keep written records on them and have them arrested led to a backlash against the law and the literate.

Richard and his counselors obviously misunderstood the depth of the rebels' resentments and the specific targets of oppression that they wanted to destroy. On Friday, June 14, Richard and the others seemed to have begun to comprehend. Richard offered to meet the rebels at Mile End to hear their complaints, selecting a site that was outside the walls and gates of London. The hope was to rid the city of the rebels. Some went to meet him there, but a large contingent, perhaps including Wat Tyler, stayed at the Tower. Richard had instructed Sudbury, Hales, and others to try to save themselves by leaving at a small water gate while he diverted the mob. The rebels, however, had collusion of some of those inside the Tower. An old woman observed the attempted escape and they had to return to the Tower. Archbishop Sudbury had time to say mass and pray before the rebels gained entry into the Tower and roughly took him, Hales, and several others, including the man who had started the commissions to nab tax evaders, out to Tower Hill, where they beheaded them. They paraded the heads on poles through the streets of London to Westminster Abbey and displayed them on

London Bridge, as was the common fate for convicted traitors. Meanwhile, the conference at Mile End had failed.

On Saturday, June 16, the king went to Westminster Abbey, as did many of the rebels. The rebels found the marshal of the Marshalsea, the warden of the prison that was already liberated, who was known to be a notorious tormentor of prisoners. They pulled him from the religious shrine he was clinging to, dragged him out, and beheaded him. The king, perhaps witnessing this event, came to say his prayers at the altar and spent an hour there talking with a hermit who lived at the abbey. He then proclaimed that the rebels who were in the city should meet him at Smithfield, again outside the city walls. The chief enemies of the king having been destroyed along with much of their property in London, the commons agreed to meet at Smithfield.

The rebels were in orderly ranks behind Wat Tyler. John Ball and Jack Straw apparently were also present. The king had a much smaller party including William of Walworth, who was the mayor of London, city officials, some nobility, and a number of knights. Among those present might have been the man who wrote the *Anonimale Chronicle*. This anonymous author, probably a member of the king's household, provides the most reliable account of the revolt. The young king had Walworth summon Wat Tyler to his presence. Tyler came on horseback, a symbol of his equality of rank with the king and nobles, although the chronicler described it as a small white horse. When he arrived armed with a dagger, he dismounted and half knelt to the king. Then, breaking all protocol of a commoner to the king, he took the king by the hand and shook it vigorously—a moment that would have been the most extraordinary of the many remarkable sights of these heated days. Calling the king "brother," he offered forty thousand commoners who would be "good companions" to the king. The presumption of such physical intimacy was insulting, and the chronicle accounts of the king's forbearance shows how intimidated the royal party was. Richard again asked Tyler and the others to go to their homes, but Tyler responded that they would not disband until their demands were met. The king asked to hear them. The rebels had formed a more sophisticated ideology since the early days of June when the revolt was against taxes

and in favor of a biblical social equality. Tyler now demanded that outlawry be banned in the future, that the land belonging to the nobility be divided among all men, and that no lord have lordship in the future, except the king. Church land should likewise be divided among the commons, and England should have only one bishop. Finally, he demanded that all serfs be free and that in the future everyone would be of one condition and status. These were revolutionary demands. They would eliminate serfdom, the grasp of the nobility and the clergy over people and land, and eliminate hierarchy, except for a king and archbishop. Young Richard said that he would do all within his power, but that he reserved the regality of his crown. He again urged Wat Tyler to go home—yet another moment when I wish I had been there. Tyler was not satisfied and became insulting. He called for water, because of the heat of the day, and washed his mouth out and spit it out in a "rude and villainous manner" before the king. Then he called for a jug of ale and drank this before getting on his horse.

At this point the confrontation became violent. A valet of the king came forward and Tyler called upon a follower to behead him. The mayor of London, Walworth, then moved to arrest Tyler. Tyler struck at him with his dagger, but the mayor was wearing armor and escaped injury. Walworth then inflicted wounds on Tyler and the valet thrust his sword into him. Tyler spurred his horse toward the rebels but dropped to the ground. The rebels drew their bows and began to shoot, but young Richard had the presence of mind to spur his horse toward the commoners and tell them to assemble at a field not far away. Meanwhile, the mayor of London closed the gates and managed to collect an orderly group of militia to surround the rebels. Tyler had been carried to the hospital for the poor, Saint Bartholomew's, not far away. Then the king's men carried him back to the field and beheaded him in front of his followers. The king had the head brought near him and again told the rebels to go home. They asked for forgiveness and agreed to depart if they were given charters of pardon and freedom from serfdom. Richard agreed. The king, of course, immediately revoked the charters and began the process of hunting down the rebels.

The revolt collapsed: perhaps because Wat Tyler was dead, perhaps because the chief architects of the poll tax were killed, or perhaps because harvest time was coming and the rebels had to return to their crops. Corpus Christi holiday was over and it was time to think of food for the next year. Some people were punished for their role in the revolt, but it was not a bloodbath. The clergy and the lords continued to be afraid of the commoners, and conservative writers complained about them, as did the chroniclers who recorded the events of the revolt of June 1381. If we cited the wisdom of Adam Smith about the impossibility of enforcing the law of supply and demand, we should end with Karl Marx and the withering away of feudalism. Peasants did not need to continue the revolt. They had gained little by their violent rebellion, but gradually it became impossible to return to the old manorial system with its enforced labor and lack of mobility. England did not have an adequate population to support the old system nor a sufficiently oppressive regime to do so. New economic opportunities, such as wool production, were exploited. Serfdom and manorialism gradually did fade away in England, as Marx suggested, but the equality that the rebels had desired was not achieved in the fourteenth century.

Further Reading

R. B. Dobson, ed., *The Peasants' Revolt of 1381* (London, 1970).

Charles Oman, *The Great Revolt of 1381* (Oxford, 1906, new ed.1969).

Steven Justice, *Writing and Rebellion: England in 1381* (Berkeley, 1994).

1. "WAT TYLER for his insolence is killed by WALWORTH and KING RICHARD puts himself at the Head of the Rebels."

An English etching illustrates the fateful encounter between King Richard and Wat Tyler with his followers. In medieval style, the king is depicted twice—once next to the rebel leader who is about to be beheaded (left), and again on the right, addressing the commoners.

WILLIAM H. MCNEILL

Frederick the Great and the Propagation of Potatoes

William H. McNeill is the Robert A. Milikan Distinguished Service Professor Emeritus of History at the University of Chicago and one of the world's most respected historians. He is the author of many books, including *The Rise of the West: A History of the Human Community*, which received the National Book Award in 1964 and was recently named one of the one hundred best books of the twentieth century by the Modern Library. Among his other books are *A World History*; *Plagues and Peoples*; *The Human Web: A Bird's Eye View of World History*, written in collaboration with his son, Professor J. R. McNeill; and *The Pursuit of Truth: A Historian's Memoir*. In 1996 he was awarded the Erasmus Prize, given by the Praemium Erasmianum Foundation to individuals or institutions that have made notable contributions to European society, culture, or social science.

In this essay Professor McNeill joins Prince Frederick of Prussia, who is commanding ten thousand Prussian soldiers in 1734. The military mission was not successful, but Frederick learned some interesting things along the way.

Frederick the Great and the Propagation of Potatoes

I would like to have been an inconspicuous member of the entourage of twenty-two-year-old Prince Frederick of Prussia (later the Great) in 1734, when he was commanding ten thousand Prussian soldiers in an unsuccessful campaign aimed at compelling the French to abandon their siege of the town and fortress of Philippsburg on the Rhine.

From a military point of view, nothing much happened. Yet this was, in all probability, the time Frederick learned two things that altered the course of Prussian, German, and world history. One of the things Frederick learned was that the management of Austrian armies was more slack and clumsy than his Prussians were

capable of. That emboldened him to seize the province of Silesia, defying and defeating the Austrian armies soon after he became king in 1740.

The second thing that Frederick learned, however, is what really interests me, and makes me wish to have been able to watch how and when it was that he noticed potatoes, and the way they kept the peasants around Philippsburg alive and well, despite wholesale grain requisitioning by French, Austrian, and Prussian soldiers. He probably learned much else, since this was Frederick's very first military campaign, and the subtleties of emotional and professional interaction up and down the chain of command have to be experienced before they can be understood and exploited, as he later was to do so very successfully.

His father, Frederick William I, king of Prussia, was old and ill. So was Prinz Eugen of Savoy (1663-1746), the Austrian commander in chief under whom he served. In his youth Prinz Eugen had been a daring and successful commander, driving the Turks from Hungary and restraining French expansion. But in 1734 he was more than three times Frederick's age, no longer had the full trust of the reigning Austrian Emperor, and the contingents from lesser German states, like Prussia, that joined the emperor's forces suffered from dividing loyalties. Prinz Eugen was too old and tired to overcome such obstacles, and though he got on well with Frederick and recognized the excellence of Prussian discipline, slack and clumsy management prevailed in his army as a whole.

As a result, after weeks of waiting, and consuming large quantities of grain requisitioned from the surrounding countryside, Prinz Eugen's armies withdrew ingloriously, allowing the French to capture Philippsburg. On one occasion during those long weeks of waiting, Frederick briefly exposed himself to artillery fire while riding with a party of other high officers to survey the French lines. He comported himself well simply by riding out of range without haste or panic. That was the sum total of his personal engagement with the enemy.

Young Frederick already had a long history of friction with his father, who disliked his Frenchified manners, his taste for playing the flute, and his disdain for the

pious, sparing, gruff German way of life his father embraced. Their differences became so intense that in 1730, Frederick tried to run away from court, but was caught, stripped of his military rank, and charged with desertion along with his friend and accomplice, Lieutenant von Katte. They were both imprisoned, and Frederick was compelled to watch von Katte's execution. After some hesitation, his father decided on a milder punishment for his only son, whom he condemned to rural isolation in the lower Oder Valley, ordering Frederick to "learn economics from the ground up"^{*} by supervising the management of royal estates located in what was then a frontier backwater.

This meant living under the watchful eye of one of his father's confidants while visiting fields and barnyards, listening to bailiffs and peasants, and considering how to improve farming methods so as to increase the royal income. Few European rulers ever paid attention to such grubby details, but the two years Frederick spent away from court surely must have prepared him to notice what peasants around Philippsburg were doing with potatoes in 1734 when, after a partial reconciliation with his father, he found himself serving under Prinz Eugen, in command of Prussian soldiers who had nothing much to do beyond feeding themselves by sending out foraging parties to confiscate grain from peasant barns.

Had I been on the scene in 1734 with anything resembling my present state of mind, I would have been acutely uncomfortable in Frederick's company, and cannot suppose he would have confided in me. So probably I would have learned nothing about what Frederick was thinking about potatoes or anything else. After colliding with his father so dangerously, he had learned to keep his own counsel and often deliberately deceived those around him.

Still, just hanging around and watching his comings and goings might have shown an observer sensitized to the question just when it was that Frederick first noticed what a strange, unprepossessing, and totally unfamiliar kind of food—lumpy, dirty potatoes—did for the peasants around Philippsburg. For even small garden plots of an

---

^{*}David Blackbourn, *The Conquest of Nature: Landscape and the Making of Modern Germany* (New York, 2006), p. 27.

acre or less, full of potato plants, sufficed to feed a family for months! He may have witnessed peasants eating the ugly tubers, or wondered why Prussian requisitioning parties aroused less than the usual level of despairful resistance from the peasants whose grain they seized. He may even have quizzed some local inhabitants about the plant and its uses as he had quizzed Prussian peasants in the Oder Valley about their grain farming three years before.

As things stand, there is no known record of how Frederick learned about potatoes. Somehow he did so, and his subsequent career, as well as the fate of Germany and of northwestern Europe as a whole, depended directly on what he did with his new information. It would be nice to know just when he first glimpsed the lifesaving capability of potatoes for his future subjects, and that is why I would like, professionally but not in actuality, to have been with him around Philippsburg, where almost certainly it happened.

We do know that not long after mounting the Prussian throne in 1740, he ordered local government officials to supply Prussian peasants with seed potatoes and show them how to plant and cultivate the unfamiliar crop. Moreover, Frederick's officials did not plant potatoes in gardens but in fallow grainfields, thus enormously expanding the scale of potato raising and bringing the plant to prominence in European agriculture for the first time.

Before exploring the far-ranging consequences of that practice, let me explain how a plant native to the altiplano of Peru got to the Rhineland, and the inconspicuous—one might say underground—part it had played in European agriculture prior to Frederick's time. First of all, potatoes reached Europe when Spanish ships, returning from the Peruvian coast soon after Pizarro's conquest in 1535, found it necessary to feed their crews with native foods—potatoes and maize—because European grains were unavailable. Some of the Spanish sailors thought enough of their potato diet to carry leftover tubers ashore and try growing them in Spain. Most Spanish landscapes were much too dry for the crop to prosper; but in northwest Spain the coastal mountains intercepted Atlantic moisture, and local inhabitants were soon raising

potatoes and using them as ships' stores for transatlantic fishing off Newfoundland. They, in turn, introduced potatoes to the west coast of Ireland, since they often stopped there for water and other refreshment when coming back from the Grand Banks.

A third place in Europe that potatoes took root very early was in the foothills of the Italian Alps, where moisture and temperatures were also close enough to those of the Andes altiplano for them to flourish. Spanish sailors must have introduced them to Italy in the usual unrecorded fashion. Written records allow more precision; a botanist in the Low Countries, who called himself Carolus Clusius, wrote that he first saw potatoes in a garden near Mons, Belgium, in 1588. Later, in 1601, he published a description of the plant, complete with accurate drawings. He also knew that it had come from Peru, so named it *Papas Peruanorum*, and remarked that it was "common" in northern Italy, but said nothing of how it reached Mons.*

When considering the spread of potatoes in Europe, one must bear in mind that people accustomed to relying on bread, derived from grain, were repelled by the appearance of the tubers. As they came from the earth, they were large and dirty, irregularly shaped, with dull brownish skins often scarred by scabs. Such an ugly, unaccustomed sort of food aroused fear and loathing. People commonly refused to taste them, and, not surprisingly, rumors of their unwholesomeness circulated widely. Indeed, in the seventeenth century, local parliaments of Franche-Comté and Burgundy both outlawed potatoes on the grounds that eating them caused leprosy—an idea doubtless provoked by the leprous look of scabby potato skins. Sailors who had been compelled to eat them on transatlantic voyages were the only Europeans initially willing to accept them. Only under comparable compulsion would ordinary folk even consider doing so.

---

*Carolus Clusius, *Rariorum plantarum historia* (Antwerp, 1601). This was not the earliest mention of potatoes in print, however. John Gerard, *Herball, or general historie of plantes* (London, 1597) has that honor. He was aware of the plant's novelty and made it his frontispiece, but mistakenly named it "potatoes of Virginia." Francis Drake had returned from circumnavigating the globe in 1580 with a few potatoes in his hold, and that was how potatoes reached England. But Drake's potatoes had blossoms of a different color from those the Spaniards spread on the Continent, distinguishing the two initial strains from one another.

This prejudice was reinforced by the fact that once in the ground, grain grew of its own accord, whereas the necessary task of hoeing potatoes once or twice during the growing season to keep back weeds required onerous extra labor for anyone who planted them in large numbers.

Yet spread they did, and for two very good reasons. First of all, they were in fact highly nutritious, and yielded abundantly, producing two to four times as many calories per acre as any European grain could do. With such yields, extra work for extra food made sense wherever land was short and the population was dense enough to provide the extra labor that hoeing required.

But there was another, far more compelling reason to raise potatoes. From time immemorial, European armies on the march were accustomed to live by requisitioning grain stored in village barns, but at first soldiers were not interested in potatoes. By leaving them hidden in the ground, peasants could dig a meal's worth at a time and survive comfortably enough even when subjected to repeated and ruthless military requisitioning.

Wherever that elementary fact became apparent to local populations, prejudice against potatoes rapidly disappeared. Instead, peasants eagerly planted them in their gardens as an insurance against man-made famine. The region where this first happened was along the so-called Spanish Road, running from northern Italy over the Alps, then up the Rhône and down the Rhine to the Low Countries. During the Dutch wars, 1567-1648, Spanish soldiers traveled that route year after year since Dutch sailors made sea transport from Spain to the Netherlands unsafe for them. Accordingly, news of the value of potatoes as a sovereign safeguard against man-made starvation passed by word of mouth from village to village along the Spanish Road, leaving no trace of written records but making all the difference to those who planted the new crop in their gardens. Clusius tells us that by 1588, twenty-one years after the Dutch wars had begun, they had reached all the way to Mons, but no other written record exists to tell exactly when and where the new crop spread.

After 1648, when the Dutch wars ended, campaigning in the Low Countries and Rhinelands provoked by the wars of Louis XIV (reigned 1643-1715) must have had

the effect of spreading potatoes farther into Germany. But no one knows just how far they may have reached since no one wrote about what grew in peasant gardens. Yet by the time Frederick showed up in Baden in 1734, peasants around Philippsburg surely knew all about potatoes and were well aware of their special value in time of war. They were, after all, located squarely astride the Spanish Road, with generations of exposure to military requisitioning behind them. Information about the value of potatoes, both in peace and war, therefore surely was readily available, and as we have seen, Frederick was unusually well prepared to take notice of such an agricultural novelty.

The question I wish I could answer, therefore, is whether Frederick already understood how effectually potatoes would keep Prussia's rural population from starving in a time of war when he put the weight of the royal administration behind the propagation of the new crop. But the fact is that the state of scholarship is such that I cannot find out and must leave my question unanswered. That is because historians have not recognized the critical role of potatoes in forestalling famine in a time of war.

Nonetheless, I have found a few cursory references to Frederick's part in establishing potatoes on Prussian soil, and two writers hint at their wartime significance. Robert Asprey, in *Frederick the Great: The Magnificent Enigma* (New York, 1986), merely says "he [Frederick] introduced the potato which won only a slow acceptance," although increased potato cultivation "more than once saved parts of his kingdom from famine." And W. D. Henderson, in *Studies in the Economic Policy of Frederick the Great* (London, 1963), comes a little closer to the point by writing: "During the Seven Years War, Frederick declared that only the foresight of Schlafendorf, who had fostered the extension of potato growing in Silesia, saved his armies from starvation."

But Henderson cites no source for that remark, and he misses its larger implication. For it was not Frederick's soldiers, but his subjects who escaped starvation by eating potatoes during the long years of war, thereby sustaining the human basis of the Prussian state and allowing Frederick to find enough new recruits to replace the heavy losses his battles inflicted on the Prussian army. Without potatoes his army could not have been maintained; the state could not have survived; and German, European,

and world history would have taken a very different course from what actually resulted from the precarious Prussian victory.

Prussia's survival despite the overwhelming numerical superiority of the Austrian, French, and Russian armies has always been surprising. It depended on the death of the Russian empress Elizabeth in 1762—a personal foe—and the accession of Frederick's enthusiastic admirer, Tsar Peter III, who promptly made peace and changed sides, only to be killed after a palace coup d'état a few months later. His youthful German wife and successor, Catherine II, was at first very unsure of her hold on power and promptly withdrew Russian forces from the war. Defeated by Great Britain at sea and in both Canada and India, France, too, made peace. Thereupon Austria, abandoned by both its allies, reluctantly decided to follow suit. To generations of historians, this dramatic cluster of political reversals, together with Frederick's numerous victories, seemed sufficient explanation of his precarious survival.

In a sense, these events *were* the reason he kept his crown and emerged from the war with enormously enhanced prestige. But Frederick's own remark, as reported by Henderson, shows that he knew another factor was also critical: to wit, the way potatoes "saved his armies from starvation" despite years of ruthless grain requisitioning by the three largest armies of the age. He must have also realized that the same was true for Prussia's civilian population as a whole. Without potatoes, that could not have happened, and potatoes would not have been in Prussian fields in sufficient number to feed the people if Frederick had not launched his deliberate effort to put them there a good twelve years before the Seven Years' War broke out.

The question remains: Did he foresee how important they would be? Did he know what he was doing in propagating them when he did? And how successful were his efforts to overcome peasant and landlord resistance before grain requisitioning by the three invading armies after 1756 convinced all concerned of their lifesaving importance? These questions remain obscure, but answers can almost certainly be discovered if and when a competent historian spends a few years searching

appropriate records of Prussia's local administration and inquires into Frederick's personal efforts at agricultural oversight and management.

The multiplication of potato fields in Prussia between 1744 and 1763 had an enormous effect on Northern Europe as a whole. Invading armies soon noticed the amazing resilience of the Prussian peasantry and quickly discovered how and why they withstood loss of their stores of grain so successfully. Not surprisingly, when the war was over, the French, Austrian, and Russian governments all set out to duplicate Frederick's feat by propagating potatoes among their own rural subjects wherever cool temperatures and moist soils allowed the plants to prosper.

French efforts along this line are by far the best known thanks to the efforts of a French army doctor, Antoine Parmentier, who had spent several years as a prisoner of war in Prussia and observed the role potatoes played in Prussia's war effort. Once released, he spent the rest of his life urging his countrymen to emulate the Prussian example. His principal book, *Examen chymique des pommes de terres* (Paris, 1773), scientifically demonstrated the nutritional value of potatoes, and Louis XVI's court even lent itself to promoting the crop. For example, Marie Antoinette—famous for supposedly responding to Parisian bread riots by saying, "Let them eat cake"—once put potato blossoms in her hair at a state ball; and in 1794 the Committee of Public Safety chose to dramatize its effort to mobilize against Prussian invaders by converting the royal flower beds at the Tuileries into potato patches.

More generally, the expanded size of the French armies raised by *levée en masse* could not have been sustained without the enlarged food supply that potatoes had begun to provide in northern France and across the Germanys. During the Napoleonic Wars, armies on both sides swelled beyond earlier limits for the same reason. But, in 1812, Napoleon paid a heavy price when food supplies along his line of retreat from Moscow proved too scant to feed his soldiers, largely because Russian official efforts to propagate potatoes had lagged behind what the Germanic states had by then achieved.

Having overcome earlier prejudices and proved their food value by 1815, acreage devoted to potato growing expanded rapidly throughout climatically suitable parts

of Northern Europe until 1845-47, when fungus imported inadvertently from Peru devastated European potato fields. Outright famine afflicted Ireland, and on the Continent potatoes supplemented but did not displace bread, even in the diet of the poorest classes.

Nonetheless, the "hungry forties" afflicted all of Northern Europe until warmer and drier summers made the fungus less devastating. A generation later, potato blight was reduced to insignificance when a chemical spray, discovered in 1882, proved capable of protecting the growing plants from its ravages. Then in the twentieth century, both world wars expanded the potato fields of Northern Europe even farther (sometimes even displacing grains) for the simple reason that the crop yielded so many more calories per acre than any alternative.

Even without exact and more specific information, Frederick's initiative appears to have been critical in provoking their remarkable transformation of Northern European agriculture. Before his time, landlords and rulers paid no attention to potatoes. Aside from their very earliest reception by fishermen in Spain, potatoes spread only where grain requisitioning (or in Ireland, foreign conquest) compelled peasants to resort to them. But long-established routines for cultivating grainfields left no space for the new crop, which therefore remained marginal, confined, as it was, to private gardens. Only through official intervention could potatoes become a field crop and move into the fallow grainfields of Northern Europe. That was what Frederick and his agents initiated in Prussia, giving potatoes a far larger place in European agriculture than had been possible before.

It took another century for the crop to come fully into its own and eliminate fallow fields from Northern Europe. To be sure, potatoes were not alone in achieving that transformation, for both turnips and sugar beets also became significant field crops during the nineteenth century. Hoeing, too, was eliminated by resorting to new machines for weeding root crops, using horses and then tractors. But potatoes retained preeminence among row crops, supplying an amount of human food that approximately doubled the total calorie supply coming from Northern European fields. Consequently,

during the nineteenth century, as William Langer points out,^{*} potatoes were a principal factor promoting population growth across the Northern European plain, made possible the urbanization and industrialization that transformed European society, and gave that small region of the earth a temporary preeminence in power and prestige that began to fade away only in the closing decades of the twentieth century.

Without Frederick, potatoes might have spread across Northern Europe eventually, for the rewards of planting fallow fields with such a crop were so enormous that someone else in a position of power surely would have noticed the possibility sooner or later. But as things were, Frederick seems to have been the person who actually did so, vastly accelerating the spread of potatoes by royal command, benefiting spectacularly from his foresight, and reshaping Europe's agricultural as well as its military and political history in ways he could not have imagined.

Had I been with him at Philippsburg, he probably would not have discussed his new thoughts about potatoes with me or anyone else. That was not Frederick's way. But armed with my knowledge of the potato's importance for Prussia's future, it would have been interesting to discover whether he did talk to any of the local peasants, and whether their dependence on a strange new crop seemed of any particular interest to him. If I am right in guessing that it was there that he got the idea of how valuable potatoes could be, it is a moment in European history that deserves to be investigated and its far-reaching consequences more fully recognized.

Further Reading

David Fraser, *Frederick the Great: King of Prussia* (New York, 2001).

Gerhard Ritter, *Frederick the Great: A Historical Profile* (New York, 1975).

James Gaines, *Evening in the Palace of Reason: Bach Meets Frederick the Great in the Age of Enlightenment* (New York, 2005).

---

^{*}William L. Langer, "Europe's Initial Population Explosion," *American Historical Review* 69 (1963); William L. Langer, "American Foods and Europe's Population Growth, 1750-1850," *Journal of Social History* 6 (winter 1973).

2. Parmentier presents the potato to Louis XVI and his family.

The French army doctor Antoine Augustin Parmentier got acquainted with the politics of the potato during his time as a prisoner of war in Prussia. Back in France he became an avid promoter of the crop and introduced it to French king, Louis XVI. The moment was significant enough to be immortalized in art, here in a nineteenth-century lithograph.

3. Frederick II the Great of Prussia as Crown Prince.

Unintentionally, Frederick Wilhelm I might have done great service to his son and history when he put the rebellious Crown Prince (in a painting after Antoine Pesne) under arrest in the province to study economics and agriculture. There, and in Philippsburg, young Frederick, king-to-be, learned about the lifesaving potential of the potato.

ฉบับแปล

อยากไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น¹: ช่วงเวลาสำคัญในประวัติศาสตร์ 20 ช่วง
โดยนักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ 20 ท่าน

บาร์บารา เอ. ฮานาวอลด์

ผู้นำกบฏเผชิญหน้ากับกษัตริย์ ณ ทุ่งสมิธฟีลด์ในค.ศ.1381²

บาร์บารา เอ. ฮานาวอลด์ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์อาวุโส³ทางประวัติศาสตร์อังกฤษที่มหาวิทยาลัยโอไฮโอสเตต โดยตำแหน่งนี้ตั้งขึ้นเพื่อถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าจอร์จที่ 3⁴ เธอสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน และเขียน⁵หนังสือ *Crime and Conflict in English Communities, 1300-1348*^{6,7}, *The Ties That Bound: Medieval English Peasant Families*⁸, *Growing Up in Medieval London: The Experience of Childhood in History*⁹ และ “Of Good and Ill Repute”: Gender and Social Control in Medieval England¹⁰ หนังสือเล่มล่าสุดของเธอคือ *The Wealth of Wives: Women, Law, and Economy in Late Medieval London*¹¹ นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ฮานาวอลด์ได้ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมอังกฤษยุคกลาง และเรียบเรียงงานเขียนเป็นชุดเกี่ยวกับจุดบรรจบระหว่างประวัติศาสตร์กับวรรณคดีในยุคกลางอยู่จำนวนหนึ่ง¹² เธอยังมีงานเขียนด้านการศึกษาเช่นกัน¹³ ได้แก่ เนื้อหาในตำราเรียนระดับวิทยาลัยชื่อ *The Western Experience*¹⁴ จำนวนหกบท และหนังสือสำหรับผู้อ่านวัยรุ่นจำนวนสองเล่ม

ในงานเขียนชิ้นนี้¹⁵ หัวข้อของเธอคือการเผชิญหน้ากันระหว่างพสกนิกรกับกษัตริย์ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เหตุการณ์ดังกล่าว¹⁶นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวงกว้างด้านชีวิตสังคมและการเมืองเมื่อยุคกลางสิ้นสุดลง¹⁷

ผู้นำกบฏเผชิญหน้ากับกษัตริย์ ณ ทุ่งสมิธฟีลด์ในค.ศ.1381

เหตุการณ์ต่าง ๆ¹⁸ เกิดขึ้นเร็วมากในกรุงลอนดอนเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1381 “การปฏิวัติชาวนา” หรือ “การปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่” อย่างที่นักประวัติศาสตร์เรียกการลุกฮือในหมู่ประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาลของกษัตริย์ ได้กลายเป็นการเผชิญหน้านอกกำแพงกรุงลอนดอนในวันที่ 15

มิถุนายน ระหว่างวัด ไทเลอร์ ผู้นำกบฏ กับพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 กษัตริย์ผู้มีพระชนมพรรษา 14 พรรษา แต่ละฝ่ายมีผู้สนับสนุนของตนเอง โดย¹⁹ ชาวนาและชาวเมืองรวมตัวหนุนหลังวัด ไทเลอร์ กบฏเป็นกลุ่มผสมของชาวนาจากมณฑลเคนต์และเอสเซกซ์ กรรมกรจากกรุงลอนดอน ทหารผ่านศึก และทหารหนีทัพจากสงคราม²⁰ในประเทศฝรั่งเศส รวมถึง²¹ผู้คนที่มาสมทบ พวกเขาบุกเข้ากรุงลอนดอนในวันพฤหัสบดีถึงวันสมโภชพระคริสตวรกาย²² ซึ่งตรงกับ²³วันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ.1381 และยึดครองกรุงจนถึงวันที่ 15 มิถุนายน พวกเขาไม่ได้ต่อต้านกษัตริย์²⁴ คนกลุ่มนี้²⁵คิดเหมือนชาวนาหัวปฏิวัติหลายคนว่าพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ไม่ทรงมีความผิด²⁶ แต่คณะองคมนตรีผู้ชั่วร้ายชักนำพระองค์ไปในทางมิชอบ คำร้องขอของกลุ่มกบฏในตอนต้นคือให้ยกเลิกระบบทาสติดที่ดิน กล่าวคือ พวกเขาต้องการเป็นไทจากการบังคับใช้แรงงาน และมีอิสระที่จะย้ายออกจากคฤหาสน์ นักบวชชื่อจอห์น บอลล์ซึ่งเป็นผู้นำของพวกเขา²⁷ได้เทศน์ไว้ว่า “ทุกคนเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า ไม่มีใครอยู่เหนือผู้ใด”²⁸ แนวคิดในการปฏิวัติ²⁹คือความเสมอภาคอันเป็นหนึ่งเดียว

ความไม่พอใจปะทุขึ้นในหมู่กรรมกร ชาวนา ช่างฝีมือ และผู้จ้างแรงงานที่มีข้าทาสน้อย เนื่องด้วยสาเหตุจำนวนหนึ่งซึ่งก่อตัวสะสมในปลายศตวรรษที่ 13 และทวีความรุนแรงขึ้นภายหลังจากกาฬโรคแพร่ระบาดในค.ศ.1348-49 ถึงแม้³⁰จำนวนประชากรจะเพิ่มสูงมากในช่วงต้นศตวรรษที่ 14 แต่ฝนที่ตกหนักทำให้พืชผลเสียหายติดต่อกันหลายปี และคนยากจนจำนวนหนึ่งเสียชีวิตจากทุพภิกขภัย³¹ ผู้บันทึกเหตุการณ์ในยุคนี้กล่าวว่าคนยากจนเสียชีวิตตามตรอกซอยและถนน แม้แต่ผู้มีฐานะร่ำรวยก็ยังทรมานจากภาวะขาดแคลนอาหาร ทว่าจำนวนประชากรกลับเป็นปกติอย่างรวดเร็วในช่วงไตรมาสที่สองของศตวรรษ เพราะผู้รอดชีวิตมีผืนดินพอเพียงและผลเก็บเกี่ยวดี อีกทั้งสามารถแต่งงานและเลี้ยงดูลูกหลานได้ ดังนั้น ประชากรที่มั่งคั่งและร่างกายแข็งแรง³²ติดโรคซึ่งไม่เว้นชีวิตของขุนนาง พระ ชาวนา หรือคนยากจน ในขณะที่คนยากจนเสียชีวิตจากทุพภิกขภัย ผู้อื่นกลับเสียชีวิตด้วยกาฬโรค

กาฬโรคต่อม้าน้ำเหลือง หรือมฤตยูดำเข้าประเทศอังกฤษในค.ศ.1348-49 อาการของโรคคือต่อม้าน้ำเหลืองบวม³³ และเลือดออกใต้ผิวหนังซึ่งทำให้เห็นเป็นจุดแต้มสีดำ โรคนี้จึงได้ชื่อว่า “มฤตยูดำ” เมื่ออาการปรากฏให้เห็น ผู้ติดเชื้อจะมีชีวิตอยู่ได้เพียงสามวัน โรคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กาฬโรคปอดซึ่งแพร่กระจายทางลมหายใจของผู้ติดเชื้อ³⁴ จะออกฤทธิ์เร็วกว่า และคร่าชีวิตคน³⁵ ได้ภายในวันเดียว ตามตัวเลขประเมินในปัจจุบัน กรุงลอนดอนเสียประชากรอย่างน้อยครึ่งหนึ่ง และอังกฤษทั้งประเทศเสียพลเมืองไปตั้งแต่จำนวนหนึ่งในสามจนถึงจำนวนครึ่งหนึ่ง ในบางสถานที่มีคนตายมากเสียจนกระทั่งผู้รอดชีวิตจำนวนน้อยไม่สามารถฝังศพให้ได้ กาฬโรคกลับมา

เล่นงานประชากรทุกกลุ่ม หรือทุก ๆ ประมาณ 20 ปี ยังมีโรคอื่น ๆ เข้าทวีปยุโรปเช่นกัน ส่งผลให้ช่วงปลายศตวรรษที่ 14 และ 15 จำนวนประชากรของประเทศอังกฤษมีน้อยกว่า³⁶ในค.ศ.1300

ผู้รอดชีวิตจากโรคระบาดร้ายแรง³⁷ ตระหนักว่าสภาพเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ขณะนี้เราจะอ้างถึง “กฎอุปทานและอุปสงค์” ของอดัม สมิท³⁸ แต่ชาวนาและเจ้าของที่ดินรู้ดีว่ากฎนี้หมายความว่าความจริง ๆ เช่นไรในค.ศ.1349 ชาวนาและช่างฝีมือประจำเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก แต่ผู้รอดชีวิตเข้าใจได้เร็วกว่าคนที่เสียชีวิตอยู่สามารถเรียกค่าจ้างสูงกว่าที่เคยได้รับในค.ศ.1346-47 หลายเท่า ทั้งยังตระหนักอีกว่าตนเองสามารถย้ายถิ่นพำนักไปได้เรื่อย ๆ เพราะเจ้าของที่ดินต้องการให้มีผู้หว่านและเก็บเกี่ยวพืชผล โดยจะยอมจ่ายค่าจ้างในจำนวนสูงกว่าเดิม เจ้าของที่ดินไม่สามารถหน่วงเหนี่ยวทาสให้อยู่ตามคฤหาสน์ และไม่สามารถพึ่งพาแรงงานทาสอย่างเช่นในอดีต³⁹ ชาวนาพากันออกจากคฤหาสน์ของนายจ้างเพื่อแสวงหาค่าแรงที่สูงกว่า เจ้าของที่ดินยังได้รับผลกระทบจากปัญหาขาดแคลนผู้บริโภคน้ำผลไม้ เนื่องจากจำนวนประชากรมีอยู่น้อย⁴⁰ ในค.ศ.1349 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 ทรงตอบโต้ด้วยการออกกฎหมายแรงงาน⁴¹ ผ่านทางคณะขุนนางของพระองค์⁴² กฎหมายนี้บังคับให้ชาวนาและช่างฝีมือทำงานโดยรับค่าจ้างเท่าเดิม และขายสินค้าของตนตามราคาเก่าเหมือนในค.ศ.1346-47 ก่อนที่จำนวนประชากรจะลดลงครั้งใหญ่เนื่องจากกาฬโรคระบาดต่อมาในค.ศ.1351 พระราชบัญญัติแรงงาน⁴³ ซึ่งสภาขุนนางและสภาสามัญลงมติผ่านนั้น อนุมัติให้ควบคุมราคาและค่าจ้างอยู่ ณ ระดับก่อนที่กาฬโรคจะระบาด อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเรื่องยากลำบาก⁴⁴ เมื่อข้าราชการสำนักสามารถทำเช่นนั้นได้ พวกเขา⁴⁵ กลับพบกระแสต่อต้านจากชาวนา กรรมกร ช่างฝีมือ และแม้แต่เจ้าของที่ดินน้อยรายซึ่งต้องจ่ายแรงงาน ความไม่พึงพอใจจึงปะทุขึ้นในประเทศ ในสายตาผู้มีอำนาจและผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ขนาดใหญ่ ดูราวกับว่าโลกกลับตาลปัตรไป และชนชั้นล่างได้ประโยชน์ ขณะที่กลุ่มผู้มีอำนาจเก่าเสียประโยชน์⁴⁶ รัฐสภาเฝ้าพยายามลงมติผ่านพระราชบัญญัติแรงงานมาใช้ใหม่ ส่วนรัฐบาลเฝ้าพยายามบังคับใช้พระราชบัญญัติ ทว่าการกระทำเช่นนี้จึงแต่จะทำให้ชาวนาขุ่นเคืองกว่าเดิม เนื่องจากพวกเขาคาดหวังว่าจะร่ำรวยขึ้น อดัม สมิทชี้แจงไว้ว่าการบัญญัติกฎหมายด้านกฎอุปทานและอุปสงค์ไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

สงครามเป็นอีกปัจจัยในการก่อกบฏ กษัตริย์ฝรั่งเศสและอังกฤษทรงติดพันในกรณีพิพาทที่นักประวัติศาสตร์เรียกกันว่าสงครามร้อยปี⁴⁷ โดยเริ่มตั้งแต่ยุทธนาวีครั้งแรกในค.ศ.1340 ฝ่ายอังกฤษชนะสงครามซึ่งมีการกำหนดสมรภูมิจำ⁴⁸ อยู่บ้าง แต่ไม่สามารถเข้าครอบครองประเทศฝรั่งเศสได้ สงครามยังดำเนินต่อไป รัฐบาลถูกบีบให้เกณฑ์ชาวนาและชาวเมืองผู้ไม่เต็มใจมาเป็นทหารเข้าร่วมกองทัพ ทหารหลายนายเรียนรู้วิถีหากินจากการเที่ยวปล้นในประเทศฝรั่งเศส และ

กลับประเทศอังกฤษโดยตั้งใจจะไม่ทำงานสุจริต พวกเขาพร้อมตัวเป็นกลุ่มโจรออกปล้นชาวบ้าน แต่เนื่องจากทหารบางนายได้รับความคุ้มครองและเกรงว่าจ้างจากเจ้าของที่ดินให้ปราบชาวนาหัวกบฏ จึงควบคุมพวกเขาได้ยากลำบาก มีการระดมพลประชากรชายริมฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในมณฑลเคนต์ มาเป็นทหารกองหนุนเพื่อป้องกันการจู่โจมจากประเทศฝรั่งเศส ฉะนั้นเมื่อ “ชาวนา” กลุ่มนี้บุกเข้ากรุงลอนดอน พวกเขาไม่ได้ถือเพียงคราด เคียว มีด และไม่กระบองเป็นอาวุธติดตัว เพราะสงครามเป็นตัวเผยแพร่ความรู้พร้อมวินัยทางทหารให้แก่ประชาชน ทหารกองหนุนผู้ชำนาญพวกนี้สามารถปฏิบัติตามคำสั่ง และไม่แตกกลุ่มระหว่างการเข้าร่วมโจมตี

สงครามเป็นเรื่องที่เสียค่าใช้จ่ายสูง รัฐบาล⁴⁹จึงเรียกเก็บเสปียงและอาวูธ ได้แก่ ธัญพืช ม้า คันธนู ลูกศร รวมถึงสินค้าอื่นอีกจำนวนหนึ่งจากชนบทในประเทศอังกฤษ แต่ชาวนา กับช่างฝีมือไม่เคยได้รับเงินสำหรับค่าสินค้าพวกนี้ และรู้สึกชุ่นเคืองกับการเรียกเก็บเสปียงและอาวูธ ผู้ค้าชาวลอนดอน พร้อมทั้งคนอื่น ๆ ร้องทุกข์ว่าถูกชาวฝรั่งเศสปล้นทางทะเล บ่อยครั้งที่ตัวผู้ค้าเองถูกจับไปเรียกค่าไถ่ ในฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษ ระบบขนส่งทางน้ำถูกขัดขวางอย่างรุนแรงมากจนกระทั่งตามท่าเรือมีคราบตะกอนจับและเลิกใช้กันไป

รัฐบาลต้องเรียกเก็บภาษีโดยชูดรีดมากยิ่งขึ้นเพื่อนำเงินไปชดเชยค่าใช้จ่ายสงคราม ชาวอังกฤษเคยชินกับระบบภาษีอยู่แล้ว แต่เป็นการเรียกเก็บภาษีประเภทสังหาริมทรัพย์ โดยเก็บเฉพาะผู้ครอบครองทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงกว่า 10 ชิลลิง⁵⁰ เท่านั้น จึงถือว่าเป็นภาษีก้าวหน้า⁵¹ ประเภทหนึ่ง ในค.ศ.1377 รัฐสภาเสนอให้เรียกเก็บภาษีรายบุคคล โดยอาจกระทำตามพระราชดำรัสของจอห์นแห่งกอนต์⁵² หรือ ดยุก⁵³ แห่งแลงแคสเตอร์ ผู้เป็นพระราชโอรสในพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 และพระราชปิตุลาในพระเจ้าริชาร์ดที่ 2⁵⁵ ภาษีใหม่ที่ผู้บันทึกเหตุการณ์คนหนึ่งเรียกว่า “ภาษีซึ่งไม่เคยพบเคยเห็น⁵⁶ มาก่อน” เสนอให้เก็บเงินจำนวนหนึ่งโกรต (สี่เพนนี) จากแต่ละบุคคล ทั้งชายหญิงผู้มีอายุเกิน 14 ปี ขณะที่ภาษีสมัยก่อนหน้านั้นอิงกับความสามารถในการชำระ จึงมีแต่ขอทานซึ่งได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีนี้ ส่วนพระต้องชำระภาษีอีกประเภท เมื่อพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 เสด็จสวรรคตในค.ศ.1377 ดยุกแห่งแลงแคสเตอร์ทรงสำเร็จราชการแทนพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ผู้เยาว์ซึ่งเป็นพระราชนัดดาในพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 ณ ตอนนั้น⁵⁷ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 มีพระชนมพรรษาเพียง 11 พรรษา และทรงอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชชนนี พระราชปิตุลา และคณะองคมนตรีอย่างมาก ในค.ศ.1379 มีการเรียกเก็บภาษีรัชชูปการ (หรือรายหัว) อีกหน เนื่องจากฝ่ายฝรั่งเศสจะบุกรุกประเทศอังกฤษ และจอห์นแห่งกอนต์ทรงนำทหารออกทัพต้านฝ่ายฝรั่งเศส แต่ไม่ทรงประสบผลสำเร็จ ในปีเดียวกัน⁵⁸ รายได้ภาษีลดลงเพราะมีผู้ขอราษฎรบังหลวง จึงมีคำสั่งเรียกเก็บภาษีชูดรีดกว่าเดิมในค.ศ.1380 ไชมอน ซัดเบอรี พระอัครสังฆราชแห่งแคน-

เทอร์เบอร์ ทรงขึ้นรับตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี⁵⁹ และบังคับให้เก็บภาษีเป็นเงินจำนวนหนึ่งซึลลิง (12 เพนนี) จากประชากรทุกคนที่มีอายุเกิน 15 ปี ขณะที่รายได้ภาษีลดลง เห็นได้ชัดว่ามีผู้หลีกเลี่ยงภาษีที่ทุกแห่ง จากบันทึกด้านภาษี แสดงให้เห็นว่าในเมืองหนึ่ง ขณะที่พนักงานเก็บภาษีเดินเข้ามา ทาสก็พากันวิ่งหนีไปท้ายเมือง และเมื่อพนักงานเก็บภาษีเดินผ่านกลางเมือง⁶⁰ ทาสจึงวิ่งอ้อมไปด้านหน้า ตำรวจสภา⁶¹ นายหนึ่งของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เสนอให้ตั้งคณะเจ้าหน้าที่เพื่อเก็บภาษีให้ได้ครบ เจ้าหน้าที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลสามารถเก็บภาษีได้ถึงสี่ในห้าของจำนวนที่ประเมินไว้ แต่ความสำเร็จนั้นกลับต้องชดใช้อย่างสูง มณฑลซึ่งพบกับคณะเจ้าหน้าที่พิเศษเริ่มปฏิวัติก่อนใคร

เจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1381 เพื่อเก็บภาษีของปีค.ศ. 1380 บังเอิญพบกองกำลังต่อต้านติดอาวุธที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งของมณฑลเอสเซกซ์ในเดือนมิถุนายน ณ ที่นั้น⁶² ชาวนาปฏิเสธไม่ยอมเสียภาษี เมื่อเจ้าหน้าที่ข่มขู่ใช้ความรุนแรง พวกเขาระดมกลุ่มชายจากชุมชนข้างเคียง และขับไล่เจ้าหน้าที่รวมถึงเสมียนซึ่งมาด้วยกัน⁶³ ออกไป เมื่อรัฐบาลส่งคณะตุลาการมาเพื่อตั้งข้อกล่าวหาและจับกุมคนกระทำผิด กลุ่มกบฏรวมตัวกันขับไล่ผู้พิพากษาสูงสุด และตัดศีรษะลูกขุนที่นำข้อกล่าวหามาฟ้องพวกเขา ขุนนางและผู้มีเงินทองในบริเวณนั้นพากันหนีไปกรุงลอนดอนหรือไม่ก็มณฑลอื่น หลังจากอยู่ป่าหนึ่งคืนอย่างหวาดกลัวโดยไม่มีอาหารรับประทาน กลุ่มกบฏจึงยกขบวนไปยังที่ดินของเซอร์โรเบิร์ต เฮลส์ ผู้ดูแลทรัพย์สินส่วนพระองค์และหัวหน้าภาคีอัศวิน⁶⁴ ของโรงพยาบาลเซนต์จอห์นประจำเขตเคิลริกเคนเวลล์ จากนั้นบุกเข้าคุกหาสน์ที่พรั่งพร้อมด้วยเสบียงของท่าน ดิมไวน์รสชาติดีจำนวนสามถัง และรับประทานอาหารจนหมด แล้วจึงทุบทำลายตัวบ้านทิ้ง

ข่าวเรื่องปฏิวัติในมณฑลเอสเซกซ์แพร่กระจายไปยังดินแดนส่วนอื่นอย่างรวดเร็ว แจ็ค สตรอว์ได้ขึ้นเป็นหัวหน้าของชาวเอสเซกซ์ และนำพวกเขาไปยังกรุงลอนดอน ในมณฑลเคนต์ กบฏกลุ่มหนึ่งมารวมตัวและวางแผนการเบื้องต้น พวกเขาตกลงกันเองว่าควรป้องกันชายทะเลจากการรุกรานโดยประเทศฝรั่งเศสซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ และทหารกองหนุนที่ป้องกันชายทะเลนั้นควรประจำอยู่ตามจุดของตน ในเมืองเมดสโตน มณฑลเคนต์ กบฏบุกเข้าเรือนจำแห่งหนึ่ง และปล่อยนักโทษให้เป็นอิสระ ซึ่งเป็นรูปแบบปฏิบัติตลอดช่วงการปฏิวัติ จากนั้นพวกเขาเลือกวัต ไทเลอร์ จากเมืองดังกล่าวขึ้นมาเป็นหัวหน้า และยังมีนักบวชชื่อจอห์น บอลด์ร่วมอยู่ในกลุ่มด้วย กบฏบุกเข้าเมืองแคนเทอร์เบอร์ และออกคำสั่งให้คณะพระเลือกพระอัครสังฆราชของคิงใหม่ เนื่องจากพวกเขาวางแผนปลงพระชนม์พระอัครสังฆราชซัดเบอร์รี่ อีกห้าวันต่อมา พวกเขาสังหารท่านได้สำเร็จ ขณะเดินผ่านมณฑลเคนต์ กบฏรวบรวมบรรดาสาวก และยกขบวนเข้ากรุงลอนดอนในวันที่ 12

มิถุนายน ซึ่งเป็นวันก่อนเทศกาลสมโภชพระคริสตวรกาย ตลอดการเดินทางบน กบฏชาวเคนต์ เรียกร้องให้ถวายคำปฏิญาณว่าจะภักดีต่อพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ในขณะที่เดียวกันยังบังคับให้ ประณามพระอัครสังฆราชซัดเบอรี เซอร์โรเบิร์ต เฮลส์ และดยุกแห่งแลงแคสเตอร์ พวกเขาหยุด ที่ริมฝั่งตอนใต้ของแม่น้ำเอมส์ และทูลขอเข้าเฝ้าพระองค์ ณ จุดนั้น พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เสด็จ แปรพระราชฐานไปหอคอยแห่งลอนดอนโดยทรงตั้งพระทัยจะให้เข้าพบ จากนั้นจึงเสด็จทาง ชลมารคไปเมืองกรีนิชเพื่อประชุมหารือ ถึงแม้พระอัครสังฆราชซัดเบอรี เฮลส์ พร้อมกับคนอื่นทูล บอกพระองค์ว่าอันตรายเกินไปก็ตาม บางทีการเข้าเฝ้าคงจะไม่เป็นภัยต่อพระชนม์ชีพของ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 แต่คณะองคมนตรีมีเหตุผลที่จะกังวลถึงความปลอดภัยในชีวิตตนเอง

ในช่วงนั้น⁶⁵ สภาพอากาศอบอุ่น และกลางวันยาวนาน เนื่องจากกลางฤดูร้อนใกล้ เข้ามาถึง วันสมโภชพระคริสตวรกายถือเป็นเทศกาลสำคัญในปฏิทินคาทอลิก (ประเทศอังกฤษ ยังคงสนับสนุนพระสันตะปาปาอยู่ ณ เวลานั้น) ในวันดังกล่าว มีขบวนแห่แผ่นขนมปังกลมบรรจุใน กล่องแก้วใส่ไปตามท้องถนน มีการแสดงการละเล่น และประชาชนได้ข้ออ้างเพื่อตีมเกลี้ยงฉลอง หลังจากได้รับคำปฏิเสธไม่ให้เข้าเฝ้าในวันก่อนพิธีเฉลิมฉลอง กบฏชาวเคนต์จึงรุดหน้าเดินเลียบบฝั่ง ตอนใต้ของแม่น้ำเอมส์ พวกเขาเข้าโจมตีวังของพระอัครสังฆราชที่เซตแลมเบธ และทำลายบันทึกลง ในนั้น ท้ายสุดจึงถล่มวังจนพังพินาศ อีกทั้งยังเข้าโจมตีและทำลายเรือรบจัมมาร์แชลส์อันเป็นที่ เกียรติยศ โดยเรือรบจำแห่งนี้ใช้จองจักษ์โทษการเมือง อาชญากร และลูกหนี ในวันพฤหัสบดีซึ่ง ตรงกับวันเฉลิมฉลอง พวกเขาเดินข้ามสะพานลอนดอน โดยอาจมีสามัญชนชาวลอนดอนและ เซอร์โรเบิร์ต⁶⁶ ผู้ครั้นเคยคอยให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มกบฏจากมณฑลเอสเซกซ์ ภายใต้การนำของแจ๊ค สตรอร์ว์รุดหน้าไปทำลายคฤหาสน์อีกหลังของเซอร์โรเบิร์ต เฮลส์ ถึงช่วงนี้ ในกรุงลอนดอนมีกบฏจำนวนมาก ประกอบด้วยชาวมณฑลเคนต์ มณฑลเอสเซกซ์ กรุงลอนดอน และผู้คนที่มาร่วมสมทบ พวกเขาบุกทำลายเรือรบจำพลีต และปล่อยนักโทษทุกรายให้เป็นอิสระ จากนั้นจึงจุดไฟเผาบ้านของคนที่ร่วมมือกับฝ่ายตุลาการในการจับกุมประชาชน รวมถึงบ้านทุก หลังของเฮลส์ ถึงแม้จำนวนกบฏเป็นเรื่องที่ไม่สามารถคาดเดาได้ แต่ความเสียหายซึ่งพวกเขาทำ ไว้ได้รับการบันทึกอย่างดี และผู้บันทึกทุกคนเห็นพ้องกันเรื่องเหตุการณ์สำคัญของการปฏิวัติใน กรุงลอนดอน

พระราชวังชาวอวยของดยุกแห่งแลงแคสเตอร์เป็นเป้าหมายแรกแห่งหนึ่ง ทว่าพระองค์ ไม่ได้ประทับอยู่ที่นั่น ในบันทึกลงให้รายละเอียดแตกต่างกันว่าใครที่เป็นผู้นำการโจมตี ระหว่าง ชาวกองลอนดอน ชาวมณฑลเอสเซกซ์ หรือชาวมณฑลเคนต์ แต่ผู้บันทึกเหตุการณ์เห็นพ้องว่าใน วันพฤหัสบดีที่ 13 มิถุนายน กลุ่มกบฏเดินบนถนนพลีตไปยังโบสถ์เทมเพิลซึ่งเป็นโบสถ์สำคัญของ

อัศวินแห่งนักบุญจอห์น⁶⁷ และเผาบันทึกทุกฉบับในนั้น แล้วจึงมุ่งหน้าไปยังพระราชวังชาวยอย โดยพวกเขาพึงประตุ รวบรวมคบเพลิงทั้งหมดเท่าที่สามารถหาได้ ก่อนจะจุดไฟเผาเครื่องบรรทม ฉลองพระองค์ และเครื่องแขวน⁶⁸ในพระราชวัง

ภายในพระราชวังมีวัตถุทองคำและเงินอยู่มากมาย รวมถึงอัญมณีล้ำค่า เรื่องเล่าตามบันทึกหลายฉบับระบุว่ามีความคิดในการปฏิวัติที่ลึกซึ้งกว่าเดิมเกิดขึ้น ซึ่งก็คือ⁶⁹ กลุ่มกบฏไม่ต้องการได้ชื่อว่าเป็นผู้ปล้นสะดม คงจะเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่ได้ยินพวกเขาเจรจาหาวิธีป้องกันโจรกรรม บันทึกฉบับหนึ่งเล่าว่าพวกเขาบดอัญมณีจนละเอียด ส่วนอีกฉบับเล่าว่าพวกเขาโยนชายสองคนเข้ากองไฟฐานขโมยทรัพย์สิน เหตุการณ์เริ่มรุนแรงมากขึ้น เมื่อกบฏบางคนโยนถังดินปืนเข้าไปในห้องโถงที่ไฟลุกไหม้ เล่ากันว่ากบฏบางคนพบห้องเก็บไวน์ใต้ดิน และอยู่ใต้ไวน์ตรงนั้น จนกระทั่งก่อนหินหล่นลงมาปิดทางซัง พวกเขาต้องเสียชีวิตเนื่องจากความตะกละของตน⁷⁰

ระหว่างเดินทางกลับกรุงลอนดอน กลุ่มกบฏจุดไฟเผาโรงพยาบาลประจำเขตเคลิร์ก-เคนเวลล์ของอัศวินแห่งนักบุญจอห์น และไปร่วมสมทบคนอื่นที่หน้าหอคอยแห่งลอนดอน หอคอยนี้ใช้เป็นสถานหลบภัยของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เฮลส์ พระอัครสังฆราชซัดเบอรี พระราชชนนี และขุนนางคนอื่น ๆ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 สามารถทอดพระเนตรจากพระบัลลังก์ในหอคอยว่าเพลิงลุกไหม้พระราชวังชาวยอยและเขตเคลิร์กเคนเวลล์ รวมถึงบ้านเรือนหลังอื่น อีกทั้งยังทอดพระเนตรเห็นกลุ่มกบฏเดินบนถนนในกรุงลอนดอนและมองหาเป้าหมายเพื่อล้างแค้น⁷¹ บันทึกหลายฉบับเล่าว่าพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงหวาดกลัวมาก เช่นเดียวกับคณะองคมนตรีของพระองค์ คงจะเป็นเรื่องน่าตื่นตาตื่นใจ⁷²ที่ได้เห็นกับตาเมื่อพระองค์ทรงตัดสินพระทัยส่งบารมณีของกลุ่มกบฏด้วยการยอมฟังคำร้องทุกข์ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงขบใจเหล่าพสกนิกรสำหรับศรัทธาที่พวกเขามีในตัวพระองค์ และทรงให้อ่านประกาศซึ่งระบุว่าพระองค์จะพระราชทานอภัยโทษแก่ทุกคนสำหรับความผิดอาญาที่พวกเขากระทำไว้จนถึงชั่วโงะนั้น แล้วทรงขอให้พวกเขาส่งคำร้องเรียนเป็นลายลักษณ์อักษรถึงพระองค์ พร้อมตรัสว่าจะทรงตัดสินแต่ละคดีกับคณะองคมนตรีเอง จากนั้นพระองค์ทรงประทับตราพระราชลัญจกรลงบนประกาศ และทรงให้ชายที่ยืนบนเก้าอี้เก้าอี้ด้านหน้ากลุ่มกบฏเป็นผู้อ่าน แต่พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงประเมินสติปัญญาของสามัญชนต่ำไป คณะองคมนตรีของพระองค์ก็เช่นกัน ไม่ต่างจาก⁷³ตอนลงมติให้ผ่านพระราชบัญญัติแรงงาน กลุ่มกบฏรู้ว่าเมื่อใส่ชื่อตัวเองลงในประกาศที่เป็นลายลักษณ์อักษร พวกเขาจะตกเป็นเหยื่อของระบบตุลาการ และถูกแขวนคอประหารชีวิต กลุ่มกบฏเรียกพระราชกระแสรับสั่งของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ว่าเป็นการเย้ยหยัน พวกเขามีคำสั่งกันว่านักกฎหมายทุกคน หรือผู้ใดก็ตามที่เขียนหนังสือได้หรือทำงานให้ศาล ควรจะถูกตัดศีรษะทิ้ง ในวันนั้นรวมถึงวันต่อมา มีคนจำนวนมากถูกตัดศีรษะ⁷⁴

กลุ่มกบฏเผาบ้านของชายชื่อชาวไร่ที่เสนอให้สอบสวนหมู่เชลยเพื่อหาตัวผู้หลักเลียงภาชี เอกสาร ถูกทำลายไปทั่วประเทศอังกฤษ ส่วนผู้พิพากษา นักกฎหมาย และลูกขุนถูกฆ่าตาย เนื่องด้วย ประชาชนต้องทนทุกข์ทรมานมากจากเหตุที่ศาลหลายแห่งสามารถเก็บประวัติของพวกเขาไว้เป็น ลายลักษณ์อักษรซึ่งใช้ในการจับกุม คำร้องขอของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ต่อคนกลุ่มนี้จึงก่อให้เกิด ปฏิกริยาต่อต้านฝ่ายกฎหมายและผู้รู้หนังสืออย่างรุนแรง⁷⁵

เห็นได้ชัดว่าพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงสำคัญผิดอยู่สองเรื่อง ได้แก่⁷⁶ ความรุนแรงของ อากาเร่ในเคื่องในกลุ่มกบฏ และเจ้านาย⁷⁷จอมกตัญญูบางรายซึ่งกบฏต้องการกำจัด คณะองคมนตรี ของพระองค์ก็เข้าใจผิดเช่นกัน ในวันศุกร์ที่ 14 มิถุนายน ดูเหมือนพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 จะทรงเริ่ม เข้าพระทัยแล้ว เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ พระองค์ทรงเสนอให้กลุ่มกบฏไปเข้าเฝ้าที่ย่านไมล์เอนด์ เพื่อรับฟังคำร้องทุกข์ของพวกเขา และทรงเลือกสถานที่ให้อยู่นอกกำแพงกรุงลอนดอน⁷⁸ ด้วยทรง หวังจะขจัดกบฏในเมืองให้หมด⁷⁹ กบฏบางส่วนเดินทางไปเข้าเฝ้าพระองค์ ณ จุดนั้น แต่คณะกลุ่ม ใหญ่ซึ่งอาจมีวัด ไทเลอร์รวมอยู่ด้วย กลับอยู่ที่หอคอยแห่งลอนดอน พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงแนะ ให้พระอัศวินสังฆราชซัดเบอรี เฮลส์ และคนอื่น ๆ พยายามเอาตัวรอดโดยหนีทางประตูควบคุมน้ำ ขนาดเล็ก ขณะที่พระองค์ทรงเบี่ยงเบนความสนใจของกลุ่มกบฏ อย่างไรก็ตาม กลุ่มกบฏมี ข้อตกลงลับ⁸⁰ กับคนบางส่วนในหอคอย แต่เมื่อหญิงชราสังเกตเห็นผู้พยายามหลบหนี คนกลุ่มนี้ จึงต้องกลับเข้าไปในหอคอย พระอัศวินสังฆราชซัดเบอรีทรงมีเวลาทำพิธีมิสซาและสวดมนต์ ก่อนที่ กลุ่มกบฏจะบุกเข้าหอคอย พวกเขาลากตัวท่าน เฮลส์ และอีกหลายคน รวมถึงชายต้นคิดให้มีคณะ เจ้าหน้าทีเพื่อจับกุมผู้หลักเลียงภาชี ออกไปยังเนินทาวเวอร์ฮิลล์ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ตัดศีรษะ จากนั้น กลุ่มกบฏเดินถือศีรษะเสียบไม้ผ่านถนนกรุงลอนดอนไปยังวิหารเวสต์มินสเตอร์ และวางประจาน บนสะพานลอนดอน การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการกระทำผิดสำหรับผู้ทรยศที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด ในขณะเดียวกัน การชุมนุมที่ไมล์เอนด์ไม่ประสบความสำเร็จ

ในวันเสาร์ที่ 16 มิถุนายน พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เสด็จพระราชดำเนินไปยังวิหารเวสต์-มินสเตอร์ เช่นเดียวกับกบฏจำนวนมาก พวกเขาพบกับข้าราชการสำนักชั้นสูง⁸¹ ของเรื่อนจัมมาร์แชลล์ ชายคนนี้เป็นพ่อค้าของเรื่อนจัมซึ่งกลุ่มกบฏบุกเข้าไปปล่อยนักโทษ และเป็นที่ยึดมั่นในฐานะผู้ทรमान นักโทษชื่อกระฉ่อน พวกเขากระชากท่านออกจากสถานที่บูชารซึ่งท่านเกาะยึดอยู่ และลากตัวมา ด้านนอกเพื่อตัดศีรษะ พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 อาจทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์นี้ จึงเสด็จมาสวดมนต์ ณ แท่นบูชา และมีพระราชปฏิสันถารกับนักพรต⁸²ที่อาศัยในวิหารอยู่นานหนึ่งชั่วโมง จากนั้นทรง ประกาศให้กลุ่มกบฏในกรุงลอนดอนไปพบพระองค์ที่ทุ่งสมิธฟีลด์ ซึ่งเป็นบริเวณนอกกำแพงเมือง

เช่นเคย สามัญชนตกลงยอมไปชุมนุมที่ทุ่งสมิธฟีลด์ เพราะได้กำจัดศัตรูตัวฉกาจของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 และทำลายบ้านเรือนจำนวนมากของพวกเขาในกรุงลอนดอนแล้ว

กลุ่มกบฏยืนเรียงตามตำแหน่งอยู่ด้านหลังวัด ไทเลอร์ ทั้งจอห์น บอลล์และแจ๊ค สตรอว์ก็ไปปรากฏตัวเช่นกัน คณะของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 มีจำนวนคนน้อยกว่ามาก⁸³ ประกอบด้วยวิลเลียมแห่งตระกูลวัลเวิร์ธซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีลอนดอน เจ้าหน้าที่เทศบาล ชุมนาง และอัศวินจำนวนหนึ่ง คนที่ไปปรากฏตัวตรงนั้นอาจมีชายผู้เขียน *Anonimale Chronicle*⁸⁴ ด้วย นักเขียนนิรนามคนนี้ซึ่งอาจเป็นข้าราชการสำนักจึงเล่าเหตุการณ์ปฏิวัติได้นำเชื่อถือมากที่สุด พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ผู้เยาว์ทรงให้วัลเวิร์ธไปเรียกวัด ไทเลอร์มาเข้าเฝ้า จากนั้นไทเลอร์ซึ่งมาเข้ามา โดยถือเป็นสัญลักษณ์แสดงความเท่าเทียมทางยศตำแหน่งกับพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 และชุมนาง แม้ผู้บันทึกเหตุการณ์จะบรรยายว่าเป็นม้าสีขาวยาวตัวเล็กก็ตาม เมื่อมาถึงพร้อมด้วยกริชติดกาย เขาปีนลงจากหลังม้า และย่อตัวเล็กน้อยให้พระองค์ จากนั้นเขาจับพระหัตถ์เขย่าอย่างกระฉับกระเฉง ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายแบบแผนปฏิบัติทั้งหมดของสามัญชนต่อกษัตริย์ นี่คงจะเป็นช่วงเวลาหนึ่งที่พิเศษสุดจากบรรดาเหตุการณ์โดดเด่นในเวลาคุเดื่อดช่วงนี้ เขาทูลเรียกพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ว่า “น้องชาย” และน้อมเกล้าฯ ถวายสามัญชนจำนวน 40,000 คนที่จะเป็น “มิตรสหายดี” ต่อพระองค์ได้ พฤติกรรมโอหังซึ่งแสดงความสนิทสนมเช่นนี้ถือเป็นการดูหมิ่นพระองค์ บันทึกเหตุการณ์ซึ่งเล่าว่าพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงยึดหลักขันติธรรมไว้ แสดงให้เห็นว่าคณะขุนนางกลัวลอนดอนเพียงไหน พระองค์ทรงขอร้องอีกครั้งให้ไทเลอร์และบรรดาสาวกกลับบ้าน แต่ไทเลอร์ทูลตอบว่าพวกเขาไม่ยอมสลายกลุ่มจนกว่าจะได้สิ่งที่ต้องการ พระองค์จึงทรงขอรับฟังข้อเรียกร้องเหล่านั้น กลุ่มกบฏกำหนดแนวคิดให้ซับซ้อนขึ้นตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายน ช่วงนั้น พวกเขาปฏิวัติเพื่อต่อต้านการเก็บภาษี และสนับสนุนความเสมอภาคในสังคมตามพระคัมภีร์ไบเบิล แต่ ณ ช่วงเวลานี้ ไทเลอร์มีข้อเรียกร้องเพื่อใช้ในอนาคต ซึ่งก็คือยกเลิกการประกาศให้ผู้กระทำผิดอยู่นอกความคุ้มครองของกฎหมาย⁸⁵ แบ่งที่ดินของชุมนางให้กับทุกคน และยกเลิกตำแหน่งเจ้าของที่ดิน โดยคงยศของกษัตริย์ไว้⁸⁶ ฝืนดินของฝ่ายคริสตจักรควรแบ่งสรรปันส่วนให้สามัญชนเช่นกัน และประเทศอังกฤษควรมีพระสังฆราชเพียงองค์เดียวข้อสุดท้าย เขาเรียกร้องให้ทาสติดที่ดินทั้งหมดเป็นอิสระ และต่อจากนี้ไปทุกคนจะมีสถานภาพ⁸⁷ เดียวกัน สิ่งเหล่านี้เป็นข้อเรียกร้องของการปฏิวัติ พวกเขาจะกำจัดระบบทาสติดที่ดินอันเป็นอำนาจซึ่งชุมนางและนักบวชกุมอยู่เหนือประชาชนกับผืนดิน รวมถึงโค่นล้มระบอบเจ้าขุนมูลนาย คงไว้แต่ตำแหน่ง⁸⁸ กษัตริย์และพระอัครสังฆราช พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ผู้เยาว์ตรัสว่าจะทรงทำทุกอย่างเท่าที่พระองค์ทรงสามารถ แต่ทรงขอสงวนพระราชอำนาจ⁸⁹ไว้ พระองค์ทรงเร่งอีกครั้งให้วัด ไทเลอร์กลับบ้าน นี่เป็นเวลาอีกช่วงซึ่งผู้เขียนมีความปรารถนาที่จะได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ ไทเลอร์ไม่พอใจ

และเริ่มมีอากัปภิกิริยาสบประมาท เนื่องจากอากาศร้อนในวันนั้น เขาขอน้ำเปล่าเพื่อล้างปาก แล้วจึง บ้วนออกมาด้วย “ท่าทางหยาบคายและต่ำช้า” ต่อหน้าพระพักตร์ จากนั้นเขาขอเปียร์หมักหนึ่งเหยือก และดื่มเข้าไปก่อนป็นขึ้นหลังม้า

ณ จุดนี้ การเผชิญหน้าทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อบริวารของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ก้าวมา ด้านหน้า ไทเลอร์สั่งให้สาวกคนหนึ่งตัดศีรษะเขา วัลเวิร์ธซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีลอนดอนเข้ามา จับกุมไทเลอร์ผู้ที่ใช้กริชแทงตอบกลับไป แต่วัลเวิร์ธสวมเสื้อเกราะอยู่ จึงไม่ได้รับอันตราย จากนั้น วัลเวิร์ธแทงไทเลอร์จนบาดเจ็บ และบริวารคนเดิมใช้ดาบเสียบซ้ำ ไทเลอร์เตะสี่ข้างม้าให้วิ่งไปทาง กลุ่มกบฏ แต่เขาเสียที่ร่วงตกลงพื้น พวกกบฏถึงคันธนูขึ้นมาและเริ่มยิง แต่พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ผู้เยาว์ทรงตั้งสติได้และทรงม้าไปยังกลุ่มสามัญชน แล้วทรงรับสั่งให้พวกเขาไปชุมนุม ณ ที่แห่ง หนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกล ในขณะเดียวกัน วัลเวิร์ธปิดประตูเมือง และรวมกลุ่มทหารกองหนุน⁹⁰ เข้าล้อม พวกกบฏได้สำเร็จ ไทเลอร์ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลเซนต์บาร์โธโลมิวสำหรับคนยากจนซึ่งอยู่ไม่ไกล จากนั้นขุนนางกษัตริย์นำตัวเขากลับมายังที่แห่งนั้น และตัดศีรษะเขาต่อหน้าบรรดาสาวก พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงให้นำศีรษะเข้ามาใกล้พระองค์ และทรงรับสั่งอีกครั้งให้กลุ่มกบฏกลับบ้าน พวกเขาทูลขอพระราชทานอภัยโทษ และจะยินยอมแยกย้ายกลับไป ถ้าหากได้รับพระราช กฤษฎีกาอภัยโทษ รวมถึงเป็นไทจากระบบทาสติดที่ดิน พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงเห็นชอบด้วย แต่ ทรงกลับยกเลิกพระราชกฤษฎีกาทันที และทรงเริ่มกระบวนการตามล่าพวกกบฏ

สาเหตุที่การปฏิวัติครั้งนี้ล้มเหลวอาจเป็นเพราะว่าวัต ไทเลอร์เสียชีวิตแล้ว หรืออาจ เป็นเพราะแกนนำหลักผู้เริ่มให้เกิดภาชีรัฐชูปการถูกฆ่าตาย หรืออาจเป็นเพราะช่วงเวลาเก็บเกี่ยว ใกล้เคียงเข้ามาถึง และกลุ่มกบฏต้องกลับไปดูแลพืชผลของตน เทศกาลวันสมโภชพระคริสตวรกายได้ สิ้นสุดลง และถึงเวลาที่จะต้องคิดเตรียมอาหารสำหรับปีถัดไป กบฏบางคนได้รับบทลงโทษฐานมี ส่วนร่วมในการปฏิวัติ ทว่าการลงโทษกบฏไม่รุนแรงถึงขั้นสังหารหมู่ อย่างไรก็ตาม บรรดาพระ และเจ้าของที่ดินยังไม่เลิกหวาดกลัวสามัญชน นักเขียนแนวอนุรักษนิยมแสดงความไม่พอใจต่อ พวกเขา เช่นเดียวกับผู้บันทึกที่เขียนเล่าเหตุการณ์ปฏิวัติในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1381 ถ้าหากเรา อ้างถึงอดัม สมิธ⁹¹ในเรื่องที่ว่า การบังคับใช้กฎอุปทานและอุปสงค์ไม่สามารถเป็นไปได้ เราก็คงจะ จบลงด้วยแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์⁹² และการล่มสลายของระบอบศักดินา ชาวนาไม่มีความ จำเป็นต้องปฏิวัติต่ออีก เนื่องจากแม้ว่าพวกเขาได้รับผลประโยชน์น้อยกว่าการก่อกบฏรุนแรงครั้งนี้ แต่เหตุการณ์ก็เริ่มลำบากขึ้นทีละเล็กละน้อยที่จะกลับไปใช้ระบบแมนเนอร์⁹³ แบบเก่าซึ่งมีการใช้ แรงงานทาส และขาดความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนขนชั้น เนื่องจากประเทศอังกฤษไม่มีประชากร เพียงพอ และขาดระบอบปกครองที่กดขี่มากพอจะสนับสนุนระบบแบบเก่า⁹⁴ ในเวลาต่อมา จึงมีผู้

หาประโยชน์จากโอกาสทางธุรกิจแบบใหม่หลายด้าน เช่น การผลิตขนสัตว์ ระบบทาสติดที่ดินและระบบเจ้าขุนมูลนายค่อย ๆ เลื่อนหายไปในประเทศอังกฤษอย่างที่มีมาร์กซ์บอกเป็นนัยไว้ ทว่าความเสมอภาคซึ่งกลุ่มกบฏปรารณานั้นไม่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 14

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

อาร์. บี. ดีอบสัน, บรรณาธิการ, *The Peasants' Revolt of 1381*⁹⁵ (ลอนดอน, 1970).

ชาร์ลส์ โอมาน, *The Great Revolt of 1381*⁹⁶ (ออกซ์ฟอร์ด, 1906, พิมพ์ใหม่ 1969).

สตีเว่น จัสติส, *Writing and Rebellion: England in 1381*⁹⁷ (เบิร์กลีย์, 1994).

4. “วัด ไทเลอร์ถูกฆ่าตายด้วยน้ำมือของวัลเวิร์ธ เนื่องจากความโหดของเขา และพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงตั้งพระองค์เป็นผู้นำกบฏแทน”

ภาพพิมพ์โลหะของอังกฤษแสดงให้เห็นถึงการเผชิญหน้าครั้งสำคัญระหว่างพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 กับวัด ไทเลอร์และสาวกของเขา บนภาพมีพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 อยู่สองแห่ง คือ ด้านซ้าย ขณะทรงม้า⁹⁸ อยู่ข้างผู้นำกบฏที่กำลังจะถูกตัดศีรษะ และด้านขวา ขณะมีพระราชปฏิสันถารกับสามัญชน การจัดวางภาพเช่นนี้เป็นลักษณะศิลปะของสมัยกลาง

วิลเลียม เอช. แม็คนีลล์

พระเจ้าเฟรเดริกมหาราชกับการชวนเชื่อให้ปลูกมันฝรั่ง

ศาสตราจารย์เกียรติคุณวิลเลียม เอช. แม็คนีลล์ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ¹⁰⁰ในสาขาประวัติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก โดยตำแหน่งนี้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่โรเบิร์ต เอ. มิลิกาน เขาเป็นนักประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการเคารพมากที่สุดของโลกคนหนึ่ง และแต่งหนังสือหลายเล่ม ได้แก่ *The Rise of the West: A History of the Human Community*¹⁰¹ ซึ่งได้รับรางวัลเนชั่นแนลบุ๊ก¹⁰²ในค.ศ.1964 และเมื่อเร็ว ๆ นี้ สำนักพิมพ์ไมเดิร์นโลบรารี¹⁰³ เลือกลงให้เป็นหนึ่งในหนังสือที่ดีที่สุดของศตวรรษที่ 20 ในจำนวน 100 เล่ม ผลงานหนังสือชิ้นอื่น ๆ ของเขา ได้แก่ *A World History*¹⁰⁴, *Plagues and Peoples*¹⁰⁵, *The Human Web: A Bird's Eye View of World History*¹⁰⁶ โดยเขียนร่วมกับลูกชายชื่อศาสตราจารย์¹⁰⁷เจ. อาร์. แม็คนีลล์ และ *The Pursuit of Truth: A Historian's Memoir*¹⁰⁸ ในค.ศ.1996 เขาได้รับรางวัลอิราสมัส¹⁰⁹ซึ่งมูลนิธิไพรมีอุม เอรasmus อานุม¹¹⁰มอบให้บุคคลหรือสถาบันที่สร้างผลงานดีเยี่ยมในด้านสังคม วัฒนธรรม หรือรัฐศาสตร์ของทวีปยุโรป

ในงานเขียนชิ้นนี้ ศาสตราจารย์แม็คนีลล์จินตนาการว่าได้¹¹¹เข้าร่วมทัพของเจ้าชายเฟรเดริกแห่งปรัสเซียผู้ทรงบัญชาทหารปรัสเซีย 10,000 นายในค.ศ.1734 ภารกิจทางทหารไม่ประสบความสำเร็จ แต่ในระหว่างภารกิจนี้ พระองค์ได้ทรงเรียนรู้เรื่องน่าสนใจบางประการ

พระเจ้าเฟรเดริกมหาราชกับการชวนเชื่อให้ปลูกมันฝรั่ง

ผู้เขียนมีความปรารถนาที่จะได้เข้าไปแอบสังเกตการณ์¹¹²ในกองทัพของเจ้าชายเฟรเดริกแห่งปรัสเซียผู้มีพระชนมายุ 22 พรรษา (ภายหลังได้รับการขนานนามว่า¹¹³มหาราช) ในค.ศ.1734 เมื่อพระองค์ทรงบัญชาทหารปรัสเซีย 10,000 นายไปออกทัพที่ลัมเหลว เพื่อบังคับให้ฝ่ายฝรั่งเศสออกจากเมืองฟิลลิปส์บูร์กซึ่งใช้เป็นป้อมปราการบนแม่น้ำไรน์

หากดูในมุมมองทางทหารแล้ว ไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นมาก แต่เป็นไปได้ว่านี่คือเวลาซึ่งเจ้าชายเฟรเดริกทรงเรียนรู้สองเรื่องที่เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของอาณาจักรปรัสเซียชาติเยอรมัน และโลก เรื่องแรกที่พระองค์ทรงเรียนรู้คือการบริหารจัดการกองทัพออสเตเรียนั้น

หย่อนยานและไม่คล่องแคล่ว¹¹⁴ ทำให้พระองค์ทรงกล้าเข้ายึดแคว้นไซลีเซีย โดยทรงต่อสู้และปราบกองทัพออสเตรียจนพ่ายแพ้ หลังเสด็จขึ้นครองราชย์ในค.ศ.1740 ได้ไม่นาน

อย่างไรก็ตาม เรื่องถัดไปที่เจ้าชายเฟรเดริกทรงเรียนรู้คือสิ่งที่ผู้เขียนสนใจมาก และทำให้ผู้เขียนปรารถนาที่จะได้ดูว่าพระองค์ทรงสังเกตเห็นความสำคัญของมันฝรั่งอย่างไร และเมื่อใด รวมถึงว่ามันฝรั่งช่วยให้ชาวนารอบเมืองฟิลลิปส์บูร์กอยู่รอดชีวิตและมีสุขภาพดีได้เช่นไร ถึงแม้จะถูกทหารฝรั่งเศส ออสเตรีย และปรัสเซียเรียกเก็บภาษีในปริมาณมาก เป็นไปได้ว่าเจ้าชายเฟรเดริกทรงเรียนรู้เรื่องอื่นอีกมาก เนื่องจากนี่คือการออกทัพครั้งแรกของพระองค์ ส่วนการแสดงออกทางอารมณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามสายบังคับบัญชา โดยใช้เล่ห์เหลี่ยม¹¹⁵ จำเป็นต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ก่อนที่จะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ เช่นที่พระองค์ทรงทำได้ดีเยี่ยมในภายหลัง

พระเจ้าเฟรเดริก วิลเลียมที่ 1 ผู้เป็นพระราชชนกของพระองค์และกษัตริย์แห่งปรัสเซีย ทรงซราภาพและประจวบ เช่นเดียวกับเจ้าชายออยเกินแห่งซาวอย (ค.ศ.1663-1746) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของออสเตรียซึ่งทรงเป็นหัวหน้าของพระองค์¹¹⁶ เมื่อทรงพระเยาว์ เจ้าชายออยเกินทรงเป็นแม่ทัพผู้กล้าและทรงมีชัยในสงคราม¹¹⁷ โดยทรงขับไล่ชาวเติร์กจากฮังการี และทรงยับยั้งการขยายอาณาเขตของฝรั่งเศสได้ แต่ในค.ศ.1734 เจ้าชายออยเกินมีพระชนมายุมากกว่าเจ้าชายเฟรเดริกถึงสามเท่า และไม่ทรงได้รับความไว้วางใจเต็มที่จากจักรพรรดิออสเตรีย¹¹⁸ กลุ่มทหาร¹¹⁹ จากรัฐเยอรมันขนาดเล็กและด้อยกว่าซึ่งเข้าร่วมทัพกับจักรพรรดิ เช่น ปรัสเซีย ประสบปัญหาจากความจงรักภักดีที่แบ่งให้หลายฝ่าย เจ้าชายออยเกินทรงซราภาพและทรงเหน็ดเหนื่อยเกินกว่าจะขจัดอุปสรรคเช่นนี้ ถึงแม้พระองค์จะทรงเข้ากับเจ้าชายเฟรเดริกได้อย่างดี และทรงรับรู้ถึงวินัยอันเป็นเลิศของทหารปรัสเซีย แต่การบริหารจัดการที่หย่อนยานและไม่คล่องแคล่วได้เข้าครอบงำกองทัพทั้งหมดของพระองค์

ผลก็คือกองทัพของเจ้าชายออยเกินถอนทัพอย่างน่าอับยศอดสู เมื่อผ่านไปหลายสัปดาห์ที่ต้องรอและบริโภคเสบียงจำนวนมากซึ่งเรียกเก็บจากชนบทรอบข้าง ส่งผลให้ฝ่ายฝรั่งเศสยึดเมืองฟิลลิปส์บูร์กได้ มีอยู่ครั้งหนึ่งในช่วงสัปดาห์แห่งการรอคอยอันยาวนานนั้น เจ้าชายเฟรเดริกเสด็จฝ่าดงกระสุนปืนใหญ่เป็นเวลาสั้น ๆ ขณะทรงม้าเพื่อสำรวจแนวรบของฝรั่งเศสพร้อมคณะนายทหารชั้นสูงคนอื่น ถึงแม้จะเสด็จออกนอกเขตแดน แต่พระองค์ทรงคุมสติอารมณ์ได้ดี โดยไม่ปรากฏอาการริบเร่หรือตื่นตระหนก¹²⁰ พระองค์ทรงมีอากัปกริยาเช่นนั้น เมื่อทรงเผชิญหน้ากับฝ่ายศัตรู

เจ้าชายเฟรเดอริกผู้เยาว์ทรงมีประวัติดีไม่ลงรอยกับพระราชชนกมานาน เนื่องจากพระราชชนกไม่โปรดกิริยามารยาทซึ่งเลียนแบบฝรั่งเศสและความชอบทรงขลุ่ยของพระองค์ รวมถึงการที่เจ้าชายเฟรเดอริกทรงรังเกียจวิถีชีวิตชาวเยอรมันอันเคร่งศาสนา มัธยัสถ์และกระด้างซึ่งพระราชชนกทรงรับมาปฏิบัติ¹²¹ ความขัดแย้งของทั้งสองทวีความรุนแรงมากจนในค.ศ. 1730 เจ้าชายเฟรเดอริกทรงพยายามหนีจากราชสำนัก ทว่ามีผู้จับได้ก่อน พระองค์ทรงถูกถอดยศทหาร และทรงถูกตั้งข้อหาหนีทัพร่วมกับร้อยโทพอน คาคเตอ พระสหายผู้ร่วมสมคบคิด จึงมีพระบรมราชโองการให้กักขังทั้งคู่ในเรือนจำ และเจ้าชายเฟรเดอริกทรงถูกบังคับให้ทอดพระเนตรพิธีประหารชีวิตพอน คาคเตอ ต่อมาหลังจากทรงลี้ภัยอยู่พักหนึ่ง พระราชชนกทรงตัดสินพระทัยให้ขับทลงโทเซ เบากว่าสำหรับโอรสพระองค์เดียว โดยทรงแยกให้ไปจองจำในชนบทที่หุบเขาลุ่มแม่น้ำไอเดออร์ ตอนล่าง เจ้าชายเฟรเดอริกต้องทรง “เรียนรู้เศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน¹²²” โดยทรงดูแลการบริหารคลังหาวิธีทรัพย์ของหลวงในบริเวณที่เป็นแอ่งน้ำ¹²³ กั้นพรมแดนในขณะนั้น

บทลงโทษนี้หมายถึงการอยู่ภายใต้ความดูแลใกล้ชิดโดยคนสนิทของพระราชชนก นายหนึ่ง ขณะออกตรวจตราตามไร่และลานยุ่งข้าว รับประทานอาหารที่ดิน¹²⁴ และชานา รวมถึงพิจารณาหาวิธีพัฒนาแนวทางกลีกรรรมเพื่อเพิ่มรายได้ให้หลวง ในอดีต¹²⁵ มีผู้ปกครองในทวีปยุโรปน้อยรายที่ใส่ใจรายละเอียดน่ารังเกียจ¹²⁶ เช่นนี้ แต่ตลอดเวลาสองปีที่เจ้าชายเฟรเดอริกประทับอยู่นอกพระราชสำนักคงต้องเป็นการเตรียมพระองค์ จึงทำให้ทรงสังเกตเห็นว่าชาวนารอบเมืองฟิลลิปส์บูร์กทำอะไรกับมันฝรั่งในค.ศ. 1734 ณ ปีนั้น พระองค์ทรงประนีประนอมกับพระราชชนกได้บ้าง และทรงงานรับใช้เจ้าชายออยเกิน¹²⁷ ในฐานะแม่ทัพของทหารปรัสเซียผู้ไม่มีอะไรให้ทำมากนัก นอกจากหาเลี้ยงปากท้องตัวเองด้วยการส่งกองเก็บเสบียงไปยังอิฐฉนวนพีชจากยุ่งฉางของชาวนา

ถ้าหากได้ไปอยู่ในเหตุการณ์เมื่อค.ศ. 1734 โดยมีสภาพจิตใจคล้ายกับในปัจจุบันของตัวเอง ผู้เขียนคงจะรู้สึกอึดอัดมากเมื่อต้องอยู่กับเจ้าชายเฟรเดอริก และไม่คิดว่าพระองค์จะทรงเล่าอะไรให้ผู้เขียนฟัง จึงเป็นไปได้ว่าผู้เขียนคงจะไม่ได้ทราบอะไรเกี่ยวกับพระราชดำริในเรื่องมันฝรั่งหรือสิ่งอื่นของเจ้าชายเฟรเดอริกเลย เพราะหลังจากเกิดเหตุขัดแย้งรุนแรงกับพระราชชนก พระองค์ทรงเรียนรู้ที่จะไม่เสนอความคิดเห็น และทรงจงใจ¹²⁸ หลอกหลวงคนรอบข้างอยู่บ่อยครั้ง

แต่กระนั้น เพียงได้อ่านเวียนอยู่ใกล้ ๆ และดูพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปมา ผู้สังเกตการณ์ก็อาจทราบคำตอบ¹²⁹ ว่าเมื่อใดที่เจ้าชายเฟรเดอริกทรงสังเกตเห็นครั้งแรกถึงประโยชน์ซึ่งชาวนารอบเมืองฟิลลิปส์บูร์กได้รับจากอาหารรูปร่างแปลก น่าเกลียด¹³⁰ และไม่คุ้นตาอย่างยิ่ง¹³¹

*เดวิด แบล็คบอร์น, *The Conquest of Nature: Landscape and the Making of Modern Germany*¹³² (นิวยอร์ก, 2006), น. 27.

ซึ่งก็คือมันฝรั่งสกปรกและผิวไม่เรียบ เพียงแปลงสวนเล็ก ๆ ขนาดหนึ่งเอเคอร์หรือน้อยกว่านั้นซึ่งปลูกมันฝรั่งไว้เต็มก็มีปริมาณพอเลี้ยงครอบครัวหนึ่งได้นานหลายเดือนทีเดียว¹³³ พระองค์อาจทอดพระเนตรเห็นชาวไร่ประหลาดหัวมันฝรั่งรูปร่างน่าเกลียด หรือทรงสงสัยว่าทำไมกองเก็บเสบียงของปรัสเซียทำให้ชาวไร่ซึ่งถูกเรียกเก็บธัญพืชออกมาดี้นร่นต่อต้านน้อยกว่าที่ควรจะเป็น¹³⁴ พระองค์อาจทรงสอบถามชาวบ้านท้องถิ่นเรื่องมันฝรั่งและประโยชน์ด้วย เช่นเดียวกับที่ทรงสอบถามชาวไร่ปรัสเซียในหุบเขาลุ่มแม่น้ำไอเคอร์เรื่องการเพาะปลูกธัญพืชของพวกเขาเมื่อสามปีก่อน

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนั้น¹³⁵ จึงไม่มีบันทึกว่าเจ้าชายเฟรเดอริคทรงทราบเรื่องมันฝรั่งได้เช่นไร ทว่าพระองค์ก็ทรงทราบได้ ส่วนตำแหน่ง¹³⁶ ในภายหลังของพระองค์ เช่นเดียวกับชะตากรรมของชาติเยอรมัน และทวีปยุโรปฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือทั้งหมด ขึ้นอยู่โดยตรงว่าพระองค์ทรงกระทำอะไรกับข้อมูลใหม่นี้ คงจะดีที่ได้รู้ว่าพระองค์ทรงสังเกตเห็นครั้งแรกเมื่อใดว่ามันฝรั่งสามารถช่วยชีวิตเหล่าพสกนิกรในอนาคตได้ เมื่อพูดในแง่วิชาการแล้ว¹³⁷ ผู้เขียนจึงมีความปรารถนาที่จะได้อยู่กับพระองค์ในเมืองฟิลลิปส์บูร์กซึ่งน่าจะเป็นบริเวณที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น

เรารู้แน่ชัดว่าหลังเสด็จขึ้นครองราชบัลลังก์ปรัสเซียในค.ศ. 1740 ได้ไม่นานพระเจ้าเฟรเดอริคมีพระบรมราชโองการให้ข้าราชการท้องถิ่นแจกเมล็ดพันธุ์มันฝรั่งแก่ชาวไร่ปรัสเซีย และสาธิตวิธีเพาะปลูกพืชชนิดที่ไม่คุ้นตา ยิ่งไปกว่านั้น ข้าราชการของพระองค์ไม่ได้ปลูกมันฝรั่งในแปลงสวน แต่ปลูกในทุ่งที่ไถแล้ว¹³⁸ ส่งผลให้พื้นที่¹³⁹ ปลูกมันฝรั่งขยายตัวอย่างกว้างขวางและทำให้มันฝรั่งมีบทบาทเด่นในด้านเกษตรกรรมของทวีปยุโรปเป็นครั้งแรก

ก่อนจะอภิปรายถึงผลในวงกว้างของการปฏิบัติแบบนี้ ผู้เขียนขออธิบายว่าพืชซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่บริเวณที่ราบสูงของประเทศเปรูเดินทางเข้าดินแดนบริเวณแม่น้ำไรน์ได้เช่นไร และมีบทบาทเงียบ ๆ แบบใต้ดิน¹⁴⁰ อย่างไรต่อเกษตรกรรมของทวีปยุโรปก่อนรัชสมัยของพระเจ้าเฟรเดอริคประการแรก มันฝรั่งเข้าทวีปยุโรปเมื่อกองเรือสเปนเดินทางกลับจากชายฝั่งเปรูภายหลังจากปีซาร์โร¹⁴¹ เข้ายึดครองในค.ศ. 1535 ได้ไม่นาน โดยสถานการณ์บังคับให้ต้องเลี้ยงลูกเรือด้วยอาหารพื้นเมืองซึ่งก็คือมันฝรั่งและข้าวโพด เนื่องจากขาดแคลนธัญพืชที่ปลูกในทวีปยุโรป ทหารเรือสเปนบางนายชอบมันฝรั่ง จึงนำหัวส่วนที่เหลือกลับขึ้นฝั่ง และทดลองปลูกในบ้านเกิด¹⁴² ภูมิภาคส่วนใหญ่ของสเปนแห้งมากเกินกว่าที่มันฝรั่งจะเติบโตให้ผลได้ แต่ในเขตตะวันตกเฉียงเหนือของสเปน ภูเขาตามชายฝั่งด้กรับความชื้นจากมหาสมุทรแอตแลนติกได้ ในไม่ช้าประชากรท้องถิ่นจึงเริ่มปลูกมันฝรั่ง และใช้เป็นเสบียงบนเรือเมื่อไปตกปลานอกเกาะนิวฟันด์แลนด์¹⁴³ ในมหาสมุทรแอตแลนติก

คนกลุ่มนี้นำมันฝรั่งเข้าชายฝั่งตะวันตกของเกาะไอร์แลนด์ เนื่องจากพวกเขาพักแรมที่นั่นเพื่อหาน้ำ และเครื่องดื่มชนิดอื่น เมื่อเดินเรือกลับจากเขตแกรนด์แบงกส์¹⁴⁴

สถานที่ลำดับสามในทวีปยุโรปซึ่งมันฝรั่งไปเจริญเติบโตตั้งแต่แรกคือบนเนินเทือกเขาแอลป์ในฝั่งอิตาลี บริเวณนั้นมีความชื้นและอุณหภูมิใกล้เคียงกับที่ราบสูงบนเทือกเขาแอนดีส พอให้มันฝรั่งออกผลได้ ทหารเรือสเปนคงต้องนำมันฝรั่งเข้าอิตาลีด้วยวิธีซึ่งไม่มีการบันทึกเช่นเคย ฉะนั้นเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะให้ข้อมูลเที่ยงตรงกว่า กล่าวคือ นักพฤกษศาสตร์ในกลุ่มประเทศที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล¹⁴⁵ ชื่อคาโรลุส คลุซีอุส เขียนว่าเขาเห็นมันฝรั่งครั้งแรกที่สวนแห่งหนึ่งใกล้เมืองมอนส์ของเบลเยียมในค.ศ.1588 ต่อมาในค.ศ.1601 เขาตีพิมพ์บทบรรยายลักษณะมันฝรั่งซึ่งมีความสมบูรณ์ประกอบด้วยภาพวาดอย่างถูกต้อง เขายังรู้อีกว่ามันฝรั่งมีต้นกำเนิดจากประเทศเปรู จึงตั้งชื่อว่าพาพัส เพรูอาโนรัม และให้ข้อสังเกตว่ามันฝรั่งพบเห็นได้ “ทั่วไป” ในอิตาลีตอนเหนือ แต่ไม่กล่าวถึงว่ามันฝรั่งเข้าเมืองมอนส์ได้อย่างไร

เมื่อพิจารณาถึงการแพร่กระจายของมันฝรั่งในทวีปยุโรป เราต้องพึงระลึกไว้ว่า ประชาชนที่เคยชินกับการรับประทานขนมปังซึ่งแปรรูปมาจากธัญพืช พวกนี้รังเกียจเมื่อเห็นเปลือกนอกของมันฝรั่ง ด้วยเหตุที่ปลูกอยู่ในดิน มันฝรั่งจึงมีขนาดใหญ่และสกปรก รูปร่างแปลก มีผิวสีน้ำตาลหม่นซึ่งมักเป็นรอยเพราะโรคสแคป¹⁴⁶ อาหารชนิดที่ไม่คุ้นตาและรูปร่างน่าเกลียดเช่นนี้ ก่อให้เกิดความกลัวและรังเกียจ ประชาชนโดยทั่วไปปฏิเสธที่จะชิมมันฝรั่ง และไม่น่าประหลาดใจ เมื่อมีข่าวลือสะพัดไปทั่วว่ามันฝรั่งไม่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ¹⁴⁷ ในความเป็นจริง ช่วงศตวรรษที่ 17 สภาท้องถิ่นของแคว้นพรองซ์-กงเตและเบอร์กันดีกำหนดให้มันฝรั่งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ด้วยเหตุผลว่าการรับประทานมันฝรั่งทำให้เกิดโรคเรื้อน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าความคิดนี้มาจากรูปลักษณะที่เรื้อนของผิวมันฝรั่งที่ตกสะเก็ด ชาวยุโรปกลุ่มเดียวที่เต็มใจยอมรับมันฝรั่งในตอนแรก คือทหารเรือผู้จำเป็นต้องรับประทานมันฝรั่งขณะเดินทางข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก¹⁴⁸ โดยชาวบ้านธรรมดาจะยอมรับประทานเมื่อถูกบีบบังคับเท่านั้น

*คาโรลุส คลุซีอุส, *Rariorum plantarum historia*¹⁴⁹ (แอนต์เวิร์ป, 1601). อย่างไรก็ตาม นี่ไม่ใช่การกล่าวถึงมันฝรั่งครั้งแรกในสิ่งพิมพ์ จอห์น เจอวาร์ด ผู้แต่ง *Herball, or general historie of plantes*¹⁵⁰ (ลอนดอน, 1597) กล่าวถึงมันฝรั่งเป็นคนแรก เขาตระหนักถึงความแปลกใหม่ของมันฝรั่ง และนำภาพขึ้นปกซ้ายด้านใน แต่กลับเข้าใจผิดไปตั้งชื่อว่า “มันฝรั่งแห่งเวอร์จิเนีย” ส่วนฟรานซิส เดรกมีมันฝรั่งไว้ในครอบครองอยู่บ้าง หลังเดินทางกลับจากการล่องเรือรอบโลกในค.ศ.1580 มันฝรั่งจึงเข้าประเทศอังกฤษได้ด้วยวิธีนั้น ทว่ามันฝรั่งของเดรกมีดอกคนละสี ไม่เหมือนที่ชาวสเปนนำไปแพร่กระจายอยู่ทั่วทวีป ลักษณะนี้เป็นตัวจำแนกความแตกต่างระหว่างสองสายพันธุ์แรก

อคติเรื่องนี้ได้รับแรงหนุนจากข้อมูลที่ว่าธัญพืชเติบโตได้เองเมื่อปลูกลงดินแล้ว ในขณะที่ใครก็ตามซึ่งปลูกมันฝรั่งเป็นจำนวนมากต้องใช้แรงงานเพิ่มอย่างหนักในการทำหน้าที่สำคัญ คือการพรวนดินหรือสองหนให้มันฝรั่ง ระหว่างฤดูเพาะปลูกเพื่อป้องกันวัชพืช¹⁵¹

แต่กระนั้น มันฝรั่งก็ยังแพร่กระจายไปได้ด้วยเหตุผลที่ดีมากสองข้อ ประการแรก อันที่จริงแล้ว มันฝรั่งมีคุณค่าทางอาหารสูง อีกทั้งยังออกผลผลิตมากมาย และให้พลังงานอาหารมากกว่าธัญพืชที่ปลูกในทวีปยุโรปทุกชนิดเป็นจำนวนสองถึงสี่เท่าเมื่อเทียบต่อหนึ่งเอเคอร์ ด้วยผลผลิตมากเช่นนี้ การลงแรงเพิ่มเพื่อให้ได้อาหารมากขึ้นจึงดูสมเหตุสมผลในบริเวณซึ่งขาดแคลนผืนดิน แต่¹⁵²มีจำนวนประชากรหนาแน่นพอจะให้แรงงานเพิ่มที่จำเป็นต่อการพรวนดิน

ทว่ายังมีอีกเหตุผลหนึ่งที่จำเป็นกว่าในการปลูกมันฝรั่ง ตั้งแต่สมัยโบราณกาล กองทหารยุโรปที่ออกเดินทางเคยชินกับการเรียกเก็บธัญพืชในยั้งตามหมู่บ้านมารับประทาน แต่ในช่วงแรกทหารไม่สนใจมันฝรั่ง ชาวนาสามารถขุดมันฝรั่ง¹⁵³ขึ้นมาเวลาไหนก็ได้ เพราะว่ามีซ่อนไว้ในดิน พวกเขาจึงอยู่รอดได้อย่างสบาย ๆ แม้ในยามที่ถูกเรียกเก็บเสบียงอย่างขูดรีดบ่อยครั้งจากฝ่ายทหาร

อคติต่อมันฝรั่งหายไปอย่างรวดเร็วในบริเวณที่ข้อมูลเรื่องนั้น¹⁵⁴ปรากฏชัดให้ประชาชนพื้นเมืองได้เห็น ชาวนาหันมาปลูกมันฝรั่งในสวนของตนอย่างกระตือรือร้น โดยถือเป็นสิ่งป้องกันทุกภิกขภัยที่เกิดจากมนุษย์ กระแสนี้เกิดขึ้นครั้งแรก ณ บริเวณที่รู้จักกันในชื่อถนนสเปน¹⁵⁵ โดยเริ่มตั้งแต่ตอนเหนือของอิตาลีข้ามเทือกเขาแอลป์ จากนั้นเลาะตามแม่น้ำโรนและแม่น้ำไรน์¹⁵⁶ เข้าสู่กลุ่มประเทศที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล ในช่วงสงครามดัตช์¹⁵⁷ ระหว่างค.ศ.1567-1648 ทหารสเปนเดินทางบนเส้นทางนั้นปีแล้วปีเล่า เนื่องจากทหารเรือชาวดัตช์ทำให้การขนส่งทางทะเลจากสเปนไปยังเนเธอร์แลนด์ไม่ปลอดภัยสำหรับพวกเขา เมื่อเป็นเช่นนั้น ประชาชนจึงเล่าต่อกันจากหมู่บ้านสู่หมู่บ้านไปตามถนนสเปนถึงคุณค่าของมันฝรั่งในฐานะสิ่งป้องกันอันมีประสิทธิภาพ¹⁵⁸ ต่อความอดอยากที่เกิดจากมนุษย์ ถึงแม้ไม่มีบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผู้ที่ปลูกมันฝรั่ง¹⁵⁹ ในสวนของตนก็ได้รับผลประโยชน์¹⁶⁰ไป คลุขิอุสบอกเราว่ามันฝรั่งได้เข้าเมืองมอนส์แล้วในช่วงค.ศ.1588 หลังจากสงครามดัตช์ดำเนินไป 21 ปี¹⁶¹ แต่ไม่ปรากฏบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับใดซึ่งบอกแน่ชัดว่ามันฝรั่งแพร่กระจายไปเมื่อใดและที่ไหน

หลังค.ศ. 1648 เมื่อสงครามดัตช์สิ้นสุดลง การออกทัพในกลุ่มประเทศที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลและดินแดนบริเวณแม่น้ำไรน์ซึ่งมีสาเหตุมาจากสงครามของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (ครองราชย์ระหว่างค.ศ.1643-1715) คงต้องมีส่วนช่วยแพร่กระจายมันฝรั่งเข้าไปในดินแดนเยอรมันมากขึ้นอีก แต่ไม่มีผู้ใดรู้ว่ามันฝรั่งอาจเข้าไปได้ไกลเท่าไร เนื่องจากไม่มีใครเขียนถึงสิ่งที่

ปลูกในสวนชาวนา ทว่าในช่วงเวลาที่เจ้าชายเฟรเดอริกเสด็จไปยังรัฐบาเดินเมื่อค.ศ.1734 ชาวนา รอบเมืองฟิลลิปส์บูร์กก็รู้จักคุ้นกับมันฝรั่งแล้ว ทั้งยังตระหนักดีถึงคุณค่าพิเศษของมันฝรั่งระหว่าง สงคราม ไม่ว่าจะอย่างไร มันฝรั่งก็มีปลูกบนริมถนนทั้งสองฝั่ง แต่ประชาชนหลายรุ่มยังคงถูก ฝายทหารเรียกเก็บเสียบยงอยู่ ดังนั้น ข้อมูลเรื่องคุณค่าของมันฝรั่งทั้งในยามสงบและสงครามจึงมี อยู่พร้อมแน่นอน และตามที่เราได้เห็น เจ้าชายเฟรเดอริกทรงได้รับการเตรียมพร้อมอย่างดีเยี่ยม จึง ทรงสังเกตเห็นความแปลกใหม่ทางด้านเกษตรกรรมเช่นนี้

ดังนั้น คำถามที่ผู้เขียนหวังว่าจะสามารถตอบได้คือพระเจ้าเฟรเดอริกทรงเข้าพระทัย ก่อนแล้วหรือไม่ว่ามันฝรั่งมีประสิทธิภาพมากเพียงไหนในการช่วยประชากรตามชนบทของปรัสเซีย ให้อุดพ้นจากความหิวโหยระหว่างสงคราม ขณะทรงให้ข้าราชการสำนักสนับสนุนการชวณเชื้อให้ปลูก มันฝรั่ง แต่ความจริงก็คือบันทึกเอกสาร¹⁶² มีน้อยจนผู้เขียนไม่สามารถค้นหาข้อมูล และต้องปล่อย คำถามให้ไร้คำตอบ นั่นเป็นเพราะว่านักประวัติศาสตร์ยังไม่ยอมรับบทบาทสำคัญของมันฝรั่งใน การยับยั้งทุพภิกขภัยระหว่างช่วงสงคราม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบการอ้างอิงแบบคร่าว ๆ อยู่บ้างเกี่ยวกับบทบาทของ พระเจ้าเฟรเดอริกในการปลูกมันฝรั่งบนแผ่นดินปรัสเซีย และนักเขียนสองคนเปรยถึงความสำคัญ ของมันฝรั่งในช่วงสงคราม โรเบิร์ต แอสเพอริย์เอ่ยใน *Frederick the Great: The Magnificent Enigma*¹⁶³ (นิวยอร์ก, 1986) เพียงว่า “พระองค์ (พระเจ้าเฟรเดอริก) ทรงเป็นผู้แนะนำให้รู้จักมันฝรั่ง ซึ่งได้รับกระแสมอมรับอย่างช้า ๆ” ถึงแม้การปลูกมันฝรั่งในปริมาณที่เพิ่มขึ้น “จะช่วยอาณาจักร ของพระองค์ให้อุดพ้นจากทุพภิกขภัยมากกว่าครั้งหนึ่งก็ตาม” ส่วนดับเบิลยู. ดี. เฮนเดอร์สัน กล่าวตรงประเด็นกว่าเล็กน้อยใน *Studies in the Economic Policy of Frederick the Great*¹⁶⁴ (ลอนดอน, 1963) โดยเขียนว่า “ระหว่างช่วงสงครามเจ็ดปี¹⁶⁵ พระเจ้าเฟรเดอริกทรงประกาศว่า มีเพียงการมองไกลของชลาเฟนดอร์ฟเท่านั้นที่ช่วยกองทัพของพระองค์ไม่ให้อดตาย เพราะเขา สนับสนุนให้ขยายพื้นที่ปลูกมันฝรั่งในแคว้นไซลีเซีย”

แต่เฮนเดอร์สันไม่ได้บอกแหล่งที่มาของความเห็นนั้น อีกทั้งยังพลาดนัยความหมาย อันสำคัญกว่า เนื่องจากไม่ใช่ทหารของพระเจ้าเฟรเดอริก แต่เป็นพลกนิกรของพระองค์ที่ไม่อดตาย เพราะรับประทานมันฝรั่งในช่วงสงครามนานหลายปี ดังนั้น จำนวนประชากร¹⁶⁶ ของปรัสเซียจึงไม่ หมดไป ส่งผลให้พระเจ้าเฟรเดอริกทรงเกณฑ์ทหารใหม่เพื่อนำมาชดเชยความสูญเสียอย่างหนักซึ่ง กองทัพปรัสเซียได้รับจากสงคราม หากไม่มีมันฝรั่ง กองทัพของพระองค์อาจไม่สามารถคงอยู่ อาณาจักรอาจไม่สามารถอยู่รอด ประวัติศาสตร์ของชาติเยอรมัน ทวีปยุโรป และโลกคงจะ แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากเหตุการณ์ที่เป็นผลจากชัยชนะอันเฉียดฉิวของปรัสเซีย

ถึงแม้กองทัพของออสเตรีย ฝรั่งเศส และรัสเซียจะมีกำลังทหารเหนือกว่ามาก แต่อาณาจักรปรัสเซียก็ดำรงอยู่ได้ โดยถือเป็นเรื่องน่าประหลาดใจเสมอมา ประกอบกับการสิ้นพระชนม์ในค.ศ. 1762 ของพระเจ้าจักรพรรดินีเอลิซาเบธแห่งรัสเซียผู้เป็นอริราชศัตรู รวมถึงการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าซาร์ปีเตอร์ที่ 3 ผู้เลื่อมใสพระเจ้าเฟรเดอริกอย่างแรงกล้า พระเจ้าซาร์ปีเตอร์ที่ 3 ทรงเจรจาสันติภาพและทรงเปลี่ยนฝ่ายทันที ทว่าทรงถูกลอบปลงพระชนม์หลังเกิดเหตุชิงอำนาจที่พระราชวังในสองถึงสามเดือนต่อมา ช่วงแรกนั้น พระจักรพรรดินีแคตเธอรีนที่ 2 พระชายาของพระองค์ซึ่งทรงเป็นผู้สืบบัลลังก์เยาว์วัยเชื้อสายเยอรมัน ทรงลี้ภัยพระทัยเรื่องพระราชอำนาจของพระนาง จึงทรงถอนกำลังทหารรัสเซียออกจากสงครามทันที ประเทศฝรั่งเศสเจรจาสันติภาพเช่นกัน หลังพ่ายแพ้ให้แก่บริเตนใหญ่¹⁶⁷ ในยุทธนาวี รวมถึงสมรภูมิจนแคนาดาและอินเดีย จากนั้น ฝ่ายออสเตรียจึงตัดสินใจดำเนินการตามอย่างไม่เต็มใจ เมื่อพันธมิตรทั้งสองทอดทิ้งไป ในสายตาของนักประวัติศาสตร์หลายรุ่น เหตุพลิกผันทางการเมืองรุนแรงเหล่านี้ รวมถึงชัยชนะหลายครั้งของพระเจ้าเฟรเดอริก ดูเหมือนจะอธิบายถึงการอยู่รอดอย่างหวุดหวิดของพระองค์ได้อย่างเพียงพอ

ในแง่หนึ่ง เหตุการณ์เหล่านี้เป็นเหตุผลที่พระองค์ทรงสามารถรักษาราชบัลลังก์¹⁶⁸ และทรงได้รับเกียรติยศเพิ่มอย่างมากจากการชนะสงคราม แต่เฮนเดอร์สันกล่าวว่า การสังเกตโดยพระเจ้าเฟรเดอริกเองแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงทราบว่าปัจจัยอีกข้อหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน ซึ่งก็คือการที่มันฝรั่ง “ช่วยกองทัพของพระองค์ไม่ให้อดตาย” แม้มีการเรียกเก็บธัญพืชอย่างทารุณนานหลายปีจากกองทัพขนาดใหญ่ที่สุดของสามชาติในยุคนั้น พระองค์คงต้องทรงตระหนักว่าพลเรือนชาวปรัสเซียทั้งหมดรอดชีวิตเพราะมันฝรั่งเช่นกัน¹⁶⁹ หากไม่มีมันฝรั่ง เหตุการณ์ก็อาจไม่ได้เป็นตามนั้น และถ้าพระเจ้าเฟรเดอริกไม่ทรงริเริ่มพระราชอุตสาหะในการปลูกมันฝรั่งตลอด 12 ปีเต็มก่อนสงครามเจ็ดปีอุบัติขึ้น ก็คงจะไม่มีมันฝรั่งอยู่ตามไร่ในปรัสเซียเป็นจำนวนมากพอเลี้ยงประชาชนได้

แต่คำถามที่ยังไม่มีคำตอบก็คือพระองค์ทรงคาดเดาได้หรือไม่ว่ามันฝรั่งมีความสำคัญมากเพียงใด และทรงทราบพระองค์ดีหรือไม่ ขณะทรงชวนเชื่อให้ปลูกมันฝรั่งในตอนนั้น¹⁷⁰ รวมถึงพระราชอุตสาหะในการเอาชนะกระแสต่อต้านจากชาวนาและเจ้าของที่ดินนั้น ประสบผลสำเร็จมากเท่าใด ก่อนที่การเรียกเก็บธัญพืชโดยกองทัพผู้บุกกรุกสามชนชาติภายหลังค.ศ. 1756 จะทำให้ทุกฝ่ายเชื่อว่ามันฝรั่งมีความสำคัญเพราะช่วยให้รอดชีวิตได้ คำถามเหล่านี้ยังคงคลุมเครืออยู่ แต่เราสามารถพบคำตอบได้เกือบแน่นอน ในกรณีที่¹⁷¹ นักประวัติศาสตร์ผู้ชำนาญใช้เวลาสองถึงสามปีหาบันทึกฉบับที่เหมาะสมเรื่องการบริหารสวนท้องถื่นของ ปรัสเซีย และสืบค้นถึงพระราชอุตสาหะของพระเจ้าเฟรเดอริกในการดูแลและจัดการด้านเกษตรกรรม

การเพิ่มพื้นที่ไร่มันฝรั่งในดินแดนปรัสเซียระหว่างค.ศ.1744 ถึง 1763 ส่งผลกระทบใหญ่หลวงต่อทวีปยุโรปตอนเหนือทั้งหมด กองทัพผู้บุกรุกสังเกตเห็นได้รวดเร็วถึงการฟื้นตัวอย่างน่าพิศวงของชาวนาปรัสเซีย และไม่นานก็ทราบวิธีรวมถึงสาเหตุที่พวกเขาสามารถรอดชีวิตแม้จะสูญเสียเสบียงธัญพืชก็ตาม¹⁷² ไม่น่าประหลาดใจที่เมื่อสงครามสิ้นสุดลง รัฐบาลของฝรั่งเศส ออสเตรีย และรัสเซียตั้งใจเลียนแบบความสำเร็จของพระเจ้าเฟรเดอริกด้วยการชวนเชื่อให้ปลูกมันฝรั่งในหมู่พลกนิกรตามชนบทในบริเวณที่อุดมภูมิเียนและดินซึ่งมีความชื้นเอื้อให้มันฝรั่งเจริญเติบโตได้

ความพยายามในการปลูกมันฝรั่ง¹⁷³ ของประเทศฝรั่งเศสเป็นที่รู้จักกันมากที่สุดเนื่องจากแรงอุตสาหะขององตวน ปาร์มองติเยร์ แพทย์ทหารชาวฝรั่งเศส เขาเป็นเชลยสงครามในปรัสเซียหลายปี จึงสังเกตเห็นบทบาทที่มันฝรั่งช่วยในการทำสงครามของปรัสเซีย เมื่อได้รับการปล่อยตัว เขาใช้ทั้งชีวิตที่เหลือกระตุ้นให้เพื่อนร่วมชาติเอาเยี่ยงอย่างปรัสเซีย หนังสือเล่มสำคัญของเขาชื่อ *Examen chymique des pommes de terres*¹⁷⁴ (ปารีส, 1773) อธิบายคุณค่าโภชนาการของมันฝรั่งในเชิงวิทยาศาสตร์ ราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 เองก็ยังสนับสนุนมันฝรั่งด้วย ตัวอย่างเช่น ที่งานเลี้ยงระดับประเทศ พระนางมารี อองตัวแน็ตทรงเคยประดับดอกมันฝรั่งบนเกษา พระนางทรงเป็นที่รู้จักเพราะคาดว่าทรงไปตอบกลุ่มจลาจลชาวปารีสซึ่งมาขอขนมบังว่า “ให้พวกเขาจับประทานขนมเค้กสิ” ในค.ศ.1794 คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะเลือกที่จะเพิ่มความพยายามในการระดมพลต่อต้านผู้บุกรุกชาวปรัสเซียด้วยการเปลี่ยนสวนดอกไม้ ณ พระราชวังตุยเลอรีส์¹⁷⁵ ให้เป็นแปลงปลูกมันฝรั่ง เพื่อให้มีเสบียงเพียงพอ¹⁷⁶

หากกล่าวในภาพรวมมากขึ้น กองทัพฝรั่งเศสซึ่งมีขนาดใหญ่ขึ้นหลังการเกณฑ์ทหารจำนวนมาก¹⁷⁷ อาจไม่สามารถคงอยู่ได้ หากขาดเสบียงอาหารที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นซึ่งได้จากมันฝรั่งในประเทศฝรั่งเศสตอนเหนือและทั่วดินแดนเยอรมัน ระหว่างสงครามนโปเลียน¹⁷⁸ กองทัพทั้งสองฝ่ายมีกำลังพลมากกว่าเดิมด้วยเหตุผลเดียวกัน แต่ในค.ศ.1812 จักรพรรดินโปเลียนทรงชดใช้กรรมอย่างหนัก เมื่อเสบียงอาหารบนเส้นทางถอยทัพจากกรุงมอสโกขาดแคลนไม่พอเลี้ยงทหารของพระองค์ ส่วนใหญ่เป็นเพราะความพยายามในการชวนเชื่อให้ปลูกมันฝรั่งของข้าราชการรัสเซียไม่เทียบเท่ากับรัฐเยอรมันในช่วงนั้น¹⁷⁹

เนื่องจากการลบล้างอคติต่าง ๆ ในช่วงก่อนหน้า โดยพิสูจน์คุณค่าทางอาหารของมันฝรั่งในช่วงค.ศ.1815 ได้สำเร็จ พื้นที่ปลูกมันฝรั่งซึ่งคิดเป็นหน่วยเอเคอร์นั้นจึงขยายตัวอย่างรวดเร็วไปทั่วทวีปยุโรปตอนเหนือในบริเวณที่สภาพอากาศเหมาะสม แต่ในค.ศ.1845-47 เชื้อราซึ่งติดมาจากประเทศเปรูโดยไม่เจตนาได้เข้าทำลายไร่มันฝรั่งของทวีปยุโรป ทูพริกขภัย

แบบฉบับปล้นรุกรานเกาะไออร์แลนด์ มันฝรั่งกลายเป็นอาหารเสริมบนภาคพื้นทวีปยุโรป ทว่าไม่ได้แทนที่ขนมปัง แม้แต่ชนชั้นจนที่สุดยังไม่รับประทานมันฝรั่งเป็นอาหารหลัก

อย่างไรก็ตาม “ทศวรรษปี 40 แห่งความหิวโหย”¹⁸⁰ สร้างความเดือดร้อนให้ทวีปยุโรปตอนเหนือทั่วทุกแห่ง เมื่อถึงฤดูร้อนที่อากาศอบอุ่นและแห้งขึ้น เชื้อราจึงก่อความเสียหายน้อยลง ผ่านไปหนึ่งชั่วอายุคน โรคในมันฝรั่งลดความรุนแรงลงจนกลายเป็นปัญหาไม่สำคัญ เมื่อยาฟันสารเคมีซึ่งค้นพบในค.ศ.1882 ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถป้องกันพืชจากโรคระบาด¹⁸¹ ต่อมาในศตวรรษที่ 20 สงครามโลกทั้งสองครั้งช่วยขยายไร่มันฝรั่งเข้าไปในพื้นที่ทวีปยุโรปตอนเหนือมากขึ้นอีก (บางครั้ง เข้าแทนพื้นที่ปลูก¹⁸² ัญพืชด้วย) ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ที่ว่ามันฝรั่งให้พลังงานอาหารมากกว่าพืชชนิดใดเมื่อเทียบต่อหนึ่งเอเคอร์

ถึงแม้ไม่มีข้อมูลเฉพาะเจาะจงมากกว่านี้ แต่โครงการในพระราชดำริของพระเจ้าเฟรเดอริคดูเหมือนมีส่วนสำคัญในการแปรสภาพอันโดดเด่นด้านเกษตรกรรมของทวีปยุโรปตอนเหนือ ก่อนรัชสมัยของพระองค์ บรรดาเจ้าของที่ดินและผู้ปกครองไม่สนใจมันฝรั่งเลย หากไม่นับการยอมรับตอนแรกโดยชาวประมงในประเทศสเปน มันฝรั่งจะมีแพร่กระจายอยู่เฉพาะบริเวณที่การเรียกเก็บธัญพืชบีบให้ชาวนาหันไปพึ่งพามันฝรั่ง (หรือในไออร์แลนด์ ซึ่งเป็นดินแดนต่างชาติดีเยี่ยมได้) แต่การปลูกธัญพืชในไร่ซึ่งทำมานานส่งผลให้ไม่เหลือที่ว่างสำหรับมันฝรั่ง ดังนั้นมันฝรั่งจึงไร้ความสำคัญ และมีปลูกอยู่เพียงในสวนตามบ้าน¹⁸³ การที่ทางการเข้ามาแทรกแซงทำให้มันฝรั่งกลายเป็นพืชไร่และย้ายมาปลูกลงทุ่งที่ไถแล้วในทวีปยุโรปตอนเหนือ พระเจ้าเฟรเดอริคทรงริเริ่มกระแสนั้นในอาณาจักรปรัสเซีย โดยผ่านทางคณะผู้แทนของพระองค์ มันฝรั่งจึงมีความสำคัญต่อเกษตรกรรมของทวีปยุโรปสูงกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต

ต่อมาอีกหนึ่งศตวรรษ มันฝรั่งจึงบรรลุศักยภาพอย่างเต็มที่ และมีปลูกไปทั่วทวีปยุโรปตอนเหนือ แต่แน่นอนว่า¹⁸⁴ มันฝรั่งไม่ใช่พืชประเภทเดียวที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย เพราะทั้งหัวเทอร์นิปและชูการ์บีต¹⁸⁵ ได้กลายเป็นพืชไร่ชนิดสำคัญระหว่างศตวรรษที่ 19 ด้วย การพรวนดินก็ถูกยกเลิกเช่นกัน โดยชาวนาหันไปพึ่งเครื่องจักรใหม่เพื่อกำจัดศัตรูให้พืชที่ออกผลใต้ดิน โดยใช้แรงม้าก่อน ต่อมาจึงใช้รถไถ แต่มันฝรั่งยังคงมีความสำคัญกว่าพืชที่ปลูกเรียงแถวชนิดอื่น และเป็นอาหารสำหรับมนุษย์ซึ่งให้พลังงานโดยรวมมากกว่าพืชที่ปลูกในทวีปยุโรปถึงสองเท่า¹⁸⁶ วิลเลียม แลงเกอร์ชี้แจงไว้ว่า ด้วยเหตุนี้ ในช่วงศตวรรษที่ 19 มันฝรั่งจึงเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยเพิ่ม

*วิลเลียม แอล. แลงเกอร์, “การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วในช่วงแรกของทวีปยุโรป”, *American Historical Review* ¹⁸⁷ 69 (1963); วิลเลียม แอล. แลงเกอร์, “อาหารสัญชาติอเมริกาและการเพิ่มประชากรของทวีปยุโรป ค.ศ. 1750-1850”, *Journal of Social History* ¹⁸⁸ 6 (ฤดูหนาว 1973)

จำนวนประชากรทั่วบริเวณที่ราบในทวีปยุโรปตอนเหนือ โดยเชื้อให้เกิดการขยายตัวของสังคมเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมยุโรป รวมถึงทำให้ทวีปยุโรป¹⁸⁹ มีอำนาจและเกียรติยศเหนือทวีปอื่นอยู่ชั่วคราว โดยสองสิ่งนี้เริ่มเลือนหายไปในช่วงปลายทศวรรษของศตวรรษที่ 20

ในท้ายที่สุด มันฝรั่งอาจแพร่กระจายไปทั่วทวีปยุโรปตอนเหนือได้ ถึงแม้พระเจ้าเฟรเดอริกไม่ทรงช่วยเอาไว้ เพราะผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งในทุ่งที่ไถแล้วนั้นยิ่งใหญ่จนบุคคลอื่นผู้มีอำนาจคงจะสังเกตเห็นโอกาสไม่ช้าก็เร็วแน่นอน แต่เนื่องจากเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ดูเหมือนว่าพระเจ้าเฟรเดอริกทรงเป็นบุคคลที่กระทำเช่นนั้นได้สำเร็จ โดยมีพระบรมราชโองการให้เร่งแพร่กระจายมันฝรั่ง พระองค์จึงทรงได้รับประโยชน์อันดีจากการมองไกล อีกทั้งทรงกำหนดประวัติศาสตร์ใหม่ด้านเกษตรกรรม การทหาร และการเมืองของทวีปยุโรปในวิธีที่พระองค์เองไม่ทรงสามารถคาดคิดได้

ถ้าหากผู้เขียนได้ไปอยู่กับพระองค์ที่เมืองฟิลลิปส์บูร์ก พระองค์คงจะไม่ทรงปรึกษาพระราชดำริใหม่เกี่ยวกับมันฝรั่งกับผู้เขียนหรือใครเลย เนื่องจากไม่ใช่พระนิสัยของเจ้าชายเฟรเดอริก แต่เมื่อผู้เขียนทราบว่ามันฝรั่งมีบทบาทสำคัญต่ออนาคตของรัสเซีย ก็คงจะเป็นเรื่องน่าสนใจที่ได้รู้ว่าพระองค์มีพระปฏิสันถารกับชาวนาพื้นเมืองสักคนหรือไม่ และพระองค์¹⁹⁰ ทรงสนพระทัยเป็นพิเศษหรือเปล่ากับเรื่องที่เราต้องฟังพาพิชชนิดใหม่รูปร่างแปลก ถ้าหากผู้เขียนเดาถูกว่าเป็นสถานที่แห่งนั้นเองซึ่งพระองค์ได้ทรงทราบว่ามันฝรั่งมีคุณค่ามากเท่าใด นี่จะเป็นช่วงเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์ยุโรปที่ควรค่าแก่การสืบค้นเรื่องราว และควรระลึกถึงผลลัพธ์ซึ่งมีผลกระทบใหญ่หลวงในวงกว้าง¹⁹¹ ให้มากกว่าเดิม

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

เดวิด เฟรเซอร์, *Frederick the Great: King of Prussia*¹⁹² (นิวยอร์ก, 2001).

แกร์ฮาร์ด วิตเตอร์, *Frederick the Great: A Historical Profile*¹⁹³ (นิวยอร์ก, 1975).

เจมส์ เกนส์, *Evening in the Palace of Reason: Bach Meets Frederick the Great in the Age of Enlightenment*¹⁹⁴ (นิวยอร์ก, 2005).

5. ปาร์มองติเยร์ทูลเสนอมันฝรั่งแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และพระบรมวงศานุวงศ์

องตวน ปาร์มองติเยร์ แพทย์ทหารชาวฝรั่งเศส รู้ดีถึงความสำคัญในแง่การเมืองของมันฝรั่ง ระหว่างที่เป็นเชลยสงครามในปรัสเซีย เมื่อกลับประเทศฝรั่งเศส เขากลายเป็นผู้สนับสนุนมันฝรั่งอย่างยิ่ง และทูลเสนอให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 กษัตริย์แห่งฝรั่งเศส ได้ทรงรู้จักมันฝรั่ง ช่วงเวลานี้สำคัญจนมีผู้ทำให้คงอยู่ตลอดกาลในรูปงานศิลปะ งานชิ้นนี้เป็นภาพพิมพ์หินของศตวรรษที่ 19

6. พระเจ้าเฟรเดริกที่ 2 มหาราช ขณะเป็นมกุฎราชกุมาร

พระเจ้าเฟรเดริก วิลเลียมที่ 1 อาจทรงช่วยพระราชโอรสของพระองค์และประวัติศาสตร์อย่างใหญ่หลวงโดยไม่เจตนา เมื่อพระองค์ทรงบัญชาให้องจ่ามกุฎราชกุมารจอร์จ (ในภาพเขียนตามรูปแบบองตวน แปสเนอ) ในเขตชนบทเพื่อศึกษาเศรษฐศาสตร์และเกษตรกรรม เจ้าชายเฟรเดริกผู้เยาว์ ซึ่งจะเสด็จขึ้นครองราชย์ในอนาคต ทรงทราบว่ามันฝรั่งสามารถช่วยให้รอดชีวิต ณ ที่แห่งนั้นและในเมืองฟิลลิปส์บูร์ก

คำอธิบายประกอบการแปล

1. ด้วยเหตุที่ผู้เขียนในหนังสือเล่มนี้มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง ผู้แปลจึงแปลส่วนแรกของชื่อหนังสือโดยละประธานไว้ในฐานะที่เข้าใจ เนื่องจากคำว่า “I” ในภาษาอังกฤษไม่แสดงเพศของผู้เขียน จึงไม่สามารถใช้คำว่า “กระผม” หรือ “ดิฉัน” เพราะเป็นคำที่บอกเพศได้ ผู้แปลไม่ใช้คำว่า “ฉัน” เช่นกัน เพราะเห็นว่าไม่เป็นทางการเกินไป จึงได้เป็น “อยากไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น”
2. ผู้แปลไม่ได้แปลงคริสต์ศักราช/ศตวรรษให้เป็นพุทธศักราช/ศตวรรษ หรือใส่เครื่องหมายขลิตกำกับ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ของต่างประเทศ ถ้าคงคริสต์ศักราช/ศตวรรษไว้ตามต้นฉบับ ผู้อ่านจะสามารถนึกถึงเรื่องราวตามได้ง่ายกว่า
3. ผู้แปลค้นคว้าประวัติของบาร์บารา และพบว่าเธอเข้าสอนที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ในตำแหน่ง King George III Professor of British History และ King George III Chair of British History (<http://www.osu.edu>, 2009) จึงสรุปว่าตำแหน่งของเธอเทียบเท่ากับ “Chair Professor” หรือ “ศาสตราจารย์อาวุโส” ซึ่งเป็นตำแหน่งทางวิชาการสูงสุดและเป็นนักวิชาการอาวุโสของมหาวิทยาลัยที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา (departmental chair) อีกทั้งเป็นตำแหน่งเกียรติยศเพื่อเป็นการยกย่องศาสตราจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำในมหาวิทยาลัย เป็นผู้นำทางวิชาการในระดับนานาชาติและได้แสดงให้เห็นประจักษ์ว่าเป็นผู้นำ ในการยกมาตรฐานของมหาวิทยาลัย ในด้านการสอน การวิจัย และการบริการทางการศึกษา เช่น ศาสตรเมธาจารย์ทางฟิสิกส์ หรือศาสตราจารย์อาวุโสทางฟิสิกส์ (Chair Professor of Physics) (<http://www.royin.go.th>, พฤษภาคม 2551)
4. ผู้แปลนำนามวลี “King George III” มาขึ้นเป็นอนุประโยคขยายไว้ด้านหลังและอธิบายความเพิ่มเติม เนื่องจากการวางส่วนขยายในภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีความแตกต่างกัน จึงได้เป็น “โดยตำแหน่งนี้ตั้งขึ้นเพื่อถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าจอร์จที่ 3”
5. ในกรณีที่สามารถละประธาน กรรม คำแสดงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น โดยไม่ทำให้บทแปลเสียความหมาย ผู้แปลจะละคำดังกล่าวไปเพื่อให้ประโยคกระชับและไม่เยิ่นเย้อ ในจุดนี้ละประธาน “she” ในส่วนที่สองของประโยคความรวม เนื่องจากว่าเป็นประธานคนเดียวกัน
6. ผู้แปลคงชื่อหนังสือภาษาอังกฤษไว้ในบทแปล เพื่อเป็นประโยชน์เมื่อผู้อ่านต้องการไปหาหนังสือเล่มดังกล่าวมาศึกษาเพิ่มเติม และเห็นว่าถ้าแปลโดยใส่เครื่องหมายขลิตกำกับไว้ จะทำให้ประโยคไม่กระชับ ผู้แปลจึงนำชื่อหนังสือที่แปลเป็นภาษาไทยมาใส่ในส่วน

คำอธิบายประกอบการแปล ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *อาชญากรรมและความขัดแย้ง ในชุมชนอังกฤษ ค.ศ.1300-1348*

7. ใส่เครื่องหมายจุดภาคคั่นระหว่างชื่อหนังสือเพื่อแบ่งแยกแต่ละเล่มให้ชัดเจน
8. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *สายสัมพันธ์: ครอบครัวชาวนาอังกฤษยุคกลาง*
9. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *เติบโตในลอนดอนยุคกลาง: ประสบการณ์วัยเด็กในประวัติศาสตร์*
10. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *“กิตติศัพท์ด้านดีและร้าย”: เพศสภาพและการควบคุมทางสังคมในอังกฤษยุคกลาง*
11. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *ความมั่งคั่งของภรรยา: สตรี กฎหมายและเศรษฐกิจในลอนดอนปลายยุคกลาง*
12. นำคำบอกปริมาณ “a number of” มาวางไว้ท้ายประโยค เพื่อลดการใช้คำซ้ำสองแห่ง และแปลเป็น “อยู่จำนวนหนึ่ง”
13. ปรับบทแปลจาก “งานเขียนของเธอยังรวมผลงานด้านการศึกษา” เป็น “เธอยังมีงานเขียนด้านการศึกษาเช่นกัน” เพื่อไม่ให้มีคำว่า “งาน” ซ้ำสองทีในประโยคเดียวกัน
14. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *ประสบการณ์โลกตะวันตก*
15. นำบุพบทวลี “in this essay” มาขึ้นหน้าประโยค เพื่อความสละสลวยและเป็นธรรมชาติ ในบทแปล ผู้แปลใช้วิธีการเช่นนี้เมื่อพบรูปแบบเดียวกัน
16. ต้นฉบับใช้ประพจน์สรรพนามเชื่อมสองประโยคเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นโครงสร้างของประโยคความซ้อน แต่ผู้แปลเลือกขึ้นประโยคใหม่ และใช้คำว่า “เหตุการณ์ดังกล่าว” เป็นประธาน เพื่อหลีกเลี่ยงประโยคยาวเกินความจำเป็น ผู้แปลใช้วิธีการเช่นนี้เมื่อพบรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน
17. แปล “that followed the end of the Middle Ages” เป็น “เมื่อยุคกลางสิ้นสุดลง” โดยแปล “that followed” เป็น “เมื่อ” เนื่องจากให้ความหมายเหมือนกันแต่กระชับกว่า และผู้แปลเปลี่ยนนามวลี “the end of the Middle Ages” เป็นอนุประโยค “ยุคกลางสิ้นสุดลง” เพื่อให้ได้ภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติ โดยผู้แปลยึดหลักนี้ในบทแปลทั้งหมด
18. ด้วยเหตุที่การบอกพจน์ในภาษาอังกฤษและไทยแตกต่างกัน ในบทแปล ผู้แปลเติมคำแสดงคำบอกพจน์ เช่น บรรดา คณะ ต่าง ๆ เป็นต้น หรือในบางกรณี จะละคำบอกพจน์ไป เนื่องจากผู้อ่านทราบได้ว่าเป็นคำพหูพจน์
19. เปลี่ยนคำว่า “และ” เป็น “โดย” ซึ่งให้ความต่อเนื่องในการอ่านมากกว่า

20. “military campaign” แปลได้ว่า “การทัพทางทหาร” แต่ในบริบทนี้ ผู้แปลเห็นว่าคำว่า “สงคราม” สามารถให้ความหมายไปในทางเดียวกัน โดยเป็นวิธีหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “ทัพ” ซ้ำกันในประโยคเดียวกันอีกด้วย
21. ไม่แปลคำว่า “and” เป็น “และ” เพื่อเลี่ยงการซ้ำคำเชื่อม “และ” หลายแห่งในประโยคเดียวกัน โดยผู้แปลยึดหลักเช่นนี้ในบทแปลทั้งหมด
22. Corpus Christi Day หรือ วันสมโภชพระคริสตวรกาย ตรงกับวันพฤหัสบดี มาหลังวันสมโภชพระตรีเอกภาพ (หรือตรงกับวันอาทิตย์ในบางประเทศ และบางท้องถิ่น) เป็นการฉลองศีลมหาสนิท การฉลองเป็นที่นิยมซึ่งดูได้จากการพินิจมัสการ และการแห่ศีลมหาสนิท เส้นทางที่องค์พระผู้เป็นเจ้าเสด็จผ่านจะมีการโปรยด้วยดอกไม้และประดับประดาสวยงาม หลายเมืองทั่วโลกมีชื่อเสียงในการจัดขบวนแห่ที่งดงามมาก (www.catholic.or.th, ม.ป.ป.)
23. ไม่แปลคำว่า “or” เป็น “หรือ” เนื่องจากอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าเป็นคนละวันกัน จึงแปลไปว่า “ซึ่งตรงกับ”
24. ปรับบทแปลจาก “เหตุผลของพวกเขาไม่ใช่เพื่อต่อต้านกษัตริย์” เป็น “พวกเขาไม่ได้ต่อต้านกษัตริย์” เพื่อเน้นไปที่ตัวผู้กระทำ ซึ่งก็คือ “พวกเขา/กลุ่มกบฏ”
25. ไม่แปล “they” ว่า “พวกเขา” เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สรรพนามตัวเดียวซ้ำไปซ้ำมา จึงใช้คำนามที่มีความหมายเหมือนกันแทน ในที่นี้คือ “คนกลุ่มนี้” ผู้แปลใช้วิธีการเช่นนี้เมื่อพบรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน
26. เปลี่ยนตำแหน่งของคำปฏิเสธ “not” มาไว้ในอนุประโยค จึงเป็น “พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ไม่ทรงมีความผิด” เพื่อความเป็นธรรมชาติ เนื่องจากในภาษาไทยไม่นิยมใส่คำปฏิเสธกำกับคำกริยาในประโยคหลัก เช่น “ฉันไม่คิดว่าเขามาหรอก” ควรปรับเป็น “ฉันคิดว่าเขาไม่มาหรอก”
27. ปรับบทแปลจาก “ในฐานะผู้นำคนหนึ่งของพวกเขา นักบวชชื่อจอห์น บอลล์” เป็น “นักบวชชื่อจอห์น บอลล์ซึ่งเป็นผู้นำของพวกเขา” เพื่อความกระชับ
28. ประโยคนี้มาจากต้นฉบับ “When Adam delved and Eve span, who was then the gentleman?” ซึ่งอ้างถึงอดัมและอีฟ ชายหญิงคู่แรกบนโลกที่พระเจ้าทรงให้กำเนิดจอห์น บอลล์ต้องการสื่อว่าทั้งคู่ช่วยกันทำงาน โดยอดัมเป็นคนขุดดิน (คาดว่าเพื่อเพาะปลูกและหาอาหาร) ส่วนอีฟเป็นคนปั่น (คาดว่าปั่นเส้นไหม เพื่อนำมาใช้เย็บเครื่องนุ่งห่ม) ไม่มีใครกุมอำนาจเหนือใคร แต่เมื่อถ่ายทอดข้ามภาษา ผู้แปลเลือกวิธีแปลแบบความเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายแท้จริง จึงได้เป็น “ทุกคนเท่าเทียมกันใน

สหายตาของพระเจ้า ไม่มีใครอยู่เหนือผู้ใด” โดยสอดคล้องกับฐานะของคนกล่าวซึ่งเป็นนักบวช

29. เติมคำว่า “ในการปฏิวัติ” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
30. ในกรณีที่ประโยคในต้นฉบับตั้งแต่สองประโยคขึ้นไปมีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะคล้อยตาม ชัดแย้ง บอกเหตุหรือผล บอกลำดับเวลา ผู้แปลจะเติมคำเชื่อมเพื่อแสดงความสัมพันธ์เข้าไป ซึ่งทำให้บทแปลสละสลวยขึ้นและมีความต่อเนื่องกัน ในจุดนี้ เติมคำว่า “ถึงแม้” เพื่อแสดงความขัดแย้งกับประโยคที่ตามหลัง
31. “ทฤษฎีภัย” มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “ภัยอันเกิดจากข้าวยากหมากแพงหรือการขาดแคลนอาหารในบ้านเมือง”
32. ละโครงสร้าง “It + Verb to be” เพื่อหลีกเลี่ยงการแปลคำว่า “มัน”
33. ตัดส่วนขยายในวงเล็บ (bubos) ซึ่งแปลว่า “ฝี หรือต่อมน้ำเหลืองบวม” ทิ้ง เนื่องจากจะเป็นการซ้ำความหมายกับส่วนที่อยู่ข้างหน้า
34. แปลประโยค “the pneumonic version was carried on the breath of the infected person” เป็นนามวลี “กาฬโรคปอดซึ่งแพร่กระจายทางลมหายใจของผู้ติดเชื้อ” และนำมาขยายหลัง “โรคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง” เพราะมีความต่อเนื่องกัน
35. เติมกรรมว่า “ชีวิตคน” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
36. ตัดประโยค “it had been” ทิ้ง โดยผู้แปลเห็นว่าไม่ทำให้เสียความหมาย
37. แปลโดยตีความว่า “trauma” ในบริบทนี้เป็น “โรคระบาดร้ายแรง”
38. อดัม สมิทเป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ชาวสกอตแลนด์ โดยสนับสนุนระบบทุนนิยม (capitalism) และเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (laissez-faire) ผลงานเล่มสำคัญและโด่งดังของอดัม สมิทคือ The Wealth of Nations
39. ประโยค “they had once done” ในต้นฉบับปรับเป็นวลี “ในอดีต” เพื่อความกระชับ โดยยังคงรักษาความหมายไว้ได้
40. ตัดประโยค “The two sides of the equation reached the same conclusion quickly.” ทิ้ง เนื่องจากถ้าแปลไปว่า “ทั้งสองฝ่ายคิดหาข้อสรุปเดียวกันได้อย่างรวดเร็ว” ผู้อ่านจะงงและเกิดคำถามว่าหมายถึงฝ่ายไหน และข้อสรุปอะไร ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้แปลได้พบเช่นเดียวกัน อีกเหตุผลคือผู้แปลเห็นว่าประโยคที่ตัดไปไม่ส่งผลเสียต่อความหมายโดยรวม
41. “ordinance” มีนิยามว่า “an order given by a ruler or governing organization” (Longman Dictionary of Contemporary English) จึงแปลเป็นคำที่มีความหมายกลาง

ว่า “กฎหมาย” โดยราชบัณฑิตให้ความหมายไว้ว่า “กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบ แห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ”

42. นำนามวลี “คณะขุนนางของพระองค์” มาไว้ท้ายประโยค เพื่อเลี่ยงความสับสนเวลาใช้ราชาศัพท์ หากยังคงยึดตามต้นฉบับ จะได้ว่า “พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 และคณะขุนนางของพระองค์” ซึ่งจะเกิดข้อโต้เถียงว่าควรใช้คำราชาศัพท์ในกรณีที่ประธานของประโยคมีทั้งกษัตริย์และบุคคลต่างระดับหรือไม่ โดยผู้แปลยึดหลักนี้ในบทแปลทั้งหมด
43. “statute” มีนิยามว่า “a law passed by a parliament, council etc and formally written down” (Longman Dictionary of Contemporary English) จึงแปลเป็น “พระราชบัญญัติ” โดยราชบัณฑิตให้ความหมายไว้ว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา”
44. ปรับบทแปลจาก “พระราชบัญญัติดังกล่าวยากลำบากต่อการบังคับใช้” เป็น “การบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องยากลำบาก” เพื่อให้ได้ภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติ
45. ตัดคำว่า “efforts” ทิ้ง โดยผู้แปลเห็นว่าไม่ทำให้เสียความหมาย
46. แปลโดยอาศัยการตีความว่า “established order” คือการได้รับประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอำนาจเก่าในช่วงก่อนหน้า
47. สงครามร้อยปี (ค.ศ.1337-1453) ความขัดแย้งที่มีการสู้รบเป็นระยะ ๆ ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสเกี่ยวกับสิทธิเหนือดินแดนและปัญหาการสืบราชบัลลังก์ของฝรั่งเศส สงครามเริ่มต้นเมื่อพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 รุกรานแคว้นแฟลนเดอริ์นค.ศ.1337 เพื่ออ้างสิทธิในบัลลังก์ฝรั่งเศส พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดได้ชัยชนะครั้งใหญ่ในยุทธการที่เกรซีในค.ศ.1346 หลังจากเอ็ดเวิร์ดเดอะแบล็กพรินซ์ โอรสของพระองค์สามารถจับพระเจ้าจอห์นที่ 2 ได้ในยุทธการที่ปัวตีเยในค.ศ.1356 ฝรั่งเศสถูกบังคับให้มอบดินแดนกว้างใหญ่ตามสนธิสัญญาแห่งเบรตีญีและแห่งกาเล (1360) เมื่อพระเจ้าจอห์นที่ 2 สิ้นพระชนม์ในที่คุมขัง พระเจ้าชาร์ลที่ 5 โอรสปฏิเสฐที่จะปฏิบัติตามสนธิสัญญาและรื้อฟื้นความขัดแย้งขึ้นใหม่ ทำให้อังกฤษเป็นฝ่ายตั้งรับ หลังจากพระเจ้าชาร์ลที่ 5 สิ้นพระชนม์ในค.ศ.1380 ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสต้องอยู่อยู่กับการแย่งชิงอำนาจภายในประเทศของตน ทำให้สงครามทิ้งช่วงสู่สันติภาพชั่วคราว อย่างไรก็ตาม ในค.ศ.1415 ขณะฝรั่งเศสเกิดสงครามกลางเมือง พระเจ้าเฮนรีที่ 5 ตัดสินใจถือโอกาสอ้างสิทธิของอังกฤษในบัลลังก์ฝรั่งเศสอีกครั้ง เมื่อถึงค.ศ.1422 อังกฤษ

และพวกพันธมิตรเบอร์กันดีครอบครองแคว้นอาเกีแตนและดินแดนทางเหนือของแม่น้ำลัวร์ ทั้งหมดของฝรั่งเศสรวมทั้งปารีส เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในค.ศ.1429 เมื่อโจนออฟอาร์ก ยึดเมืองออร์เลอองกลับจากการยึดครองของอังกฤษ พระเจ้าชาร์ลที่ 7 กษัตริย์ฝรั่งเศสได้ ครอบครองนอร์ม็องดีและยึดอาเกีแตนกลับคืนมาในค.ศ.1453 ทำให้อังกฤษเหลือแต่เมือง กาลेไวในครอบครอง สงครามสร้างความเสียหายให้ดินแดนส่วนใหญ่ของฝรั่งเศสและทำ ให้เกิดความเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวง ทั้งยังทำลายชนชั้นขุนนางในระบบศักดินาซึ่งทำ ให้เกิดระบียบสังคมแบบใหม่ขึ้น ขณะเดียวกันสงครามนี้ก็ปิดฉากความเป็นมหาอำนาจใน ภูมิภาคพื้นยุโรปของอังกฤษ ซึ่งทำให้อังกฤษเดินทางไปขยายอำนาจทางทะเลแทน (สารานุกรม Britannica Concise Encyclopedia ภาคภาษาไทย, 2551, น.1201)

48. “pitched battle” มีนิยามว่า “a fierce battle fought in close combat between troops in predetermined positions at a chosen time and place” (<http://www.thefreedictionary.com>) จึงแปลเป็น “สงครามซึ่งมีการกำหนดสมรภูมิตัด”
49. “the crown” มีนิยามว่า “The government of a country that has a king or queen is sometimes referred to as the Crown” (Collins COBUILD Advanced Learner’s English Dictionary) หรือแปลเป็นไทยได้ว่า “รัฐบาลของประเทศที่มีกษัตริย์หรือราชินี” แต่ ผู้แปลเลือกใช้คำจำกัดความหรือคำที่มีความหมายกว้าง (superordinate) ซึ่งก็คือ “รัฐบาล” ใน การแปลเพื่อความกระชับ เนื่องจากมีการกล่าวถึงรัฐบาลของอังกฤษเพียงประเทศเดียว
50. ทักษะพิศมูลเงิน โดยไม่ได้เทียบค่ากับเงินสกุลบาท เนื่องจากด้วยเวลาอันจำกัด ผู้แปลไม่ สามารถหาหลักฐานอ้างอิงถึงค่าเงินเมื่อราว 700 ปีก่อนได้
51. “graduated tax” มีนิยามว่า “a tax that increases in line with an individual’s income” (<http://www.bnet.com>) ตรงกับคำในภาษาไทยว่า “ภาษีก้าวหน้า”
52. Gaunt หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Ghent (เกนต์) อยู่ทางตอนเหนือของเบลเยียม เป็นสถานที่ ประสูติของดยุกแห่งแลงแคสเตอร์
53. เติมคำว่า “หรือ” เพื่อให้รู้ว่าเป็นบุคคลเดียวกัน
54. บรรดาศักดิ์ของอังกฤษแบ่งออกเป็นห้าลำดับชั้น โดยเรียงจากตำแหน่งสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ดยุก มาร์ควิส เอิร์ล/เคานต์ ไวส์เคานต์ และบารอน (ฝ่ายหญิงคือ ดัชเชส มาร์ควีเยส-เนส เคาน์เทส ไวส์เคาน์เทส และบารอนเนส)
55. รวบรวมประโยคเข้าด้วยกัน เนื่องจากเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขึ้นประโยคใหม่เหมือนต้นฉบับ โดย ใช้ประพจน์สรรพนามเชื่อม ผู้แปลใช้วิธีการเช่นนี้เมื่อพบรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน

56. แปลคำว่า “unheard-of” เป็น “ไม่เคยพบเคยเห็น” เพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยเมื่อต้องการบอกถึงสิ่งแปลกประหลาด โดยใช้ประสาทสัมผัสทางสายตา มากกว่าที่จะใช้เป็น “ไม่เคยได้ยิน” หรือ “ไม่คุ้นหู”
57. เติมวลี “ณ ตอนนั้น” เพื่อเน้นช่วงเวลา
58. ปรับบทแปลจาก “ในค.ศ.1379” เป็น “ในปีเดียวกัน” เนื่องจากผู้แปลเห็นว่าหากไม่ปรับ จะเป็นการใช้คำซ้ำในบริเวณที่ใกล้กันเกินไป
59. ตำแหน่งอัศวมหาเสนาบดีผู้ควบคุมสำนักพระราชวังคือ “Chancellor” สำนักพระราชวัง (The Chancery) รับผิดชอบเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจประจำวัน ตลอดจนการนำพระบรมราชโองการเกี่ยวกับการบริหารแผ่นดิน ส่งไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค หรือแก่ขุนนางที่เกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากนี้ยังเป็นข้าราชการใกล้ชิดติดูแลราชสำนัก นับตั้งแต่ห้องเครื่องจนกระทั่งห้องบรรทม การเงินที่ใช้จ่ายประจำวัน พิธีกรรมหลวงตามฤดูกาลต่าง ๆ ฯลฯ การเลื่อนชั้นความดีความชอบของขุนนางผู้น้อยเหล่านี้ ไม่มีระเบียบตายตัว ขึ้นกับพระราชอัธยาศัย ไม่เป็นเรื่องผิดแผกอะไรหากข้าราชการประจำห้องเครื่อง จะได้รับปูนบำเหน็จให้เป็นสังฆราช (กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพ็ชร, ม.ป.ป., น. 240)
60. เติมคำว่า “เมือง” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
61. “sergeant at arms” หรือ “serjeant at arms” มีนิยามว่า “an official in a court of law or in parliament in the UK whose job is to make certain that the people there do not behave badly” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) โดยแปลว่า “ตำรวจสภา” ตามพจนานุกรมแปลอังกฤษ-ไทย อ.สอ เสถบุตร
62. เติมวลี “ณ ที่นั้น” เพื่อบอกสถานที่ให้ชัดเจน
63. ปรับบทแปลจาก “ของพวกเขา” เป็น “ซึ่งมาด้วยกัน” เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนในการใช้คำสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ
64. “Grand master” มีนิยามว่า “the typical title of the supreme head of various orders of knighthood, including various military orders, religious orders and sectarian orders such as the Ancient Order of Hibernians and the Orange Order” (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, 2009) เมื่อค้นประวัติของโรเบิร์ต เฮลล์ ทำให้ทราบว่าท่านเป็นหัวหน้าของอัศวินผู้พยาบาลแห่งอังกฤษ (Knights Hospitallers of England) จึงแปลเป็น “หัวหน้าภาคีอัศวิน”
65. เติมวลี “ในช่วงนั้น” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น

66. Southwark อ่านออกเสียงว่า /'sɒ-θɜːrk/ จึงทับศัพท์เป็น “เซอเธิร์ก” (<http://www.merriam-webster.com>) โดยคนไทยรู้จักกันในชื่อ “ซัดเธิร์ก”
67. อัครวินแห่งนักบุญจอห์น หรือ อัครวินผู้พยาบาล (<http://historymedren.about.com>, 2009) รวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มภาคี และสร้างโรงพยาบาลเพื่อให้ความดูแลและรักษาผู้แสวงบุญที่เจ็บป่วย โดยนักบุญจอห์นในที่นี้คือนักบุญจอห์นผู้ให้ศีลจุ่ม (John the Baptist)
68. ตัดคำว่า “fine” ทิ้ง โดยเห็นว่าสิ่งของในพระราชวังต้องดีประณีตอยู่แล้ว
69. เติม “ซึ่งก็คือ” เพื่อบอกความต่อเนื่องกับประโยคนำหน้า
70. ปรับบทแปลจาก “ความตายตอบแทนนิสัยตะกละของพวกเขา” เป็น “พวกเขาต้องเสียชีวิตเนื่องจากความตะกละของตน” เพื่อเน้นไปที่ตัวบุคคล
71. ปรับบทแปลจาก “เพื่อใช้ความรุนแรง” เป็น “เพื่อล้างแค้น” เพื่อให้เข้ากับบริบท
72. “revealing” มีนิยามว่า “a remark or event that is revealing shows you something interesting or surprising about a situation or someone's character” (Longman Dictionary of Contemporary English) จึงแปลเป็น “เรื่องน่าตื่นตาตื่นใจ”
73. ปรับบทแปลจาก “เหมือนที่พวกเขาเคย” เป็น “ไม่ต่างจาก” เพื่อความกระชับ
74. ในต้นฉบับมีการละส่วนขยาย “beheaded” เนื่องจากโครงสร้างเอื้อให้ทำเช่นนั้นได้ แต่ผู้แปลใส่กลับเข้าไปในบทแปลเพื่อความเข้าใจได้ดีขึ้น
75. เรียบเรียงประโยคใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
76. เติมส่วนขยาย “อยู่สองเรื่อง ได้แก่” เพื่อความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
77. แปลคำว่า “targets” เป็น “เจ้านาย” เนื่องจากผู้แปลตีความว่าเป้าหมายที่กลุ่มกบฏต้องการกำจัดคือเจ้านาย หรือเจ้าของที่ดิน
78. แปล “the walls and gates” รวมเป็น “กำแพง” ถ้าแปลเป็น “กำแพงและประตู” จะทำให้ฟังดูแปลก เมื่อพูดว่านอกกำแพง ก็แสดงว่าต้องอยู่นอกประตูโดยปริยาย
79. ปรับบทแปลจาก “ความหวังก็เพื่อขจัดกบฏในเมืองให้หมดไป” เป็น “ด้วยทรงหวังจะขจัดกบฏในเมืองให้หมด” โดยเห็นว่าใจความยังต่อเนื่องกับประโยคก่อนหน้า
80. “collusion” มีนิยามว่า “a secret agreement that two or more people make in order to do something dishonest” (Longman Dictionary of Contemporary English) จึงแปลเป็น “ข้อตกลงลับ”
81. “marshal” มีนิยามว่า “a high official in a royal court, especially one aiding the sovereign in military affairs” (<http://www.answers.com>) จึงแปลเป็น “ข้าราชการสำนักชั้นสูง”

82. “hermit” มีนิยามว่า “someone who chooses to live alone and far away from society for religious reasons” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “นักพรต” ซึ่งหมายความว่า “ผู้ประพฤติตามลัทธิศาสนา”
83. ปรับบทแปลจาก “พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ทรงมีคณะผู้ติดตามขนาดเล็กกว่ามาก” เป็น “คณะของพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 มีจำนวนคนน้อยกว่ามาก” เพื่อเน้นขนาดของคณะ
84. คำว่า Anonimale หมายถึง Anonymous ตามที่แมตธิว บอยด์ โกลดีเขียนไว้ในหนังสือ Middle English literature: a Historical Sourcebook หน้า 176 ว่า “Historians credit the “anonimale” (that is, anonymous) author’s account in the Anonimale Chronicle with accuracy, perhaps even eye-witness reporting in places, impressions which the attention to detail and less-distinct expressions of opinion reinforce.” ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *บันทึกเหตุการณ์ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง*
85. Outlawry originated as the community’s way of dealing with a violent or dangerous wrongdoer. A declaration of outlawry deprived the outlaw of the protection of the king and the law; his property was forfeit to the king and he could be killed with impunity (<http://www.answers.com>) จึงแปลเป็น “การประกาศให้ผู้กระทำผิดอยู่นอกความคุ้มครองของกฎหมาย”
86. เรียบเรียงข้อเรียกร้องของวัต ไทเลอร์ใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น โดยนำบุพบทวลี “in the future” ไปไว้ด้านหลังและใช้เพียงครั้งเดียว
87. แปล “condition and status” รวมเป็นคำเดียว “สถานภาพ” เพื่อให้ประโยคเป็นย่อ
88. เติมคำว่า “ตำแหน่ง” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
89. “the crown” ในบริบทนี้มีความหมายต่างจากที่กล่าวไว้ในคำอธิบายประกอบการแปลข้อที่ 49 เนื่องจากปรากฏร่วมกับคำว่า “regality” ที่หมายถึงอำนาจของประมุขในประเทศ เมื่อดูบริบทและความหมายแล้ว the crown คือ “มงกุฎ” อันเป็นเครื่องสวมพระเศียรของประมุขที่แสดงถึงอำนาจ ผู้แปลเลือกแปลโดยการตีความเป็น “พระราชอำนาจ”
90. ตัดคำว่า “orderly” ทิ้ง โดยผู้แปลเห็นว่าไม่ทำให้เสียความหมาย
91. ตัดคำว่า “wisdom” ทิ้ง เนื่องจากเห็นว่าไม่ทำให้ความหมายโดยรวมเสียไป
92. เติมคำว่า “แนวคิด” นำหน้าชื่อ “คาร์ล มาร์กซ์” เนื่องจากในบริบทนี้พูดถึงเรื่องแนวคิด โดยคาร์ล มาร์กซ์เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันและบิดาแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์

93. ระบบแมนเนอร์ หรือ ระบบแบบคฤหาสน์ เป็นระบบเศรษฐกิจในทวีปยุโรปตะวันตกสมัยกลาง โดยเจ้าของที่ดินอาศัยอยู่ในปราสาท หรือคฤหาสน์ พร้อมด้วยคนรับใช้ และข้าทาส เจ้าของที่ดินใช้แรงงานทาสเพื่อช่วยในการเพาะปลูกเก็บเกี่ยวพืชผลในอาณาบริเวณของตน
94. แปล “to support the old system” และ “to do so” เป็นส่วนเดียวกัน คือ “สนับสนุนระบบแบบเก่า” และนำมาวางท้ายสุด เพื่อความกระชับ
95. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การปฏิวัติชาวนา ค.ศ.1381*
96. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่ ค.ศ.1381*
97. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *งานเขียนและจลาจล: ประเทศอังกฤษในค.ศ.1381*
98. เติม “ขณะทรงม้า” เพื่อความสมบูรณ์ของประโยค
99. “propagation” มาจากคำกริยา “propagate” โดยมีคำนิยามที่เข้ากับบทความเรื่องนี้ คือ “to spread ideas, beliefs etc to a lot of people” และ “to grow new plants or to make a plant produce more plants” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) ผู้แปลจึงแปลรวมกันว่า “การชวนเชื่อให้ปลูก” โดยใช้ความหมายตามตัวอักษร (literal meaning) ของทั้งสองความหมาย
100. Professor Emeritus แปลว่า ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่แต่งตั้งจากอาจารย์ประจำ ผู้เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความรู้ความสามารถและความชำนาญเป็นพิเศษและพ้นจากตำแหน่งไปโดยไม่มีความคิดเห็นมหาวิทยาลัยอาจแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์กิตติคุณหรือศาสตราจารย์เกียรติคุณในสาขาวิชาที่ศาสตราจารย์นั้นมีความเชี่ยวชาญเพื่อเป็นเกียรติยศได้ ศาสตราจารย์ผู้นี้อาจสอนในมหาวิทยาลัยต่อไปก็ได้ แต่ไม่ใช่ศาสตราจารย์ที่ต่ออายุราชการ บางมหาวิทยาลัยจะปรากฏชื่อศาสตราจารย์กิตติคุณหรือศาสตราจารย์เกียรติคุณแยกจากศาสตราจารย์ธรรมดาในคู่มือการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การเรียกชื่อศาสตราจารย์กิตติคุณหรือศาสตราจารย์เกียรติคุณนั้นขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียกว่า ศาสตราจารย์กิตติคุณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรียกว่า ศาสตราจารย์เกียรติคุณ

ส่วน distinguished service professor แปลว่า ศาสตราจารย์พิเศษซึ่งเป็นตำแหน่งศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยแต่งตั้งเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย ผู้มีความเชี่ยวชาญพิเศษ มีผลงานดีเด่น ประสบความสำเร็จในการค้นพบและการเรียน

- การสอน และเป็นผู้นำทางวิชาการของสาขาวิชานั้น ๆ ในระดับนานาชาติ เป็นตำแหน่งที่สูงกว่าศาสตราจารย์ปรกติ (<http://www.royin.go.th>, พฤษภาคม 2551)
101. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การเรื่องอำนาจของโลกตะวันตก: ประวัติศาสตร์ชุมชนมนุษย์*
  102. รางวัลเนชั่นแนลบุ๊กเป็นรางวัลด้านงานประพันธ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาสำหรับนักเขียนชาวอเมริกัน และจัดมอบทุกปีโดยมูลนิธิเนชั่นแนลบุ๊ก โดยเริ่มแจกรางวัลมาตั้งแต่ ค.ศ.1950 (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, 2009)
  103. โมเดิร์นไลบรารีก่อตั้งโดยโบนี และเลเวอร์ไรต์เมื่อค.ศ.1917 และถือว่าเป็นสำนักพิมพ์ซึ่งสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในต้นทศวรรษ 1920 (<http://www.randomhouse.com>, 2009)
  104. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *ประวัติศาสตร์โลก*
  105. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *โรคระบาดกับประชาชน*
  106. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *สายใยมนุษย์: ภาพรวมประวัติศาสตร์โลก*
  107. แปลคำว่า “Professor” เป็น “ศาสตราจารย์” เนื่องจากเขาได้รับตำแหน่ง University Professor ซึ่งราชบัณฑิตยสถานให้คำแปลว่า “ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย” (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, 2009)
  108. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การค้นหาคความจริง: บันทึกนักประวัติศาสตร์*
  109. “Erasmus” อ่านออกเสียงว่า /i-'raz-mas/ จึงทับศัพท์เป็น “อีราสมัส” (<http://www.merriam-webster.com>) ผู้แปลไม่ทับศัพท์เป็นภาษาละติน เนื่องจากคำนี้ใช้กันแพร่หลายในภาษาอังกฤษ เช่นเดียวกับคำว่า “Paris” จากภาษาฝรั่งเศส ถ้าต้องทับศัพท์ในงานเขียนภาษาอังกฤษ ผู้แปลก็จะไม่อ่านแบบภาษาฝรั่งเศส
  110. “Praemium Erasmianum” ทับศัพท์เป็น “ไพรมีอุม เอราสมีอานุม” ผู้แปลใส่เกณฑ์การอ่านภาษาละตินอย่างคร่าว ๆ ไว้ในภาคผนวก มูลนิธินี้เป็นมูลนิธิไม่หวังผลกำไรของประเทศเนเธอร์แลนด์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ.1958 โดยเจ้าชายเบร์นฮาร์ดแห่งเนเธอร์แลนด์
  111. ในย่อหน้านี้ ผู้เขียนใช้ Present simple tense บรรยายประโยคแรก และ Past simple tense บรรยายประโยคที่สอง ซึ่งถือว่าเป็นตัวแบ่งแยกช่วงเวลาอย่างชัดเจน เรารู้ว่าพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ดังนั้น เหตุการณ์ในประโยคแรกจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง ต่างกับประโยคที่สองซึ่งใช้ past simple tense เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตไปแล้ว ในการแปลประโยคแรก ผู้แปลจึงเต็มสรวนขยายไปว่า “จินตนาการว่าได้” เพื่อให้สื่อถึงความหมายของกาลที่แฝงเอาไว้

112. “inconspicuous” มีนิยามว่า “not easily seen or not attracting attention” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงใช้คำว่า “แอบ” ซึ่งกระชับมากกว่า
113. เต็มภาคแสดง “ได้รับการขนานนามว่า” เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
114. ตัดส่วนขยาย “more...than his Prussians were capable of” ทิ้ง เพื่อความกระชับ ถ้าแปล จะได้เป็น “มากกว่าที่ทหารปรัสเซียของพระองค์สามารถเป็นได้” ซึ่งจะทำให้ภาษาบทแปลไม่สละสลวย
115. ปรับบทแปลจาก “เล่นเหลี่ยมด้านอารมณ์และการมีปฏิสัมพันธ์เวลาปฏิบัติตัวกับบุคคลอื่นตามสายบังคับบัญชา” เป็น “การแสดงออกทางอารมณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามสายบังคับบัญชาโดยใช้เล่นเหลี่ยม” เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
116. ปรับบทแปลจาก “ซึ่งพระองค์ทรงอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา” เป็น “ซึ่งทรงเป็นหัวหน้าของพระองค์” เพื่อความกระชับ
117. แปลโดยตีความว่า “successful” เป็น “มีชัยในสงคราม”
118. ตัดคำว่า “reigning” ทิ้ง เนื่องจากเห็นว่าไม่ทำให้ประโยคเสียความหมายไป
119. แปลโดยตีความว่า “contingents” อยู่ในบริบททางด้านทหาร จึงได้เป็น “กลุ่มทหาร”
120. สลับตำแหน่งในประโยค เพื่อให้เห็นลำดับที่ชัดเจนขึ้น
121. เติมคำว่า “พระราชชนก” และ “เจ้าชายเฟรเดริก” เพื่อให้เกิดความชัดเจนระหว่างสองพระองค์ยิ่งขึ้น
122. “from the ground up” มีนิยามว่า “gradually from the most elementary level to the highest level” (<http://dictionary.reference.com>) ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า “ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน”
123. “backwater” มีนิยามว่า “a place, situation, or organization in which nothing exciting or important happens, and in which people still have old-fashioned ideas” และ “an area of water that is connected to a river but is not affected by its current” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) เมื่อดูบริบทแล้วผู้แปลเลือกใช้นิยามที่สอง เพราะใจความเข้ากับประโยคหน้ามากกว่า จึงแปลเป็น “แอ่งน้ำ”
124. “bailiff” มีนิยามว่า “someone whose job is to look after a farm or land that belongs to someone else” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “ผู้ดูแลที่ดิน”
125. แปลคำว่า “ever” เป็น “ในอดีต” และนำมาไว้ด้านหน้าประโยค

126. “grubby” มีนิยามดังต่อไปนี้ “1.Dirty; grimy 2.Infested with grubs 3.Contemptible; despicable” (<http://www.answers.com>) ผู้แปลเลือกใช้ความหมายสุดท้าย โดยแปลว่า “น่ารังเกียจ” เนื่องจากมันฝรั่งจัดว่าเป็นพืชที่ผิวสกปรกเพราะโตอยู่ในดิน คงไม่มีผู้ปกครองที่ไหนอยากจะมาสนใจมันฝรั่ง
127. ปรับประโยคใหม่เพื่อให้เห็นลำดับเหตุการณ์ที่ชัดเจน
128. แปลคำวิเศษณ์ “deliberately” เป็นคำกริยา “จงใจ” เพื่อความกระชับ
129. “sensitize” มีนิยามว่า “[often passive] to make someone notice or understand a situation or problem” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “ทราบคำตอบ”
130. “unprepossessing” มีนิยามว่า “not impressive or attractive” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “น่าเกลียด”
131. ตีความว่าสิ่งที่มันฝรั่งมีต่อชาวนา ก็คือประโยชน์ โดยเรียงเรียงประโยคใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
132. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *พิชิตธรรมชาติ: ภูมิทัศน์และการสร้างเยอรมนีสมัยใหม่*
133. ในต้นฉบับใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) เพื่อเน้นความหมาย แต่ภาษาไทยไม่นิยมใช้เครื่องหมายในประโยค ผู้แปลจึงเติมคำว่า “ทีเดียว” เพื่อให้ได้ใจความครบถ้วน
134. เรียบเรียงตำแหน่งในประโยคใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น
135. “As things stand” มีนิยามว่า “as the situation is” (<http://www.thefreedictionary.com>) จึงแปลเป็น “เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนั้น”
136. แปลคำว่า “career” เป็น “ตำแหน่ง” เนื่องจากกษัตริย์ไม่ทรงมีอาชีพเหมือนคนทั่วไป ผู้แปลคิดว่าผู้เขียนหมายถึงตำแหน่งกษัตริย์ของเจ้าชายเฟรเดริกในอนาคต
137. ตัดส่วนขยาย “but not in actuality” ทิ้ง โดยไม่ทำให้เสียความหมายโดยรวม เพราะเป็นที่รู้กันว่าบทความพูดถึงเรื่องราวในอดีต ไม่สามารถเป็นจริงขึ้นได้
138. “fallow” มีนิยามว่า “fallow land has been ploughed but does not have crops growing on it” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “ที่ไถแล้ว”
139. แปลโดยตีความว่า “scale” เป็นการพูดถึงพื้นที่
140. นำส่วนขยาย “one might say underground” ไปแปลรวมกับประโยคก่อนหน้า เพื่อความกระชับ

141. ฟรันซิสโก ปีซาร์โร (ราว 1475 ตรูฮีโย เอกซ์เตรมาดูรา กัสตีล – 26 มิ.ย. 1541 ลีมา) ผู้พิชิตผู้ยึดจักรวรรดิอินคาให้สเปน ในค.ศ.1510 เขาสัมผัสเข้าคณะเดินทางสำรวจโลกใหม่ และสามปีต่อมาได้เข้าร่วมในคณะสำรวจของวาสโก นูญเซ เด บัลโบอาที่ค้นพบมหาสมุทรแปซิฟิก ปีซาร์โรเดินทางสำรวจดินแดนใหม่ไปตามชายฝั่งโคลอมเบียสองครั้ง (1524-25, 1526-28) แล้วสำรวจลงไปทางใต้ เขาให้ชื่อดินแดนใหม่ว่าเปรู ในค.ศ.1531 เขาแล่นเรือไปเปรูกับน้องชายสี่คน คนอื่น ๆ อีก 180 คน และม้า 37 ตัว ในไม่ช้าเขาได้พบกับทูตของอาตาวัลปาซึ่งเป็นจักรพรรดิอินคาและนัดพบกัน คนของปีซาร์โรได้สังหารบริวารที่ไม่มีอาวุธของจักรพรรดิอย่างทารุณ แล้วจับจักรพรรดิเป็นตัวประกัน หลังจากรับค่าไถ่ตัวอาตาวัลปาจำนวนมหาศาลแล้ว แทนที่จะปล่อยตัว ปีซาร์โรกลับประหารชีวิตอาตาวัลปาด้วยการใช้พลอกเหล็กรัดคอ ปีซาร์โรใช้เวลาที่เหลือในชีวิตทำให้สเปนครอบครองเปรูได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น เขาก่อตั้งกรุงลีมา (1535) ที่ซึ่งเขาถูกฆ่าโดยฝีมือของเพื่อนร่วมชาติชาวสเปนที่เขาเคยหักหลัง (สารานุกรม Britannica Concise Encyclopedia ภาคภาษาไทย, 2551, น.1992)
142. ปรับบทแปลจาก “ในประเทศสเปน” เป็น “ในบ้านเกิด” เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำติดกัน
143. “Newfoundland” ทับศัพท์ว่า “นิวฟันด์แลนด์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551) เป็นเกาะที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของทวีปอเมริกาเหนือ
144. แกรนด์แบงก์ตั้งอยู่บริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะนิวฟันด์แลนด์ ถือเป็นส่วนของไหล่ทวีปอเมริกาเหนือในมหาสมุทรแอตแลนติก
145. ในอดีต กลุ่มประเทศที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล (Low Countries หรือ Nederlanden/ Netherlands) จะใช้หมายถึงอาณาเขตส่วนใหญ่ของเนเธอร์แลนด์ และเบลเยียม (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, 2009)
146. โรคสแคป (scab) เป็นอาการที่เกิดขึ้นกับพืช มีลักษณะอาการแผลยุบตัวแห้งแข็ง หรือตกสะเก็ด เช่น สแคปขององุ่นที่เกิดจากเชื้อ Sphaceloma ampelinum de Bary โรคสแคปของแอปเปิล (apple scab) มีสาเหตุเกิดจากเชื้อรา Venturia inequalis (Cooke) G. Wint. และโรคสแคปของมันฝรั่ง (potato scab) เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย Streptomyces scabies (เอกสารวิชาการ Sphacemola spp. สาเหตุโรคสแคปของพืชต่าง ๆ ในประเทศไทย, 2547, น.1)
147. “unwholesome” มีนิยามว่า “not healthy” และ “slightly unpleasant and making you feel uncomfortable or nervous” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) โดยผู้แปลเลือกใช้ความหมายแรก เนื่องจากเข้ากับบริบทมากกว่า

148. เรียบเรียงตำแหน่งในประโยคใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
149. หากเดาความหมายจากรูปศัพท์ภาษาละติน ผู้แปลเชื่อว่าชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *ประวัติของพรรณพืชหายาก*
150. ผู้แปลคาดว่าชื่อหนังสือเขียนด้วยภาษาอังกฤษสมัยใหม่ตอนต้น และอาจแปลเป็นไทยได้ว่า *ตำราพืชสมุนไพร หรือประวัติทั่วไปของพืช*
151. เรียบเรียงตำแหน่งในประโยคใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
152. เปลี่ยนคำว่า “และ” เป็น “แต่” เนื่องจากผู้แปลเห็นว่ามีความขัดแย้งกันอยู่บ้าง
153. แปลโดยตีความว่า “a meal's worth” เป็น “มันฝรั่ง”
154. ตัดคำว่า “elementary” ทิ้ง เนื่องจากผู้แปลเห็นว่าเมื่อแปลแค่ “ข้อมูลเรื่องนั้น” ก็ให้ความหมายครบถ้วนแล้ว
155. แปลชื่อเฉพาะเป็นภาษาไทยเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าเป็นเส้นทางที่ชาวสเปนใช้เดินทัพ โดยอาศัยหลักการแปลตรงตัว จึงได้เป็น “ถนนสเปน” เช่นเดียวกับการแปลคำว่า “Silk Road” เป็น “เส้นทางสายไหม”
156. แปลโดยรวมสองส่วนเข้าด้วยกันเพื่อความกระชับ
157. สงครามดัตช์ หรือสงครามแปดสิบปี เป็นสงครามเพื่อต่อต้านกษัตริย์สเปนพระนามว่า พระเจ้าฟิลิปที่ 2 เนื่องจากในช่วงนั้นเนเธอร์แลนด์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของสเปน ผลก็คือเนเธอร์แลนด์สามารถประกาศอิสรภาพได้สำเร็จ
158. “sovereign” มีนิยามว่า “of superlative strength or efficacy” (<http://www.answers.com>) จึงแปลเป็น “อันมีประสิทธิภาพ”
159. แปลโดยตีความว่า “new crop” เป็น “มันฝรั่ง”
160. แปลโดยตีความว่า “making all the difference” เป็น “ได้รับผลประโยชน์”
161. เรียบเรียงตำแหน่งในประโยคใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
162. แปลโดยตีความคำที่เป็นนามธรรม “state of scholarship” ให้เป็นรูปธรรม “บันทึกเอกสาร” เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย
163. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *พระเจ้าเฟรเดริกมหาราช: บุคคลลึกลับผู้ยิ่งใหญ่*
164. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การศึกษานโยบายด้านเศรษฐกิจของพระเจ้าเฟรเดริกมหาราช*
165. สงครามเจ็ดปี (1756-63) ความขัดแย้งครั้งใหญ่ในยุโรประหว่างออสเตรียและพันธมิตรซึ่งประกอบด้วยฝรั่งเศส แชกโซนี สวีเดนและรัสเซีย กับอีกฝ่ายคือปรัสเซียและพันธมิตรซึ่งประกอบด้วยแฮโนเวอร์และอังกฤษ สงครามเกิดขึ้นจากความพยายามของออสเตรียที่จะ

ยึดแคว้นไซลีเซียอันอุดมสมบูรณ์คืนหลังจากปรัสเซียยึดครองได้ในสงครามสืบราชบัลลังก์ ออสเตรีย ชัยชนะในระยะแรกของพระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 มหาราชในแซกโซนีและโปฮ็อนเนีย (1756-58) ถูกหักลบด้วยความพ่ายแพ้ขั้นเด็ดขาดของปรัสเซียต่อออสเตรียและรัสเซียใกล้ แฟรงก์เฟิร์ต (1759) หลังจากการสู้รบที่ไม่มีใครแพ้ชนะระหว่างค.ศ.1760-61 พระเจ้าเฟรเดอริกทรงสงบศึกกับรัสเซีย (1762) และทรงขับออสเตรียออกจากไซลีเซีย สงครามยัง รวมถึงการสู้รบของอาณานิคมโพ้นทะเลระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในอเมริกาเหนือและใน อินเดีย ความขัดแย้งในยุโรปจบลงด้วยสนธิสัญญาแห่งฮุเบิร์ตสบูร์ก สนธิสัญญานี้ทำให้พระเจ้าเฟรเดอริกได้ย้ำถึงความยิ่งใหญ่ของปรัสเซียในฐานะมหาอำนาจชั้นนำของยุโรป (สารานุกรม Britannica Concise Encyclopedia ภาคภาษาไทย, 2551, น.2287)

166. แปลโดยตีความว่า “human basis” เป็น “จำนวนประชากร”
167. บริเตนใหญ่ หรือสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ ประกอบด้วยอังกฤษ เวลส์ และ สกอตแลนด์ โดยรวมตัวอย่างเป็นทางการในค.ศ.1707 ต่อมาในค.ศ.1801 ก็ได้ผนวก ดินแดนทั้งหมดของเกาะไอร์แลนด์และจัดตั้งเป็นสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และ ไอร์แลนด์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น.241)
168. แปลโดยตีความว่า “crown/มงกุฎ” เป็นสัญลักษณ์สื่อถึง “ราชบัลลังก์”
169. แปลโดยตีความว่าเรื่องจริงนั้นก็คือการที่พลเรือนชาวปรัสเซียทั้งหมดรอดชีวิตเพราะ มั่นฝรั้งเช่นกัน
170. แปลอนุประโยค “when he did” เป็นคำวิเศษณ์ “ในตอนนั้น” เพื่อความกระชับ
171. แปล “if and when” รวมเป็นคำเดียวว่า “ในกรณีที่” เพื่อให้ประโยคไม่เยิ่นเย้อ
172. แปลโดยตีความว่า “withstood loss of their stores of grain so successfully” เป็น “สามารถรอดชีวิต แม้จะสูญเสียเสบียงธัญพืชก็ตาม”
173. แปลโดยตีความว่า “along this line” เป็น “ในการปลุกมั่นฝรั้ง”
174. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *การทดสอบมั่นฝรั้งด้วยวิธีทางเคมี*
175. ตูยเลอร์รี่ เป็นพระราชวังเก่าที่ตั้งอยู่ถัดจากพิพิธภัณฑสถานลูฟร์ในปารีส ซึ่งพระนางคัทริน เดอ เมดิซีมีพระประสงค์ให้สร้างในปี 1564 และถูกอัคคีภัยทำลายลงในปี 1871 ในระหว่างการ ปฏิวัติฝรั่งเศส ราชวงศ์ฝรั่งเศสพำนักอยู่ที่ตูยเลอร์รี่ ในเดือนมิถุนายน 1792 พระราชวังนี้ถูก โจมตีโดยฝูงชนที่เป็นกลุ่มปฏิวัติ และอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 10 สิงหาคม เมื่อฝูงชนสังหารหมู่ ราชของครักซ์สวิสของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และบังคับให้เชื้อพระวงศ์ไปลี้ภัยในสภาแห่งชาติ ในปี 1793 ตูยเลอร์รี่เป็นสำนักงานใหญ่ของคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะ ต่อมา

เป็นที่พำนักหลักของนโปเลียนที่ 1 และผู้ปกครองคนต่อ ๆ มาของฝรั่งเศส พระราชวังนี้ถูกนักวางเพลิงเผาราบในระหว่างเกิดประชามแห่งปารีส แต่อุทยานของพระราชวังยังคงเป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ (สารานุกรมประวัติศาสตร์โลก, 2544, น.426)

176. เต็มส่วนขยาย “เพื่อให้มีเสปียงเพียงพอ” เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
177. Levée en masse (literally "massed levy") is defined in Article 4, letter A paragraph 6 of the Third Geneva Convention. It is a French term for mass conscription during the French Revolutionary Wars, particularly for the one from 23 August 1793. (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page, 2009) ผู้แปลใช้คำว่า “การเกณฑ์ทหารจำนวนมาก”
178. สงครามนโปเลียน (1803-1815) เป็นสงครามระหว่างนโปเลียนที่ 1 และชาติต่าง ๆ ในยุโรปในช่วงสุดท้ายของสงครามปฏิวัติ ทรงได้รับชัยชนะขึ้นเด็ดขาดหลายครั้งกับออสเตรีย ทางตอนเหนือของอิตาลีในช่วงปี 1796-1797 ปี 1798 ทรงนำทัพไปอียิปต์ แต่กองทัพเรืออังกฤษสามารถเอาชนะพระองค์ได้ในยุทธนาวีแห่งแม่น้ำไนล์ ซึ่งทำให้พระองค์ไม่อาจเป็นใหญ่เหนือดินแดนดังกล่าว

นโปเลียนเสด็จกลับฝรั่งเศส และปี 1802 ทรงเซ็นสัญญาพักรบกับอังกฤษ แต่ยังคงแสวงหาอำนาจโดยเปิดฉากการรบในปี 1803 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามนโปเลียน ปี 1805 กองเรือรบฝรั่งเศสและสเปนถูกทำลายระหว่างยุทธนาวีที่ทราฟัลการ์ ในปีเดียวกันทรงเอาชนะออสเตรีย และชนะกองกำลังร่วมของออสเตรียและรัสเซียได้ที่ออสเตรลิทซ์ ปี 1806 ทรงบุกกองทัพรัสเซีย เดือนมิถุนายน 1807 ทรงเอาชนะกองทัพรัสเซียได้ ทำให้กษัตริย์รัสเซียและจักรพรรดิรัสเซียต้องรับเซ็นสนธิสัญญาแห่งทิลสิตในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันนั่นเอง

หลังจากรบชนะสวีเดนปี 1808 กองทัพฝรั่งเศสกลายเป็นกองทัพที่เรืองอำนาจในยุโรป แต่ตั้งแต่เดือนสิงหาคมปีเดียวกันนั้น กลับประสบความพราชัยหลายครั้งจากการสู้รบในสเปนและโปรตุเกส ในช่วงที่เรียกกันว่าสงครามคาบสมุทร แม้ฝรั่งเศสได้รับความเสียหายอย่างหนักจากการรบ นโปเลียนยังจัดตั้งกองทัพที่หิม่าที่สุดในยุโรป และปี 1812 ทรงนำทัพบุกรัสเซีย

นโปเลียนเข้ายึดกรุงมอสโก แต่ต้องถอนทัพเนื่องจากสภาพอากาศที่เห็บหนาวอย่างสาหัสคร่าชีวิตทหารเกือบ 500,000 นาย เดือนตุลาคม 1813 ชาติพันธมิตรรัสเซียคือปรัสเซียและออสเตรียรวมกำลังเข้ารบขยี้ฝรั่งเศสที่ไลป์ซิก นโปเลียนต้องสละราชสมบัติ ซึ่งดูเหมือนเป็นการยุติสงครามนโปเลียน ทว่าเดือนมีนาคม 1815 นโปเลียนซึ่งถูกเนรเทศไปยังเกาะเอลบาเสด็จกลับมา และก่อสงครามครั้งใหญ่อีกครั้งที่วอเตอร์ลู

- ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั่นเอง ความปรາชัยของกองทัพฝรั่งเศสนั้นทำให้สงครามยุติอย่างสิ้นเชิง (สารานุกรมประวัติศาสตร์โลก, 2544, น.287)
179. ปรับบทแปลจาก “ล้มหลังกว่าสิ่งที่รัฐเยอรมันทำสำเร็จในช่วงนั้น” เป็น “ไม่เทียบเท่ากับรัฐเยอรมันในช่วงนั้น” เพื่อความกระชับ
  180. ทศวรรษปี 40 แห่งความหิวโหย หรือ European Potato Famine (การขาดแคลนมันฝรั่งในทวีปยุโรป) ตรงกับช่วงกลางของทศวรรษ 1840 โดยมีสาเหตุมาจากเชื้อราในมันฝรั่ง
  181. แปลโดยตีความว่า “ravage” เป็น “โรคระบาด”
  182. เติมคำว่า “พื้นที่ปลูก” เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น
  183. ตัดส่วนขยาย “as it was” ทิ้ง เนื่องจากผู้แปลเห็นว่าไม่ได้ทำให้เนื้อความที่ผู้เขียนต้องการสื่อตกหล่นไป
  184. “to be sure” มีนิยามว่า “Undoubtedly, certainly, of course” (<http://www.answers.com>) จึงแปลเป็น “แน่นอนว่า”
  185. ทับศัพท์ชื่อพืชทั้ง 2 ชนิด โดยใส่ลักษณะนามข้างหน้าว่า “หัว” เพื่อให้ทราบว่าเป็นพืชประเภทเดียวกับมันฝรั่ง
  186. เรียบเรียงประโยคใหม่ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น
  187. ชื่อวารสารแปลเป็นไทยได้ว่า *ประวัติศาสตร์อเมริกันปริทัศน์*
  188. ชื่อวารสารแปลเป็นไทยได้ว่า *วารสารประวัติศาสตร์สังคม*
  189. แปลโดยตีความว่า “that small region of the earth” เป็น “ทวีปยุโรป”
  190. นำกรรรม “him” ในประโยคต้นฉบับมาขึ้นเป็นประธาน “พระองค์” ในบทแปล
  191. “far-reaching” มีนิยามว่า “affecting a lot of people or things in an important way” (Macmillan English Dictionary for Advanced Learners) จึงแปลเป็น “ซึ่งมีผลกระทบใหญ่หลวงในวงกว้าง”
  192. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *พระเจ้าเฟรเดริกมหาราช: กษัตริย์แห่งปรัสเซีย*
  193. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *พระเจ้าเฟรเดริกมหาราช: บุคคลในประวัติศาสตร์*
  194. ชื่อหนังสือแปลเป็นไทยได้ว่า *ยามเย็นในพระราชวังแห่งเหตุผล: บาคเข้าเฝ้าพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชในยุคเรืองปัญญา*